

સંપ્રદાયનો સર્વાંગી વિકાસ કરતું શ્રી સ્વા. મંદિર - સરધારનું મુખપત્ર
સ્વામિનારાયણ ચિંતન

સપ્ટેમ્બર - ૨૦૧૬ ❖ બે વર્ષ લવાજમ રૂ.૧૬૦/-

સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની પ્રાગટ્યભૂમિ

તીર્થધામ

છપૈયા મહિમા દર્શન

તીર્થધામ શ્રી
છપૈયા મહત્સવ

તા. ૫ થી ૧૩ નવેમ્બર, ૨૦૧૬

વિશેષાંક

ભાગ - ૧

પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના સાન્નિધ્યમાં વિવિધ સ્થાનોમાં યોજાયેલ વડતાલ શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ પીઠાધિપતિ પ.પૂ. સનાતન ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી

આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીનો '૬૭મો જન્મોત્સવ'

૬૭મો જન્મોત્સવ વડોદરા

સ્વામિનારાયણ ચિંતન, સપ્ટેમ્બર - ૨૦૧૬ (૨)

૬૭મો જન્મોત્સવ વિરસદ

॥ શ્રી સ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામ્ ॥

સંપ્રદાયનો સર્વાંગી વિકાસ કરતું શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધારનું રજિસ્ટર્ડ મુખપત્ર ઈ.સ. ૨૦૦૫ના જૂન માસથી પ્રારંભાયેલું, દર માસની ૨૦ તારીખે પ્રકાશિત થતું, આપના સમગ્ર કુટુંબ-પરિવારમાં આનંદ અને સંસ્કારની સૌભાગ્ય પ્રસારાવે અને જીવનનું અનેક ઘડતર કરતું સામયિક.

સ્વામિનારાયણ ચિંતન

વર્ષ : ૪, અંક : ૦૮, તા. ૨૦-૦૮-૧૬

પ્રયોજક : પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

અનુક્રમણિકા

૧. ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની પ્રાગટ્યભૂમિ છપૈયા મહિમા દર્શન... ૦૬

૨. શ્રી છપૈયા મહિમા ૧૬

૩. છપૈયા મંદિર પરિસરમાં આવેલા પ્રાસાદિક સ્થાનો ૧૮

▶▶▶ પ્રાગટ્ય સ્થાન..... ૧૮

▶▶▶ ગંગાજળિયો કૂવો..... ૨૩

▶▶▶ ગમાણ લીલા સ્થાન..... ૨૬

▶▶▶ આંબલી વૃક્ષ સ્થાન..... ૨૮

▶▶▶ શિખરબદ્ધ મંદિર..... ૩૪

૪. છપૈયા ગામમાં આવેલા પ્રાસાદિક સ્થાનો ૨૬

▶▶▶ શ્રી નારાયણ સરોવર..... ૩૬

૮. સત્સંગ સમાચાર પત્રિકા ૪૨

નોંધ

આગામી ઓક્ટોબર અંકમાં
છપૈયાધામના વિશેષ પ્રાસાદિક
સ્થાનોને માહાત્મ્યસભર લેખન સાથે માણીશું.

Online : www.lakshyatv.com

પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ભાવિનાયક
શ્રી નૃસેનપ્રસાદક મહારાજશ્રીની
દિવ્ય અમૃતવાણી

સમય : દરરોજ

પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીના
સત્સંગ શ્રીમુખે
કથા પારાયણ

સમય : દરરોજ રાત્રે ૮.૦૦ થી ૧૧.૦૦

પૂ. સ્વામી શ્રી પૂર્ણસ્વરૂપદાસજીના શ્રીમુખે
સત્સંગ કથામૃત

સમય : દરરોજ સવારે ૫.૩૦ થી ૭.૩૦

છબીકલા : શિવલાલ સુદાણી - બારમણ, મો. ૯૮૭૯૨૬૯૫૪૦

:: પ્રસિદ્ધ કર્તા ::

શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયસ્ય શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ
પીઠસ્થાન સંસ્થાન-વડતાલ વતી

શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર
તા.જી. રાજકોટ - ૩૬૦૦૨૫.

:: પ્રકાશક/માલિક/તંત્રી ::

સાધુ પતિતપાવનદાસજી

:: સંપાદક ::

સ્વામી આનંદસ્વરૂપદાસજી (વેદાંતાચાર્ય)

:: સંકલન ::

સાધુ અમૃતસ્વરૂપદાસજી

ગુરુ : પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

:: લવાજમ દર ::

બે વર્ષ : રૂ. ૧૬૦/-, પંચવાર્ષિક : રૂ. ૩૫૦/-

પચ્ચીસ વર્ષ : રૂ. ૭૫૦/-

પરદેશમાં લવાજમ : \$ 260 (યુ.એસ.એ.), £ 175 (યુરોપ)

:: લવાજમ દર અંગે ગ્રાહક પત્ર વ્યવહાર ::

‘ચિંતન કાર્યાલય’

શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર

તા.જી. રાજકોટ - ૩૬૦૦૨૫. ફો.નં. ૦૨૮૧ - ૨૭૮૧૨૧૧

Visit us : www.sardharkatha.com

www.swaminarayanvadtalgadi.org

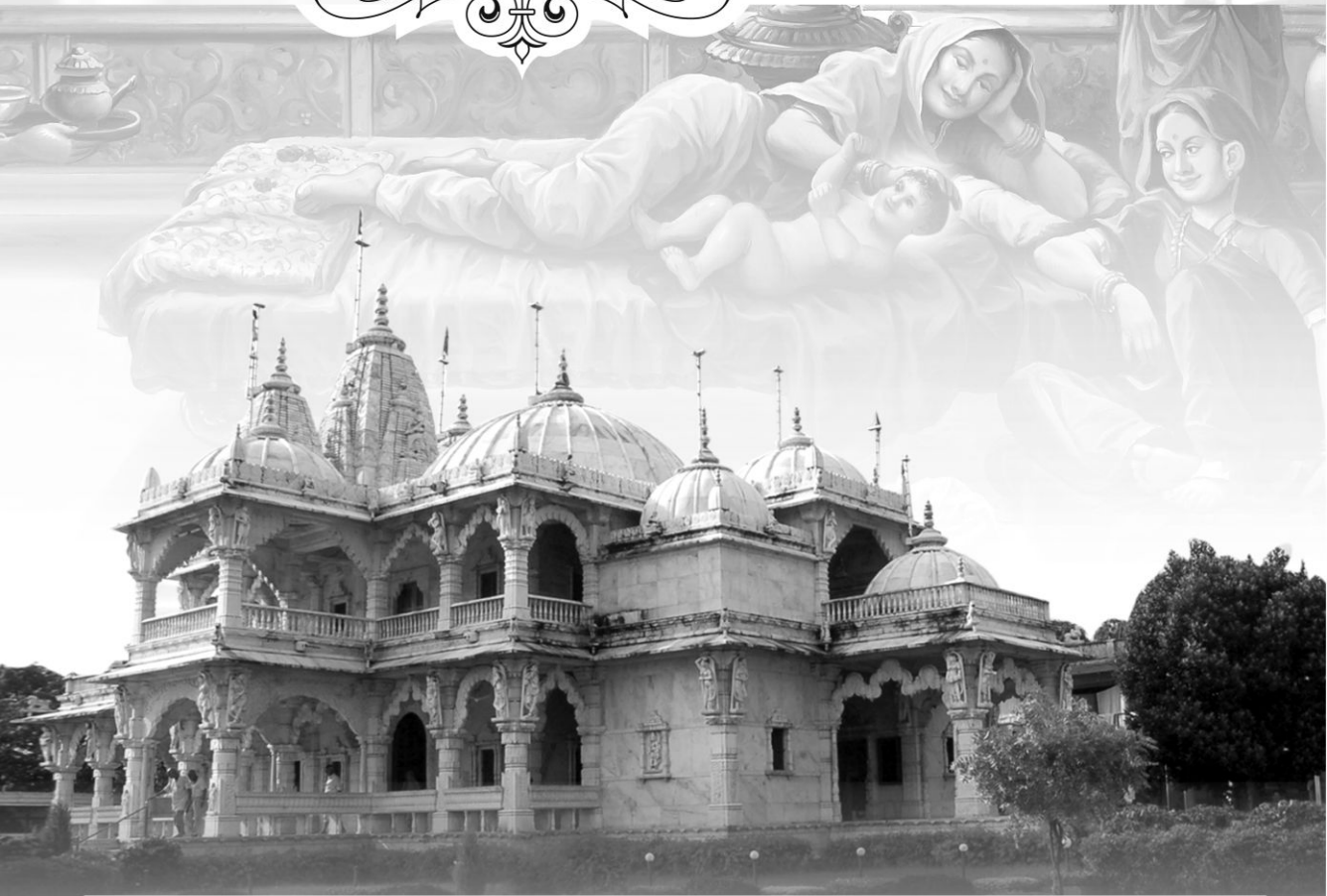
E-mail :- chintankaryalay@gmail.com

સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની પ્રાગટ્યભૂમિ

તીર્થધામ

છપૈયા મહિમા દર્શન

જેઓ અતિ કરુણા કરી આ બ્રહ્માંડમાં મનુષ્યરૂપે પ્રગટ થયા, એકાંતિક ધર્મનું સ્થાપન કરી જેમણે અનંત પતિતોનો ઉદ્ધાર કર્યો તેમજ ધર્મકુળમાં પોતાના સ્થાને આચાર્ય-ગુરુ પરંપરાનું સ્થાપન કરીને ભાવિપેઢીના અનંત જીવો માટે આત્યંતિક કલ્યાણનો ધોરીમાર્ગ ચાલુ કર્યો છે એવા સર્વાવતારી, સર્વોપરી, સર્વકારણના કારણ, સર્વનિયંતા, અનંતકોટિ બ્રહ્માંડોના અધિપતિ પરબ્રહ્મ પૂર્ણ પુરુષોત્તમ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના શ્રીચરણોમાં કોટિ કોટિ વંદના...

સાધુ અમૃતસ્વરૂપદાસ તથા પા. ઉત્તમ ભગત, ગુરુ : પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

સ્વામિનારાયણ ચિંતન • સપ્ટેમ્બર-૨૦૧૬

પ્રાગટ્યની પૂર્વભૂમિકા :

ઉત્તર દિશામાં હિમાલય નામે પર્વતરાજ છે. તે હિમશીલાઓ તથા સપ્ત ધાતુમિશ્રિત અનેક મણિઓની હારમાળાઓથી પ્રકાશિત શિખરોથી શોભાયમાન છે. નદીઓ, ઝરણાંઓ તથા અનેક જાતના વૃક્ષો અને વનસ્પતિઓથી રળિયામણો છે. જ્યાં અસંખ્ય તપસ્વી ઋષિમુનિઓ નિવાસ કરે છે. બ્રહ્મા-ઈદ્રાદિક દેવોનાં સ્થાનો છે, ત્રિભુવનને પાવન કરનારી ગંગા નદી બ્રહ્મલોકમાંથી નીકળી હિમાલય પર આવીને સપ્તધારારૂપે પ્રગટ થઈ પૃથ્વીને પાવન કરે છે.

અનેક જીવોના કલ્યાણ માટે તપસ્વી સ્વરૂપે રહેલા ભગવાન નરનારાયણનો દિવ્ય આશ્રમ હિમાલયમાં જ છે. સાક્ષાત્ અક્ષરધામ બદરી સ્વરૂપે રહેલું છે. જ્યાં કામ, ક્રોધ વગેરેનો પ્રવેશ નથી. જ્યાં હિંસક પ્રાણીઓ પોતાના વૈરભાવનો ત્યાગ કરીને અન્ય પ્રાણીઓ સાથે સ્નેહ પૂર્ણ વર્તાવ દાખવે છે. જેમ કે સિંહ હાથી સાથે, નકુળ (નોળિયો) સર્પ સાથે, બિલાડી ઉંદર સાથે, વાઘ હરણાંની સાથે પોતાના વૈરભાવ ત્યજી દઈને મિત્રની જેમ રમતો રમે છે. આ આશ્રમનું શોભારૂપ વૃક્ષ બદરી છે. જે બદરી (બોરડી)નું ઝાડ કાંટા વિનાનું છે, તે મોટા અને મીઠા ફળ આપે છે. બ્રહ્મા વગેરે દેવો પણ તે વૃક્ષને જોવા માટે આવે છે. આ વૃક્ષ ખૂબ મહિમાશાળી હોવાથી ઋષિમુનિઓ તેને ‘વિશાલા’ કહે છે. ઉદ્ભવજી તથા નારદજીનો નિવાસ આ આશ્રમમાં છે. જેમનાં દર્શન માત્રથી પાપોનો નાશ થાય છે, જ્યાં કળિયુગને પ્રવેશ નથી એવા આ દિવ્ય આશ્રમમાં અનેક લોકોનાં કલ્યાણ માટે ભગવાન નરનારાયણ સદાય તીવ્ર તપ કરતાં જ રહે છે.

કોઈ એક વખત આ બદ્રિકાશ્રમમાં પરમાત્માની પ્રેરણાથી મરીચિ, વસિષ્ઠ, અત્રિ, અંગિરા વગેરે ઋષિઓ ભારત ભૂમિમાં તીર્થાટન કરીને ભગવાન નરનારાયણનાં દર્શને આવ્યા. ભગવાન નરનારાયણની સ્તુતિ કરીને સભામાં બેઠા હતા. ત્યારે જગતના માતા-પિતા મૂર્તિદેવી અને ધર્મદેવ ભગવાન નરનારાયણનાં દર્શન કરવા માટે દિવ્ય તીર્થરૂપ પવિત્ર બદ્રિકાશ્રમમાં આવ્યા. ભગવાન નરનારાયણે તેમનો આદર સત્કાર કર્યો. ઋષિમુનિઓએ ગદ્ગદિત સ્વરે ભારત ભૂમિમાં વ્યાપેલા અધર્મનું વૃત્તાંત કહ્યું. આ વૃત્તાંત સાંભળીને શ્રી નારાયણ ભગવાને અધર્મનો નાશ કરી શાશ્વત ધર્મનું સ્થાપન કરવાનો મનોમન સંકલ્પ કર્યો. તે જ સમયે શ્રીહરિ ઈચ્છાથી કૈલાસ પર્વત પરથી દુર્વાસા મુનિ આવ્યા, આવીને એક ક્ષણ સુધી ઊભા રહ્યા. પરંતુ ધર્મ-મૂર્તિ તથા મરીચ્યાદિક મુનિઓ ભગવાન નારાયણની વાતોમાં તલ્લીન હોવાથી તેમનો આદર-સત્કાર કરી શક્યા નહીં.

તેથી અત્યંત ક્રોધે ભરાયેલા દુર્વાસા મુનિએ સર્વે

સભાજનોને શાપ આપ્યો : “તમે બધા મનુષ્ય દેહ ધારણ કરી પૃથ્વી પર ઘણું કષ્ટ પામો.” આ શાપથી ચોંકી ઉઠેલા ઋષિમુનિઓએ તેમને આજીજી કરી. તેમનું સન્માન ન થવા અંગે ખુલાસો કર્યો. પણ તેઓ શાંત થયા નહિ.

પછી ઉદાર અને શાંત ધર્મદેવ તેમને સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ કરી, અનેક પ્રકારે વિનંતિ કરી શાપ પાછો ખેંચી લેવા પ્રાર્થના કરી, પણ દુર્વાસા દીર્ઘ ક્રોધી હોવાથી પોતાનો શાપ મિથ્યા ન કર્યો. પરંતુ ધર્મદેવની વિનંતિથી થોડા શાંત થયેલા દુર્વાસાએ અનુગ્રહ કરતા કહ્યું : “મારો શાપ મિથ્યા નહીં થાય છતાં અનુગ્રહ કરું છું કે, ધર્મ અને ભક્તિના ઘેરે આ સાક્ષાત્ નારાયણ અવતાર ધારણ કરી પુત્રરૂપે પ્રગટ થશે અને તમારા સમગ્ર દુઃખોને દૂર કરશે. પછી તમે સૌ મારા શાપથી મુક્ત થશો.” તેમ કહી દુર્વાસા કૈલાસ તરફ જતા રહ્યા.

પ્રાગટ્ય ગાથા :

ભારતવર્ષ એટલે વિશ્વનો અધ્યાત્મગુરુ. કોઈપણ મહાપુરુષ કે ભગવાનને જ્યારે પણ આ પૃથ્વી ઉપર અવતાર ધારણ કરવાની ઈચ્છા થઈ છે ત્યારે તે સર્વની દૃષ્ટિમાં ભારત જ આવ્યું છે. અને ભારતમાં જન્મ ધરી ભારતની પવિત્રતામાં વધારો કરતા રહ્યા છે. ભારત પર પરમાત્માની હંમેશાં અમીદંદિ રહી છે. જ્યારે પણ ભારતની આધ્યાત્મિકતામાં થોડી પણ શિથિલતા દેખાણી ત્યારે ત્યારે કોઈમાંને કોઈમાં પોતે સામર્થ્ય મૂકી છે અને આ પૃથ્વી પર અનેક અવતારોના માધ્યમથી ભારતમાં મનુષ્યના કલ્યાણ કરતા રહ્યા છે.

આજથી લગભગ ૫૧૦૦ વર્ષ પૂર્વે ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ ભૂમિનો ભાર ઉતારી ધર્મનું સ્થાપન કરી આ પૃથ્વી પરથી વિદાય લઈ સ્વધામ પધાર્યા એનો હજી એકાદ સદી જેટલો સમય માંડ ગયો હશે ત્યાં કળિયુગે ભારતવર્ષમાં દુષ્ટપ્રભાવ પાથરવાનું શરૂ કરી દીધું. જરાસંધનો મુગટ પરીક્ષિતે ધારણ કર્યો અને કળિયુગે ભારતવર્ષમાં પ્રવેશ કર્યો. પછી તો જેમ જેમ સમય વ્યતીત થતો ગયો તેમ તેમ કળિ પોતાનું સામ્રાજ્ય વિસ્તારતો ગયો. અને મનુષ્યો પોતાની આધ્યાત્મિકતા ભૂલી, ધર્મને ત્યજી અધર્મ તરફ વળવા લાગ્યા. પરંતુ જ્યારે પણ અધર્મનું સામ્રાજ્ય ભારતવર્ષ પર હાવિ થતું જણાય ત્યારે કૃપાળુ પરમાત્મા કોઈને કોઈ મહાપુરુષને આ ધરા પર મોકલતા રહ્યા છે. જેમાં શંકરાચાર્ય, મધ્વાચાર્ય, ચૈતન્ય મહાપ્રભુ, નિમ્બાર્ક, રામાનુજાચાર્ય, વલ્લભાચાર્ય વગેરે આચાર્યો પૃથક પૃથક યોગ્ય સમયે આ ભૂમિ પર પધારી પુરુષોત્તમનારાયણે આપેલ સામર્થ્યાનુસાર ધર્મની રક્ષા કરતા રહ્યા. પરંતુ તે બધા આચાર્ય જ્યારે પોતાનું યથાશક્તિ કાર્ય પૂર્ણ કરી આ લોકમાંથી વિદાય લે એટલે તરત જ કળિ પુનઃ પોતાનું સામ્રાજ્ય બિછાવી દેતો. પરિણામે કરી,

અધર્મ, અત્યાચાર, પાખંડ, ફૂરતા વગેરેથી પૃથ્વી ધૂણી ઊઠતી...!! પ્રકૃતિ કંપી ઊઠતી...!! વરુણદેવ રૂઠી જતા અને પ્રજામાં હાહાકાર મચી જતો. ક્યાંક ધરતીકંપ, અનાવૃષ્ટિ, ક્યાંક અતિવૃષ્ટિ, તો ક્યાંક જંગલોમાં દાવાનળ ફાટી નીકળતા. આમ સમગ્ર વિશ્વની પ્રજા દુઃખથી પીડાતી. પુનઃ પુનઃ આવા પાપાચારથી સ્વયં પૃથ્વી પણ **ત્રાહિમામ... ત્રાહિમામ** પોકારી ગઈ. બસ આવા જ સમયે...

દુર્ભેદ અધર્મ અંધકારના ચૂરેચૂરા કરી સદ્ધર્મને સ્થાપવા... અનેક સાચા સંતો, ઋષિમુનિઓ તથા ભક્તોના ભાવોને પૂર્ણ કરવા તથા ગાય-બ્રાહ્મણોનું અને સત્શાસ્ત્રોનું રક્ષણ કરી સમગ્ર સમાજને નવપલ્લવિત કરવા તેમજ અનેક **સત્શાસ્ત્રોના સદ્વચનોને સાર્થક** કરવા...જેવા કે...

શ્રી શુકદેવજી પરીક્ષિતને ભવિષ્યમાં પ્રગટ થનાર ભગવાનના **ગુણોનું વર્ણન** કરતા કહે છે : 'કિરાતહૂણાન્નપુલિન્દપુલ્કસા આભીરકઙ્કાયવનાઃ ખસાદયઃ । ચેડ્યન્ ચ પાપા યદુપાશ્રયાશ્રયાઃ શુશ્યન્તિ તસ્મૈ પ્રભવિષ્ણવે નમઃ ॥' - કિરાત, હૂણ, આંધ્ર, પુલિન્દ (ભીલ), પુલ્કસ (ચાંડાળ), આભીર, કંક, યવન, ખસ વગેરે નીચ જાતિઓ તથા બીજા પાપીઓ પણ જેમનું તથા જેમના શરણાગત ભક્તોનું શરણ લેવાથી જ **પવિત્ર** થઈ જાય છે તે ભવિષ્યમાં પ્રગટ થનારા ભગવાનને હું **નમસ્કાર** કરું છું. (શ્રીમદ્ ભાગવત : ૨/૪/૧૮)

જ્યારે જરાસંધ ત્રેવીસ અક્ષૌહિણી સેના લઈને મથુરામાં યુદ્ધ કરવા આવે છે તે જોઈને ભગવાન **શ્રીકૃષ્ણ** વિચાર કરે છે, આ **અવતાર** તો મેં 'પૃથ્વીનો ભાર હરવા' એ આદિ **પ્રયોજન** માટે ધર્યો છે, અને એ રીતે સજ્જનોની રક્ષા કરી છે. પરંતુ કોઈક કાળે ફરીથી પણ અસુરો અધર્મને પ્રવર્તાવશે ત્યારે **સત્પુરુષો** અને **ધર્મની રક્ષા** માટે તેમજ અધર્મના વિનાશ માટે હું બીજો પણ અવતાર ધારણ કરીશ એમ **નિશ્ચય** કરીને કહે છે : 'અન્યોઽપિ ધર્મરક્ષાયૈ દેહઃ સંશ્રિયતે મયા । વિરામાયાપ્યધર્મસ્ય કાલે પ્રભવતઃ ક્વચિત્ ॥' - અર્થાત્ કોઈ સમયે ધર્મની રક્ષા માટે તથા વધી રહેલા અધર્મનો નાશ કરવા માટે હું **બીજો અવતાર** પણ ધારણ કરીશ. (શ્રીમદ્ ભાગવત : ૧૦/૫૦/૧૦)

'કૃતાદિષુ પ્રજા રાજન્ કલાવિચ્છન્તિ સમ્ભવમ્ । કલૌ ખલુ ભવિષ્યન્તિ નારાયણપરાયણાઃ ॥' - હે રાજન્! સત્યુગ વગેરે ત્રણ યુગમાં ઉત્પન્ન થયેલા લોકો પણ 'તેમનો જન્મ કળિયુગમાં થાય' એવી **કામના** કરે છે. કેમ કે, કળિયુગમાં ભગવાન **નારાયણ**ના શરણાગત અને તેમના **આશ્રય**માં રહેનારા અનેકજનો **ભક્તિપરાયણ** થશે. (શ્રીમદ્ ભાગવત : ૧૧/૫/૩૮)

સ્કંદપુરાણમાં **વાસુદેવ ભગવાન** પણ સૃષ્ટિના આદિકાળમાં બ્રહ્મા પાસે કરેલી પ્રતિજ્ઞા નારદને જણાવતાં કહે છે :

'મયા કૃષ્ણેન નિહતાઃ સાઽર્જુનેન રણેષુ યે ।
પ્રવર્તયિષ્યન્ત્યસુરાસ્તે ત્વધર્મં યદા ક્ષિતૌ ॥૪૨॥

ધર્મદેવાત તદા ભક્તાવહં નારાયણો મુનિઃ ।
જનિષ્યે કોશલે દેશે ભૂમૌ હિ સામગો દ્વિજઃ ॥૪૩॥
મુનિશાપાન્ નૃતાં પ્રાપ્તાનૃષીસ્તાત ! તથોદ્ભવમ્ ।
તતોઽવિતાઽસુરેભ્યોઽહં સદ્ધર્મં સ્થાપયન્નજ ! ॥૪૪॥'

હે બ્રહ્મન્ ! અર્જુને સહિત મારા દ્વારા રણમાં હણાયેલાં સવાસનિક અસુરો જ્યારે પૃથ્વી ઉપર અધર્મ પ્રવર્તાવશે. ત્યારે **નારાયણમુનિ** એવો જે હું તે પિતા ધર્મદેવ અને માતા ભક્તિદેવી થકી પૃથ્વી ઉપર કોશલ દેશમાં સામવેદી-દ્વિજકુળમાં **અવતાર** ધારણ કરીશ.

હે અજ ! (ભગવાન વાત્સલ્યથી બ્રહ્માને કહે છે :-) હે તાત ! સદ્ધર્મનું સ્થાપન કરતો થકો હું મુનિના શાપથી મનુષ્યત્વ પ્રાપ્ત કરેલા તે ઋષિઓનું તથા ઉદ્ધવનું અસુરો થકી **રક્ષણ** કરીશ. (સ્કન્દપુરાણે દ્વિતીયે વૈષ્ણવખણ્ડે વાસુદેવમાહાત્મ્યે અષ્ટાદશમેઽધ્યાયે શ્લોકાઃ ૪૨-૪૩-૪૪, ચૌલ્ખ્યા કૃષ્ણદાસ અકાદમી)

'ધર્મદેવાત્તદા મૂર્તૌ, નરનારાયણાત્મના । પ્રવૃત્તેઽપિ કલૌ બ્રહ્મન્, ભૂત્વાહં સામગો દ્વિજઃ ॥' - ધર્મદેવ તથા ભક્તિદેવીને માતા-પિતા બનાવી નરનારાયણને શાપના નિમિત્ત બનાવી કળિયુગમાં પણ હું સામવેદી બ્રાહ્મણકુળમાં સ્વયં અવતાર ધારણ કરીશ. (સ્કંદપુરાણ : વાસુદેવ માહાત્મ્ય : ૧૮/૪૩ પાઠાન્તર)

'યે બ્રાહ્મણા વંશજાતા યુષ્માકં વૈ સહસ્ત્રશઃ । તેષાં નારાયણે ભક્તિર્ભવિષ્યતિ કલૌ યુગે ॥૧૨॥ પરાત્પરતરં યાન્તિ નારાયણપરા જનાઃ ।... ॥૧૩॥' અર્થ :- ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ કહે છે : હે મહર્ષિઓ ! જે તમારા વંશમાં હજારો જે બ્રાહ્મણો ઉત્પન્ન થશે તેમને કળિયુગમાં પરબ્રહ્મ ભગવાન નારાયણને વિષે દૈઢ ભક્તિ ઉદય થશે અને પરાત્પર એવા જે એ **પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ નારાયણ** તેમને તે સર્વે પામશે. (કૂર્મપુરાણ : ૨૭/૧૨-૧૩)

એવા સમયે યુગો પહેલા અનેક શાસ્ત્રોના માધ્યમથી નવ્ય બ્રહ્માંડના જીવાત્માઓને પરબ્રહ્મ પરમાત્માએ જે **વચન** આપ્યું હતું કે, કળિયુગમાં હું **સ્વયં** ભારતવર્ષમાં **અવતાર** ધારણ કરીને અનેક જીવાત્માઓને મારું **સ્વરૂપજ્ઞાન** કરાવીશ અને આત્યંતિક કલ્યાણ કરીશ. તે વચનને નિભાવવા અને સર્વોપરી ભગવાન દુર્વાસાનું વચન સત્ય કરવા અને ભક્તજનોનું દુઃખ દૂર કરી સુખની અભિવૃદ્ધિ કરવા અને દુર્જનોના હૃદયમાં સંતાપ ઉત્પન્ન કરવા માટે યોગ્ય સમય જાણી, બદરિકાશ્રમના શાપને નિમિત્ત બનાવી, સંવત ૧૮૩૭ ચૈત્ર સુદ ૮ (તા. ૨-૪-૧૭૮૧)ને દિવસ ઉત્તર કોશલ દેશમાં અયોધ્યાથી ૧૦ કોશ (૩૦ કી.મી.) દૂર **છપૈયા** ગામમાં અતિ પવિત્ર, ધર્મનિષ્ઠ સરવરિયા બ્રાહ્મણ હરિપ્રસાદ પાંડે અને ભક્તિદેવી થકી સ્વયં સર્વનિયંતા, સર્વકારણ, સર્વાવતારી અક્ષરાધિપતિ પૂર્ણ પુરુષોત્તમનારાયણ આ ભૂમંડળ પર પધાર્યા.

બાળપ્રભુ શ્રી ઘનશ્યામે છટ્ટીના દિવસે કાલીદત્ત દ્વારા મોકલાયેલ અસંખ્ય કોટરાદિ-કૃત્યાઓનો હનુમાનજી દ્વારા નાશ કર્યો. બાળપ્રભુની ઉંમર ૨ માસની થઈ ત્યારે માર્કંડેયમુનિ ધર્મદેવના આંગણમાં બાળપ્રભુના દર્શન માટે આવ્યા. માતા ભક્તિદેવી અને પિતા ધર્મદેવે તેમને જ્યોતિષ શાસ્ત્રોમાં પારંગત જાણીને તેમની પાસે બાળપ્રભુનો ‘નામકરણ સંસ્કાર’ કરાવ્યો. માર્કંડેયમુનિએ બાળપ્રભુને ‘કૃષ્ણ, હરિ, હરિકૃષ્ણ’ એવી રીતે ત્રણ સાર્થક નામો આપ્યાં. ત્રણ વર્ષ સુધી છપ્પૈયામાં અનેક બાળચરિત્રો કરી, કાલીદત્તનો વધ કરી, માતા-પિતા અને મોટાભાઈ રામપ્રતાપજીની સાથે અયોધ્યામાં પધાર્યા. અયોધ્યામાં પણ અનેક બાળલીલાઓ કરી. ૭ વર્ષની ઉંમરે યજ્ઞોપવીત ધારણ કરી. ૮ વર્ષની ઉંમરે પિતા ધર્મદેવની પાસેથી જ વેદ, ઉપનિષદ, ન્યાય-મીમાંસા, ભાગવત, રામાયણ, મહાભારતાદિક સર્વ શાસ્ત્રોનો તલસ્પર્શી અભ્યાસ પૂરો કરી દીધો. ગુણગ્રાહી બાળપ્રભુએ શાસ્ત્રઅધ્યયન પછી મહાભારતમાંથી વિષ્ણુસહસ્રનામ, વિદુરનીતિ અને ભગવદ્ ગીતા, સ્કંદપુરાણમાંથી વાસુદેવ માહાત્મ્ય, શ્રીમદ્ ભાગવતમાંથી દશમ અને પંચમ સ્કંધ અને ધર્મશાસ્ત્રોના સારરૂપે યાજ્ઞવલ્ક્ય સ્મૃતિનું આલેખન કરી સુંદર પુસ્તક તૈયાર કર્યું. (જે નિરંતર પોતાની પાસે જ રાખ્યું. તે સંપ્રદાયમાં ‘ગુટકો’ તરીકે પ્રસિદ્ધ છે) ને દશમે વર્ષે કાશીમાં ભરાયેલી પંડિત પરિષદમાં પ્રકાંડ પંડિતોને તત્ત્વજ્ઞાનની ચર્ચામાં મહાત કરી, ઝળહળતો વિજય મેળવી સૌને અચંબામાં મૂકી દીધા!

દિવ્ય ચરિત્ર કરતા બાળપ્રભુ શ્રી ઘનશ્યામે પોતાનો અવતાર હેતુ સિદ્ધ કરવા માટે વનગમન વિષે વિચાર્યું. ભક્તિમાતાને સાંખ્ય જ્ઞાન આપીને અક્ષરધામની પ્રાપ્તિ કરાવી. ત્યાર પછી ધર્મપિતાને દિવ્ય જ્ઞાન આપીને અક્ષરધામમાં નિવાસ કરાવી દુર્વાસાના શાપથી મુક્ત કર્યા. હવે બાળપ્રભુ શ્રી ઘનશ્યામે વનમાં તપ કરીને શાશ્વત ધર્મનું સ્થાપન કરવા માટે ગૃહ ત્યાગ કરવાનો દેહ નિશ્ચય કર્યો. પોતાના મોટાભાઈ રામપ્રતાપભાઈ તથા ભાભી સુવાસિનીબાઈ તથા નાનાભાઈ ઈચ્છારામને અટૂલા મૂકીને ૧૧ વર્ષની કુમળી વયે બાળપ્રભુએ સંવત ૧૮૪૮ અષાઢ સુદ - ૧૦ના દિવસે વહેલી પ્રભાતે હિમાલયનો માર્ગ પકડ્યો. વનમાં જવા નીકળેલા બાળપ્રભુ શ્રી ઘનશ્યામે હાથમાં જળપાત્ર, પાણી ગાળવા માટે કપડાનો ટુકડો, શાલિગ્રામ સહિત ગળામાં ધારણ કરેલો બટવો તથા પોતે બનાવેલો શાસ્ત્રજ્ઞાનનો સારરૂપ ગુટકો સાથે લીધો.

માત્ર ૧૧ જ વર્ષની કુમળી વયે ગૃહત્યાગ કર્યો; માનસ સરોવરથી લઈને નેપાળમાં મુક્તનાથ-પુલહાશ્રમ સુધી ઉત્તુંગ હિમશિખરોમાં કઠોર તપશ્ચર્યા કરી; પૂર્વ ભારતના સુંદરવન જેવાં ઘોર જંગલોથી લઈને છેક કન્યાકુમારી સુધી ખુલ્લા પગે

એકાકી વિચરણ કર્યું અને ભારતભરના પરિવ્રાજક બનીને છેલ્લે ગુજરાતમાં પ્રવેશ કર્યો; એ વખતે અદારમી સદી વળાંક લઈ રહી હતી એમની તીક્ષ્ણ નિરીક્ષક બુદ્ધિએ ભારતવર્ષનું બારીક અવલોકન કર્યું હતું.

સોરઠનું ખોબા જેવડું ગામ લોજને પાદર વાવમાં વહેલી સવારે સ્નાન કરવા આવેલા સદ્ગુરુવર્ય શ્રી રામાનંદ સ્વામીના શિષ્ય સુખાનંદ સ્વામીની દૃષ્ટિ વર્ણીરાજ પર પડતાં જ આત્મા બની ગયા... તેઓ સ્થિર થઈ ગયા !! વર્ણીને અતિ આગ્રહ કરી આશ્રમમાં લઈ ગયા. ત્યાં રામાનંદ સ્વામીના મુખ્ય શિષ્ય મુક્તાનંદ સ્વામી આદિક સંતોનો મેળાપ થયો. સંતોની સાધુતા જોઈ અહીં યાત્રાની પૂર્ણાહુતિ કરવાનો નિર્ણય કર્યો.

સં. ૧૮૫૬ જેઠ વદ ૧૨ના રોજ પીપલાણા ગામે સરજુદાસનો રામાનંદ સ્વામી સાથે દિવ્ય મેળાપ થયો. સં. ૧૮૫૭ના કારતક સુદ ૧૧ના દિવસે પીપલાણામાં સરજુદાસને રામાનંદ સ્વામીએ ભાગવતી દીક્ષા આપી સહજાનંદ સ્વામી અને નારાયણમુનિ બે નામો અભિધાન કર્યા. અહીં જ સ્થિર થયા.

સં. ૧૮૫૮ કારતક સુદ - ૧૧ દિવસે જેતપુર મુકામે શ્રી સહજાનંદ સ્વામીનો પટ્ટાભિષેક કરી ઉદ્ભવ સંપ્રદાયની ગાદીના આચાર્યપદે સ્થાપ્યા. પછી વરદાન માગવા જણાવ્યું ત્યારે શ્રી સહજાનંદ સ્વામીએ પોતાના ગુરુ રામાનંદ સ્વામી પાસે બે વરદાન માગ્યા:-

(૧) ‘इह च यदुरुदुःखमन्तकाले ह्यगणितवृश्चिक-दंशतुल्यमाहुः । यदितरदपि तच्च वैष्णवानां भवतु ममाथ च ते तु सन्त्वदुःखाः ॥’ - “હે સ્વામિન્ ! આ લોકમાં અંત સમયે મનુષ્યોને અગણિત વીંછીઓના દંશની પીડા કરતા પણ અધિક દુઃખ થાય છે, તથા બીજી પણ શરીર સંબંધી જે જે પીડાઓ કહેવાય છે; તે વેદનાઓનું દુઃખ જો તમારા ભક્તજનોને ભોગવવાનું લખ્યું હોય તો તે મને પ્રાપ્ત થાઓ પણ તમારા ભક્તો દુઃખી ન થાય.” (શ્રી સત્સંગિજીવન: ૧/૫૮/૮૩)

(૨) ‘क्वचिदपि भुवि कृष्णभक्तिभाजां निजकृतकर्मवशाद-वश्यभोग्यम् । इह यदुरु तथाऽन्नवस्त्रदुःखं तदपि ममास्तु न तु प्रजेश ! तेषाम् ॥’ - “હે ગુરુવર્ય ! તે જ રીતે આ લોકમાં ભગવદ્ભક્તિ કરનારા તમારા ભક્તજનોને પોતાના કઠિન કર્મસંજોગોવશાત્ ક્યારેય પણ અન્ન વસ્ત્રાદિકની પીડા અવશ્ય ભોગવવાની લલાટમાં લખી હોય તો તે પીડા મને આવે પણ તેઓ અન્નવસ્ત્રે કરીને દુઃખી ન થાય.” (શ્રી સત્સંગિજીવન: ૧/૫૮/૮૪)

આમ, ભગવાન શ્રી સહજાનંદ સ્વામીએ વરદાનમાં બીજાનું દુઃખ માગ્યું. પણ વૈભવ-વિલાસ માગ્યો નહિ.

ગુરુપદારૂઢ થયેલા સહજાનંદ સ્વામીએ પ્રથમ સમાજ કલ્યાણનું કાર્ય હાથ ધર્યું.

સં. ૧૮૫૮ના માગશર વદ એકાદશીનું (તા. ૩૧-૧૨-૧૮૦૧)નું એ પ્રભાત હતું. ફરેણી ગામમાં મંદિરની જગ્યા છે, જ્યાં હાલ બેઠક પણ છે ત્યાં ભગવાન શ્રી સહજાનંદ સ્વામી સંતો-હરિભક્તોની સભા કરીને વિરાજમાન હતા. સર્વેના ગુરુપદ ઉપર બિરાજતા ભગવાન શ્રી સહજાનંદ સ્વામીએ સર્વ સભાને બે હાથ ઊંચા કરી સંબોધતા કહ્યું : “ **હે વ્હાલા સંતો-ભક્તો ! આજે એવા એક સર્વોપરિ મંત્રનો અમો ઉદ્દોષ કરીએ છીએ કે જે મંત્ર નહિ પણ મહામંત્ર હશે. જે મંત્રને આપ ધ્યાનથી સાંભળો અને હવે પછી માળામાં, ભજનમાં, ધૂન્યમાં એજ મહામંત્રનો જપ કરજો. સૌ નારાયણ માત્રના અમો સ્વામી (એશ્વર્ય પ્રદાતા) છીએ ને નિયંતા છીએ માટે અમારું નામ ‘સ્વામિનારાયણ’ છે, તેનું આજથી સૌ કોઈ ભજન અને જપ કરજો.**

આજે અમે **અનાદિનું જે અમારું નામ છે તે કહિએ છીએ.** જે મંત્રનું ભજન અમારા અક્ષરધામમાં અનંતમુક્તો કરે છે. તેવું મહામહિમાવર્તું એ અમારું નામ છે ‘સ્વામિનારાયણ’ - આ નામ દ્વારા આજથી સર્વેએ ભજન-ભક્તિ જે કરવું તે આ મંત્રથી કરવું. **આ જે સ્વામિનારાયણ મંત્ર છે તે જેવો બીજો કોઈ મંત્ર બળવાન નથી. આ મંત્રથી ચારેય પુરુષાર્થની સિદ્ધિ થાય છે. આ મંત્રથી તો વાસનાના વમળો તૂટી જાય, આ મંત્રથી સદેહે મુક્ત સ્થિતિ પમાય એવો બળવાન આ મંત્ર છે.”**

ભગવાન શ્રીહરિએ **ધર્મચક્રના પ્રવર્તનનું** કાર્ય આરંભ્યું. તેમને અભિપ્રેત ધર્મ એટલે ધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય અને માહાત્મ્યજ્ઞાનયુક્ત નવધાભક્તિ - આ ચારે અંગો પર આધારિત અને ભગવાન શ્રીહરિને પ્રસન્ન કરતો ‘એકાંતિક ધર્મ.’ પોતાની બુદ્ધિ, અલૌકિક શક્તિ, કરુણા, કલ્યાણભાવના અને ધાર્મિક જીવનમાં શિસ્ત માટે આગ્રહવાળી નેતાગીરીને કામે લગાડી. શ્રીજીમહારાજે સુગ્રથિત-સુવ્યવસ્થિત સંપ્રદાયના સર્જન-પ્રવર્તનનું કાર્ય શરૂ કર્યું. કાલવાણી, માંગરોળ વગેરે સ્થાનોમાં સમાધિ દ્વારા અનેક મુમુક્ષુઓને પોતપોતાના ઈષ્ટદેવના દર્શન કરાવ્યા. આ અવતારોને પોતાનામાંથી પ્રગટ થતા અને પોતાનામાં જ લીન થતા દર્શાવીને પોતાની સર્વોપરીતા પણ સિદ્ધ કરી. નીતિધર્મ પ્રચાર માટે બુદ્ધિ, કાર્યશક્તિ અને ધગશ ધરાવતા ૫૦૦ સાધુઓને એક જ રાત્રિએ પરમહંસ કક્ષાની દીક્ષા આપી. બાવીસ વર્ષના યુવાન ગુરુને હાથે વિદ્વત્તા અને અનેકવિધ કળાઓમાં નિપુણ એવા ૫૦૦ પરમહંસો થાય, તેમના શિસ્ત અને નિયમનમાં રહી પ્રેમપૂર્વક તેમને ભગવાન તરીકે સ્વીકારે - એ શ્રીજીમહારાજની આકર્ષક પ્રતિભા અને દિવ્ય વ્યક્તિત્વનું સૂચક છે. ધર્મના ઈતિહાસમાં આ એક

અદ્વિતીય વિરલ ઘટના છે.

ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે અદ્વિતીય શુદ્ધ આચારવાળો સમુદાય તૈયાર કર્યો. જેના બંધારણના એક ભાગરૂપે ત્યાગી-સંતોના પંચવર્તમાન અને ગૃહસ્થ હરિભક્તોના પંચવર્તમાનની મર્યાદા બાંધી. જેમાં નિર્લોભી, નિષ્કામી, નિઃસ્વાદી, નિઃસ્નેહી અને નિર્માની - આ પંચવર્તમાન સંતોને ધારણ કરાવ્યા. અને દારુ-માદી, ચોરી, અવેરી અને વટલવું નહિ ને વટલાવવું નહિ- આ પંચવર્તમાન ગૃહસ્થ હરિભક્તોને ધારણ કરાવ્યા.

ત્યાગી-ગૃહી બંનેના ભિન્ન-ભિન્ન પંચ વર્તમાન શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયની આગવી ઓળખાણ અને મજબૂત પાયા છે. તે પાયાને વધુ દૃઢ કરતા ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે શિક્ષાપત્રીમાં કહ્યું છે કે, ‘આ પ્રમાણે જે વર્તે તે જ અમારો આશ્રિત જાણવો. પરંતુ જો પંચવર્તમાનમાં કાંઈ ફેર પડે તો તે અમારો આશ્રિત જ નથી.’

ગુરુપદારૂઢ થયેલા ધર્મપ્રવર્તક ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે સમાજમાં રહેલા સડાને દૂર કરવાનું કાર્ય હાથ ધર્યું. સમાજમાં વેગીલી બનેલી અંધશ્રદ્ધા અને વહેમથી પીડાતા લોકોને તેમાંથી મુક્ત કરી સન્માર્ગે વાળ્યા. સમાજમાં રૂઢ થયેલા કુરિવાજો જેવા કે બાળકીઓને દૂધ પીતી કરવાનો રિવાજ, સતીપ્રથાનો રિવાજ, લગ્નમાં ગવાતાં ફટાણાં (બીભત્સ ગીતો) વગેરે અનેક કુરિવાજો તથા કુપ્રથાઓ નાબૂદ કરી. યજ્ઞમાં થતી પશુ હત્યાનો નિષેધ કર્યો. ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે નગરે નગરે તથા ગામડે ગામડે ફરીને અંધશ્રદ્ધા તથા વહેમની ભીંસમાં ભીંસાતી ભોળી પ્રજાનો ઉદ્ધાર કર્યો.

ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે જોયું કે, સમાજમાં સ્ત્રીઓ અને શૂદ્ર જાતિના મનુષ્યો સાથે ઘણી પ્રકારના અન્યાય થાય છે. અમુક ધર્મગુરુઓ તેમને ભગવાનની ભક્તિના અધિકારી પણ નથી માનતા. આ અન્યાયમાંથી મુક્ત કરવા માટે ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે સ્ત્રીભક્તોના જુદાં મંદિર કરાવી તેમને સ્વતંત્રતા આપી. અને અનેક શૂદ્ર ભક્તોને પણ પોતાના આશ્રિતો કર્યા. ભારત દેશમાં તે સમયે ધર્મના નામે ઘણા દૂષણો અને અંધશ્રદ્ધાઓ હતી. જેમ કે - સતીપ્રથા, દીકરીને દૂધપીતી કરવી, હિંસામય યજ્ઞો, ભૂવા, ભરાડી આ બધા દૂષણોએ ગુજરાત જ નહિ, પરંતુ સમગ્ર ભારતને પાંગળું બનાવી દીધું હતું. ગાંધીવાદી અને મહાન વિચારક શ્રી કિશોરલાલ મશરૂવાળા લખે છે કે, ‘એ સમયે ગુજરાતમાં એક પણ ઘર એવું નહિ હોય જ્યાં ઘરમાં સ્ત્રી ભૂતયોનિને ન પામી હોય. અને એક પણ પોળ એવી નહિ હોય કે જ્યાં એકાદ મકાન ભૂતશાળા તરીકે ન ઓળખાતું હોય. એવા વહેમ, અંધશ્રદ્ધા અને ધર્મના નામે ધતીંગો ચાલતા હતા. જે ભગવાન સ્વામિનારાયણે પોતાની આગવી છટાથી દૂર કરી લોકોને આપણી વેદિક સંસ્કૃતિ તરફ પાછા વાળ્યા. અને માનવજીવનની અદ્ભુત ઉન્નતિ કરી.’

સત્સંગ કાર્ય દ્વારા અનેક અધર્મી લોકોનો ઉદ્ધાર કર્યો. મધપાન કરતા, જુગાર રમતાં, લુંટેફાટ કરતા, માંસાહાર કરતા, નિર્દોષ પશુ-પક્ષી તથા મનુષ્યનો સંહાર કરતા, અવેરી (વ્યભિચાર) આચરતા અનેક પાપી જીવોને તેમના દુષ્કૃત્યોમાંથી દૂર કરી સન્માર્ગ તરફ વાળ્યા. તેમને પ્રાપ્તિ વિષયક જ્ઞાન આપી સત્સંગી કર્યા. અતિ ઉધ્ધત ગણાતા કાઠીઓને પોતાના પ્રભાવ દ્વારા શિષ્યો બનાવી તેમના હાથમાં ભાલા, તલવાર વગેરે શસ્ત્રો ત્યાગ કરાવી તેમના હાથમાં માળા આપી શાસ્ત્રાભ્યાસીઓ બનાવ્યા. જેની વડોદરાથી પુના-સતારા સુધી હાંક વાગતી એવા જોબનપગી, પાપનો પર્વત મુંજોસુર જેવા કેટલાયને પોતાના આશ્રિત કર્યા. ફક્ત ત્રીસ વર્ષના ટૂંકા સમયમાં લાખો આસુરી હૃદયોનું પરિવર્તન કરી તેમને દેવી ભક્તો બનાવ્યા હોય એવો આ પહેલો જ સંપ્રદાય છે અને એ જ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણનું **સર્વોપરીપણું** છે. ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના અનુયાયીઓ હિન્દુ ઉપરાંત મુસલમાનો, ખોજાઓ, પારસીઓ વગેરે પણ હતા. સુરતમાં આજે પણ પારસીઓ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે આપેલી પાઘને પૂજે છે.

આ બ્રહ્માંડ સર્જાયું ત્યારથી અત્યાર સુધીમાં સ્વયં ભગવાને પોતાની હયાતિમાં મોટા-મોટા મંદિરો બંધાવી તેમાં **પોતાની મૂર્તિ** પધરાવી હોય તથા પોતાના ભક્તજનોને પોતાની ચિત્ર-પ્રતિમા પૂજવા આપી હોય એવો આ પહેલો જ સંપ્રદાય છે. ભગવાન શ્રીહરિએ અનંતકાળ સુધી અનંત જીવાત્માઓના આત્મતિક કલ્યાણ થતા રહે તે માટે અમદાવાદ, ભુજ, વડતાલ, ધોલેરા, જૂનાગઢ અને ગઢડા વગેરે સ્થાનોમાં **ગગનચુંબી** ભવ્ય અને દિવ્ય **મંદિરો**ના નિર્માણ કરાવ્યા અને તેમાં સ્વહસ્તે અતિરમણીય મૂર્તિઓ પધરાવી. વડતાલના મંદિરમાં તો પોતે પોતાની મૂર્તિ ‘હરિકૃષ્ણ મહારાજ’ના નામે પ્રતિષ્ઠિત કરીને પોતાની **સર્વોપરી ઉપાસના** કરવાનો અને પ્રવર્તાવવાનો માર્ગ મોકળો મૂક્યો.

સંપ્રદાયની વૃદ્ધિ અર્થે અમદાવાદ અને વડતાલ એમ ઉત્તર અને દક્ષિણ ભારતને બે **વિભાગ**માં વહેંચી પોતાના સ્થાને સંપ્રદાયની **ગાદીઓ** સ્થાપી, પોતાના બે ભાઈઓ (૧. રામપ્રતાપભાઈ અને ૨. ઈચ્છારામભાઈ)ના પુત્રો અયોધ્યાપ્રસાદ અને રઘુવીરને પોતાના **દત્તકપુત્ર** માનીને ગાદીના આચાર્ય તરીકે સ્થાપ્યા. પોતાના સ્વધામગમન બાદ પોતે સ્થાપેલો **ધુધુભાજ સંપ્રદાય** અવિરત વહેતો રહે તે માટે પોતાના સ્થાને પોતાના જ ધર્મવંશમાં **આચાર્ય પરંપરા**ની સ્થાપના કરી. અને તે ધર્મવંશી આચાર્યને મારા અપરસ્વરૂપ અને મારા સ્થાને જ માનજો એવી ત્યાગી-ગૃહી સર્વને **આજ્ઞા** કરી. ભગવાન શ્રીહરિએ ધર્મવંશી આચાર્યને જ ગુરુમંત્ર, દીક્ષા

આપવાના અને મૂર્તિપ્રતિષ્ઠા કરવાના અધિકારી બનાવ્યા છે. એ સિવાય બ્રહ્મસ્થિતિને પ્રાપ્ત કરેલા કોઈ સંત કે હરિભક્તને પણ શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં ગુરુમંત્ર, દીક્ષા આપવાનો કે પ્રતિષ્ઠા કરવાનો **અધિકાર** આપ્યો નથી.

સત્સંગીજનોને દેઢ નિયમમાં રહેવા માટે ‘શિક્ષાપત્રી’ નામના **ઉત્તમ ગ્રંથ**ની રચના કરી. પોતાના **ઉપદેશો**ને સંપાદિત કરાવીને પોતે જ પ્રમાણિત કરી વચનામૃત ગ્રંથ આપ્યો. સાથે સાથે પોતાના લીલાચરિત્રોના શ્રીમદ્ સત્સંગિજીવન, શ્રીહરિદિગ્વિજય, નિષ્કુળાનંદ કાવ્ય, ભક્તચિંતામણી જેવા ગ્રંથોની **રચના** સંતો પાસે કરાવી.

આમ, પોતે સ્થાપેલ દેવ, મંદિર, શાસ્ત્ર, આચાર્ય, સંત અને હરિભક્ત - આ **છ અંગ** દ્વારા **પ્રગટ** રહેવાનું વચન આપીને ફક્ત ત્રીસ વર્ષના ટૂંકા સમયગાળામાં ધર્મ પ્રવર્તાવીને પોતાની **જીવનલીલા** સંકેલી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ ૪૮ વર્ષની વયે **ગટપુર**માં સં. ૧૮૮૬ જેઠ સુદ ૧૦ (ઈ.સ. તા. ૧-૬-૧૮૩૦)ના દિને પોતાના અલૌકિક ભૌતિક દેહનો ત્યાગ કરી **સ્વધામ** સિધાવ્યા.

**‘જન્મ્યા કૌશલ દેશ વેશ બડુનો, લઈ તીર્થમાંહી ફર્યા;
રામાનંદ મળ્યા સ્વધર્મ ચલવ્યો, યજ્ઞાદિ મોટા કર્યા.
મોટા ધામ રચ્યા રહ્યા ગટપુરે, બે દેશ ગાદી કરી;
અંતર્ધાન થયા લીલા હરિ તણી, સંકોપમાં ઉચ્ચરી.’**

(શ્રીહરિલીલામૃત : ૧/૨/૧)

ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના વિરાટ વ્યક્તિત્વને અંજલિ અર્પતા ગુજરાતના જાણીતા સાક્ષર શ્રી **ચંદ્રવદન મહેતા** પોતાના શબ્દોમાં લખે છે : “છેવટે ગુજરાત, સહજાનંદજીને યાદ કરશે તે સંત તરીકે નહીં, ધર્માચાર્ય તરીકે નહીં, સાહિત્યપ્રેરક તરીકે નહીં.... પણ એમણે જનતામાંથી માંસ, દારુ, વ્યભિચાર, અસત્ય ને ચોરી - એ પાંચ મુખ્ય બદીઓ દૂર કરી તેને માટે, એમણે ગુજરાતના પશુ જેવા માણસોને માણસો બનાવ્યા તેટલા માટે. **સહજાનંદ સ્વામી ન હોત** તો આપણે ગુજરાતને ‘ગરવી’ કહીએ એવું ન હોત, ગુજરાતમાં જે સદાચાર છે તેને સ્થાને એ જોવું ન ગમે તેવું ગંદું હોત.

આજે જે ગુજરાતનું નામ સાંભળી આપણું હૈયું ઊછળે છે તેને બદલે **સહજાનંદ સ્વામી ન હોત** તો ગુજરાતનું નામ સાંભળતાં આપણને શરમના માર્યા નીચું જોવું પડત. એટલે આજે, ગુજરાતમાં જે સદાચાર છે, અહિંસા છે, ગુજરાત ગુણવંતું છે, તેમાં શ્રી સહજાનંદજીનો ફાળો જેવો તેવો ન કહેવાય.

ગુજરાતને અધમદશામાંથી ઉગારનાર અને અણીને વખતે આવીને ગુજરાતનો ઉદ્ધાર કરનાર, અધમોદ્ધારક ને પતિતપાવન સહજાનંદજીને **દરેક ગુજરાતીના વંદન છે.”**

આમ તો ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણનું કાર્ય

સંપૂર્ણ આધ્યાત્મિક હતું, છતાં તેઓની વિશેષતા એ રહી કે, તેઓ સમાજના એકેય ક્ષેત્રને ભૂલ્યા નહિ.

૧. વ્યક્તિનું નૈતિક ઉત્થાન કરી તેઓએ સંપૂર્ણ માનવનું નિર્માણ કર્યું.

૨. સમાજની બદીઓને દૂર કરી સમાજની કાયાપલટ કરી.

૩. વ્યસનમુક્તિનું અસાધારણ આંદોલન ચલાવી સમાજને સ્વસ્થ અને સમૃદ્ધ કર્યો.

૪. મુક્તિના આધારસ્થંભ એવા મંદિરો, મૂર્તિઓ, શાસ્ત્ર, આચાર્યપરંપરા, સંત, તથા સત્સંગીઓ - આ પદસંગી સંપ્રદાયની પરંપરા ચલાવી ભારતીય હિન્દુ સંસ્કૃતિના પાયા પાતાળે નાંખ્યા.

૫. સાહિત્ય, સંગીત, સ્થાપત્ય અને કલાને ઉત્તેજન આપ્યું.

૬. વૈષ્ણવી ઉત્સવોની પરંપરાગત ઉજવણીમાં શુદ્ધિ અને સત્સંગનું તત્ત્વ ઉમેરી જનસમાજને ભાવહિંડોળે હિંચકાવ્યો.

૭. સતીપ્રથા તથા બાળકીને દૂધપીતી કરી દેવાના કુરિવાજો સામે પ્રચંડ પડકાર કરીને આવી કુપ્રથાઓ સદંતર બંધ કરાવી વિશ્વમાં સૌપ્રથમ સ્ત્રી ઉદ્ધારક તરીકે સૌના હૃદયમાં અમર બની ગયા.

૮. અનેકના આત્યંતિક કલ્યાણ કરી સર્વાવતારીપણાનું બિરુદ સાર્થક કર્યું.

સર્વાવતારી હોવા છતાંય સેવાધારી રહ્યા, અસંગી હોવા છતાં ખમતા રહ્યા, અંતર્ધાન થયા હોવા છતાંય મૂર્તિઓ, આચાર્યો, સંતો અને ભક્તો દ્વારા પૃથ્વી પટે પ્રગટ રહ્યા.

ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના કાર્ય અને ઉપદેશ જેમ જેમ સમય સરકી રહ્યો છે તેમ તેમ વધુને વધુ પ્રકાશ પાથરતા રહ્યા છે. કારણ કે, તે શાશ્વત છે. સૂર્યને વધાવવા કોઈ કમાન ન થઈ શકે, કારણ કે એક સાથે અનેક ઠેકાણે તે પ્રકાશી રહે છે, તેમ ભગવાન શ્રીહરિને આલેખવા માટે શબ્દોનું (માપ) તો ઘણું ઊણું ને વામણું પરિમાણ કહેવાય.

સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે આ પૃથ્વી પર અવતરણ કરી, પોતાના સત્સંગ પ્રવર્તન દરમ્યાન અદ્વિતીય પરંપરાનું સર્જન કર્યું - અને તે છે પોતાના કુળમાં આચાર્યોની સ્થાપના. શ્રીજીમહારાજે સમગ્ર આશ્રિત ગૃહસ્થો, સંતો અને પાર્ષદોના ગુરુપદે પોતાના બંને ભાઈઓ એક એક પુત્રને દત્તકપુત્ર તરીકે સ્વીકારી પોતાના ઉત્તરાધિકારી તરીકે પ્રસ્થાપિત કરી સંપ્રદાયના મુખ્ય કર્ણધાર બનાવ્યા. આચાર્યોનું મહત્ત્વ સંપ્રદાયના શાસ્ત્રોમાં મુક્તકંઠે વર્ણવાયેલું છે. જેનો સાર જોઈએ તો આચાર્યશ્રીને પોતાના સ્થાને તેમજ પોતાના અપર સ્વરૂપ તરીકે ગણાવી ધર્મની ધુરાનો આધારસ્થંભ સ્થાપ્યો છે. ભગવાનના ઉપાસ્ય સ્વરૂપો, દીક્ષિત સંતો તથા આશ્રિત હરિભક્તો ધર્મકુળવંશના આચાર્યશ્રીના સંબંધે કરીને જ માન્યતા પામે છે. શ્રીહરિ કૃપા પ્રસાદભૂત

અક્ષરધામની પ્રાપ્તિના અધિકારી તેઓ જ ગણાય છે.

આ પ્રણાલિકા અનુસાર શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના દક્ષિણ વિભાગ વડતાલ દેશ શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ ગાદી પીઠસ્થાનની આચાર્ય પરંપરામાં આદિઆચાર્ય શ્રી રઘુવીરજી મહારાજની પરંપરામાં પ.પૂ. સનાતન ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી અવિરતપણે આજે સત્સંગ પ્રવર્તનના ભગીરથ કાર્યમાં સતત રસ લઈ અનેક આશ્રિતોને પ્રભુના ધર્મપરાયણતાના માર્ગે અગ્રેસર કરી રહ્યા છે. પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના પદચિહ્નોને અનુસરીને આદેશ તેમજ માર્ગદર્શન પ્રમાણે પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ભાવિઆચાર્ય લાલજી શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી ધર્મ પ્રવર્તનના કાર્યો કરી રહ્યા છે. તેમજ તેઓની શુભ નિશામાં રહીને પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીની આજ્ઞાથી સંતો કથાવાર્તાદિ વિવિધ પ્રકારે સત્સંગ પ્રવર્તન પૂર્વક સમાજ સુધારણાના કાર્યો કરી રહ્યા છે.

પ્રાગટ્યભૂમિ છપૈયા :

ગુણવંત છપૈયા એક ગામ છે રે, પાસે અવધનગર મોટું ધામ;
થૈત્ર શુક્લ નોમીએ પ્રભુ જન્મીયા રે, હરિકૃષ્ણ ઘર્યું છે
શુભ નામ. સ્વામી...

છપૈયા એટલે સર્વોપરી પૂર્ણપુરુષોત્તમ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની પ્રાગટ્યભૂમિ. શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં છપૈયા એક શિરમોડ તીર્થસ્થાન છે. સમગ્ર પૃથ્વીના બીજી કોઈ સ્થાનને પસંદ ન કરતાં ભગવાન શ્રીહરિએ છપૈયાને જન્મસ્થાન તરીકે પસંદ કર્યું. તેથી જ તો સમગ્ર પૃથ્વીમાં આ સ્થાનને તોલે કોઈ ન આવે. અરે ! આ સ્થાનમાં ભગવાન શ્રીહરિએ અનંત બાળચરિત્રો કરી આ ધરતીના એક એક રજકણોને પરમ પવિત્ર કર્યા છે. કોઈપણ જીવાત્માને આ પાવન ભૂમિ પર આવતાની સાથે જ પ્રથમ ક્ષણે જ પોતાના અંતરે આનંદના કુવારા છૂટે, શાંતિનો સમુદ્ર રેલાય. અરે ! આ જન્મે તો શું પણ અનેક જન્મે જે સુખશાંતિનો અહેસાસ ન થયો હોય તેવી સુખશાંતિનો અહેસાસ આ પૃથ્વી પર આજે પણ થાય છે. આ કારણથી જ મહાપુરુષોએ વારંવાર કહ્યું છે કે જિંદગીમાં એકવાર જરૂર છપૈયાની યાત્રા કરવી જ. અને મહિમા પણ તેથી જ ગવાય છે કે જેને ભગવાને સગવડતા આપી છે છતાં પણ આખી જિંદગીમાં છપૈયાની યાત્રા નથી કરી તેનો મનુષ્ય જન્મ નિરર્થક મનાય છે.

આ પૃથ્વી પર પધારેલા બાળપ્રભુના રૂપને જોઈ છપૈયાની નારીઓ ‘ઘનશ્યામ’ એવા વ્હાલા નામથી બાળપ્રભુને પુકારતી. આજે પણ સંપ્રદાયમાં છપૈયાની ધરતીને બાળપ્રભુ શ્રી ઘનશ્યામની - રમણભૂમિ તરીકે દર્શાવાય છે. બાળપ્રભુ શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજે આ ભૂમિ પર નાની નાની પગલીઓ પાડી છે, અરે ! ઘણીવાર બાળચરિત્રો કરતાં બાળપ્રભુએ માતા

ભક્તિથી ડરીને આંસુડા પાડેલા છે. જ્યારે જ્યારે બાળપ્રભુ આ ચરિત્ર કરતાં ત્યારે અક્ષરધામના મુક્તો આવી બે હાથ જોડી, કરગરી કહેતાં કે, હે પ્રભુ! આવી રીતે નાની પગલીઓ પાડતા હોય, આંખમાંથી આંસુડાની ધારા વહેડાવતા હોય તેવા દર્શન તો અક્ષરધામમાં પણ દુર્લભ છે. તેથી આ ભૂમિને સંપ્રદાયમાં આજે અક્ષરધામ કરતાં પણ મહાન મહિમાવંતી ભૂમિ તરીકે ગુણગાન ગવાય છે અને અનંતકાળ સુધી ગવાતા રહેશે.

ઉત્તરભારતમાં ઉત્તરપ્રદેશ રાજ્ય, જ્યાં ગંગા-યમુના-સરયૂના નિર્મળ નીરથી પવિત્ર બનેલી ધરા ઉપર અનેક અવતારો-મહાપુરુષોના પ્રાદુર્ભાવ થયા છે. તે ઉત્તરપ્રદેશમાં સરવાર નામથી પ્રસિદ્ધ કોશલ દેશ છે.

‘સરવાર વિષે છપિયા પુર છે, દશ કોશ અવધ્ય થકી દૂર છે; સરજુ થકી ઉત્તમ શુદ્ધ દિશે, દ્વિજ આદિ વસે જન એહ વિષે.’ (શ્રીહરિલીલામૃત : ૨/૧/૩૬)

‘શ્રી સત્સંગિજીવન’ ગ્રંથમાં સ.ગુ. શ્રી શતાનંદ સ્વામી ‘છપૈયાપુર’નું વર્ણન કરતા કહે છે :-

‘દેશે તત્ર ભવત્યેકા નદી નામ્ના મનોરમા ।

તસ્યાં તીર્થ મરૂઠૌઢાઘ્યં વર્તતેઽઘચયાપહમ્ ॥

તદુત્તરદિશિ ગ્રામશ્છુપ્યયા ઇતિ વિશ્રુતઃ ।

ચાતુર્વર્ણ્યજનાકીર્ણો યાજ્ઞિકાનામતિપ્રિયઃ ॥

તટાગેનાતિમહતા શોભિતો નિર્મલામ્ભસા ।

પરિતો મહતીભિશ્ચ બહ્વીભિર્દ્રુમજાતિભિઃ ॥’

ઉત્તર કોશલ દેશને વિષે મનોરમા નામની સુંદર નદી વહે છે. અને તેને કિનારે પાપના સમૂહનો વિનાશ કરનાર મળોડા નામનું પ્રસિદ્ધ તીર્થ આવેલું છે. તેની ઉત્તર દિશામાં છપૈયા નામનું સુવિખ્યાત રણિયામણું ગામ આવેલું છે. આ ગામ યજ્ઞ કરનારા પુરુષોને અતિશય પ્રિય છે. આ ગામને વિષે ચારે વર્ણના મનુષ્યો નિવાસ કરીને રહે છે. નિર્મળ નીરથી ભરેલા અતિ વિશાળ (નારાયણ) સરોવરથી, તેમજ ચારેબાજુ શોભા વધારતા અનેક પ્રકારનાં વિશાળ વૃક્ષોથી આ ગામ અતિશય સોદામણું લાગે છે.

(શ્રીમદ્ સત્સંગિજીવન : ૧/૧૧/૩૧-૩૩)

આ પુણ્યભૂમિમાં પવિત્ર સરયૂ તટે એક સુંદર વન આવેલું છે. ફળ અને ફૂલોના વૃક્ષોથી સમૃદ્ધ દેવભૂમિસમા આ વનની નજીક છપૈયાપુર આવેલું છે.

‘શ્રી ધનશ્યામલીલામૃતસાગર’ ગ્રંથમાં બાળપ્રભુ ધનશ્યામને પિતા ધર્મદેવ કહે છે : “હે ધનશ્યામ! મને છપૈયાનો મહિમા સાંભળવાની ઈચ્છા છે. વિસ્તારથી મહિમા સંભળાવો.” ત્યારે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ કહે છે : “હે પિતાજી! એકાગ્રતાથી સાંભળો! મારી જન્મભૂમિ તુલ્ય કોઈ ભૂમિ થઈ શકે નહિ.”

મમ જન્મભૂમિકા છે આંચ, આપું સ્થાન નથી બીજે કયાંચ; મુજ લીલાનું અનન્ય સ્થાન, તેથી છુપૈયા છે પુણ્યવાન. નારાયણસર નિર્મળ, એનો તો મહિમા છે અકળ; આવી જગ્યા નથી કોઈ અન્ય, છુપૈયાપુર પાવન ધન્ય.

(શ્રી ધનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૮૮/૬-૭)

જે કોઈ પવિત્ર નારાયણ સરોવરમાં સ્નાન કરશે, જળપાન કરશે, તેનો અવશ્ય મોક્ષ થશે. એક મુઠ્ઠી મૃતિકા કાઢીને બહાર નાખશે, નારાયણ સરોવરની પાળ બંધાવશે, સેવા કરશે, તે દેહના અંતે અમારા અક્ષરધામને પામશે.

છુપૈયાપુરની રજ જેહ, અખાણે ઉડીને અડે એહ; તેના પાપ સર્વે બળી જશે, અક્ષરધામ વિષે વાસ થાશે.

(શ્રી ધનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૮૮/૧૦)

છપૈયાપુરની રજકણ પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ નારાયણના ચરણથી અંકિત છે. તે પાવનકારી રજનો જેના શરીરને સ્પર્શ થાય છે તેના પાપ બળીને ભસ્મ થઈ જાય છે. જે મનુષ્ય આ પુરનું દિવસ-રાત્રિમાં ‘છપૈયા’ એવું જીભે કરીને નામ ઉચ્ચારણ કરશે તથા શ્રવણે સાંભળશે તેના સર્વે પાપો બળીને ભસ્મ થઈ જશે અને એ જીવાત્માનો કુળે સહિત ઉદ્ધાર થશે.

છુપૈયાપુર ધર્મતડાગ, નારાયણસર મહાભાગ;

ખંપાસરોવર કહેવાય, રૂડી વિશ્વામિત્રી સરિતાય.

વળી નિર્મળ ભૂતિયો કૂપ, ફૂલભાગની ભૂમિ અનુપ;

અમારું જન્મસ્થાનક આજ, બીજી ઉપમા નથી એ કાજ.

રામસાગર, કલ્યાણસર, મીનસાગર છે પાપહર;

ચુડહા બગીચા વન જોય, કુંજગલીતણું વન સોય.

સુખકારી શોભિતા છે સ્થાન, એ ચતુર્દશ તીર્થ નિદાન;

આ તીર્થમાં અમોએ અપાર, લીલા કરી છે વારમવાર.

(શ્રી ધનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૮૮/૨૭-૨૮)

અને વળી આ બ્રહ્માંડમાં એવું કોઈ તીર્થ સ્થાનક નથી જે આ છપૈયા ગામ, નારાયણ સરોવર, ધર્મતળાવ, ખંપા તલાવડી, વિશ્વામિત્રી નદી, ભૂતિયો કૂવો, રામસાગર, કલ્યાણસાગર, મીનસરોવર તથા છપૈયાપુરની ભૂમિકા અને આ જે અમારું જન્મસ્થાનક તથા આ જે કૂવો તેની ઉપમા બીજા કોઈને આપીએ તેવું કોઈ સ્થાનક નથી. માટે અમારા સંબંધને પામ્યા એવા જે જીવ કીડી, મકોડી, કીટ, પતંગ, વેલી, વૃક્ષ, પશુ, પક્ષી, સ્થાવર, જંગમ, મનુષ્ય, પર્વત જે જે અમારા સંબંધને પામ્યા તથા અમારા આશ્રિતના સંબંધને પામશે તે સર્વે મોક્ષને પામશે. આવી રીતનો અપાર મહિમા છે. ચારધામ અને સાત પુરીઓ અને બીજા જે જે તીર્થો છે તે મારા જન્મસ્થાન એવા છપૈયાના મહિમાના કોટિમા ભાગમાં આવે તેમ નથી. અને વળી નિયમે યુક્ત અને ભગવાનના ભક્ત એવા જે સાધુ બ્રાહ્મણ તેઓને જમાડીને વસ્ત્ર-દક્ષિણા આપશે તથા ગાય આદિકના દાન કરશે અને વળી ભગવાનના મંદિર આદિક બીજી જગ્યાએ કરાવશે તે મનુષ્ય દેહ મૂકીને વિમાન ઉપર બેસીને

અક્ષરધામમાં ભગવાનના સાધર્મ્યપણાને પામશે. અને વળી જે કોઈ મંદિર કરાવીને તે મંદિરમાં મૂર્તિઓ પધરાવીને વાંસે પૂજાપ્રવાહ ચલાવશે તે દેહ મૂકીને અક્ષરધામમાં ભગવાનના સાધર્મ્યપણાને પામીને સેવામાં હજુર રહેશે.

બાળપ્રભુ કહે છે કે, છપૈયા ત્રિઅક્ષરનો અર્થ કહું છું તે સાંભળો :

છુપૈયા ત્રિઅક્ષરનું રૂપ, કહું અર્થસહિત અનુપ;
છુ-અક્ષર માયાબંધ છોડાવે, કાળ કર્મનો ત્રાસ તોડાવે.
પુરુષોત્તમજીનો સંબંધ, પ્રાણીને પમાડે નિરબંધ;
વળી પ-અક્ષરનો પ્રતાપ, સુણો ચિત્ત દઈ નિષ્પાપ.
પ્રારબ્ધ ક્રિયામાણ સંચિત, ત્રણે પાપ હોય જો ખચીત;
તેને નાશ કરે તતખેવ, પરમપદને પમાડે એવ.
ત્રીજો અક્ષર ચ જે કેવાય, તેનો કહું રૂડો મહિમાય;
ચત્કિચિત્ત રૂપ ને નામ, તેને મિથ્યા કરે અભિરામ.
છુપૈયા નામનો વર્ણ એક, ટાળે જન્મમરણ વિશેષ;
છુપૈયા નામના ત્રણ વર્ણ, મુખેથી કરે જે ઉચ્ચારણ.

(શ્રી ધનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૮૮/૩૭-૪૧)

છપૈયાપુર મહિમાના પ્રસંગો :

એકવખત લોહગંજરીના સંઘ્યાગીરી બાવાએ લખનૌના નવાબ સાથે લડાઈ કરવાની ઈચ્છાથી હનુમાનગઢીના મહંત પાસેથી પચીસ હજાર રૂપિયા લીધા હતા. તેને ઘણો સમય થયો તેથી મહંતજી બીજા વૈરાગીઓને સાથે લઈને રૂપિયા લેવા માટે લોહગંજરી આવતા વચ્ચે છપૈયાપુરનો સીમાડો આવ્યો.

છપૈયાના સીમાડાને પામ્યા, મનના સંકલ્પ ત્યાં વિરામ્યા;
ચિત્ત વૈરાગીના થયા શાંત, વિચાર કરે છે તે મહાંત.
રૂડું દીસે છે છુપૈયા ગામ, પૂર્વે આવ્યા હશે આંહી રામ;
નહિ તો કોઈ ઋષિ મહંત, કરેલું હશે તપ અનંત.

(શ્રી ધનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૬૧/૧૩-૧૪)

ત્યારે મહંતજી સહિત સર્વે વૈરાગીઓના મનમાં સંકલ્પ બંધ થઈ ગયા અને અંતઃકરણમાં અતિશય શાંતિ થઈ ગઈ. ત્યારે તેમને મનમાં થયું કે, આ છપૈયા ગામની સીમમાં પૂર્વે ભગવાન રામચંદ્રજી આવ્યા હશે અથવા કોઈ મોટા ઋષિએ આ ચુડહા વનમાં તપ કર્યું હોવું જોઈએ. તે વિના મનના સંકલ્પો બંધ થાય નહિ. આમ એકબીજા અંદરોઅંદર વાતો કરતા તે મહંતજી તથા વૈરાગીઓ નારાયણ સરોવરના કિનારે આવ્યા. ત્યાં કિનારે કપડાં ઉતારીને જળમાં સ્નાન કરવા તળાવમાં ઉતર્યા. તે સમયે વશરામ તરવાડી ત્યાં આવ્યા. મહંતજી તથા વૈરાગીઓએ વશરામ તરવાડીને પોતાના મનના સંકલ્પો બંધ થયા તે બધી વાત કરી. તેને સાંભળી વશરામ તરવાડી બોલ્યા : “હે સંતો ! પૂર્વ વાતની અમોને ખબર નથી, પરંતુ હાલમાં અમારા ભાણેજ નાનાબાળ ધનશ્યામ મહારાજ છે અને તેમના ઐશ્વર્ય-પ્રતાપો અનંત પ્રકારના જોવા-સાંભળવામાં આવે છે. તેથી

અમે તો તેમને ભગવાન માનીએ છીએ.” એમ વાત કરીને તેઓ પોતાના ઘેર ગયા.

પછી મહંતજી સહિત વૈરાગીઓ સ્નાન કરીને ધર્મદેવનું ઘર પૂછીને આંગણામાં આવ્યા. ત્યાં બાળપ્રભુ ધનશ્યામને ઢોલિયામાં જોવા લાગ્યા. એટલે અંતર્યામીપણે જાણીને વૈરાગીઓને પોતાનો નિશ્ચય કરાવવા માટે તેમના ચિત્ત બાળપ્રભુ ધનશ્યામને પોતાને વિષે ખેંચી લીધા. અને વૈકુંઠલોકમાં લક્ષ્મીજી તથા નંદસુનંદ આદિ પાર્ષદોથી વીંટાયેલા થકા મહા અલૌકિક પોતાનું દર્શન આપ્યું. આ રીતે એક ઘડી સુધી દર્શન દઈને ઐશ્વર્ય પાછું છુપાવી લીધું. એટલે તે મહંતજી તથા વૈરાગીઓ હાથ જોડીને પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા : “હે મહારાજ ! તમે તો અમારા ઈષ્ટદેવ ભગવાન રામચંદ્રજી છો. તે આપ કૃપા કરી અહીં છપૈયાપુરમાં ધર્મદેવના ઘરે પુત્રભાવે પ્રગટ થયા છો.” આ રીતે પ્રાર્થના કરીને પરમેશ્વરપણાનો નિશ્ચય કરતા હતા.

*****

એકવખત છપૈયાપુરમાં હવન અષ્ટમીના દિવસે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ વેણી, માધવ, પ્રાગ, શિવનારાયણ, સુખનંદન આદિક બાળમિત્રોને સાથે લઈને નારાયણ સરોવરથી ઉગમણા બગીચામાં ગયા હતા. ત્યાં બહિરી આંબાની દક્ષિણાદિ ડાળ ઉપર વેણીરામ આદિક સર્વે ઘોડા પલાણીને બેઠા. બાળપ્રભુ ધનશ્યામ તો ઉગમણી ડાળ ઉપર જઈને બેઠા. સર્વે બાળમિત્રો મુંજની સોટીઓના કોરડા પોતપોતાના હાથમાં લઈને ઘોડાને જેમ બોલીને હાંકે તેમ પોતપોતાની ડાળમાં મારતા થકા જીભે કરીને ડચકારા કરતા હતા. તે સમયે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ પણ પોતે જે ડાળ ઉપર બેઠા હતા તે ડાળને મુંજના કોરડાથી સોટી મારી કે તુરંત જ પોતાની ઈચ્છાથી તે ડાળમાંથી સર્વ મિત્રોને દેખતા સાત મુખવાળો દેવતાઈ ઘોડો શણગાર સહિત હણહણાટ કરતો નિસર્યો. તે ઉપર સર્વ બાળમિત્રોને સાથે બેસારીને બાળપ્રભુ ધનશ્યામ એક મુહૂર્તવાર (દોઢ કલાક)માં આખા છપૈયાપુરની એકસોને આઠ પ્રદક્ષિણા ફર્યા.

એક મુહૂર્ત ઉપર ઠર્યા રે, એકસો આઠ પ્રકમા ફર્યા રે;
છુપૈયાપુર ફરતી છેલે રે, ફરી પ્રદક્ષિણા અલભેલે રે.

(શ્રી ધનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૨૬/૪૧)

તે સમયે નારાયણ સરોવરમાં પાણી ભરવા માટે આવેલી નારીઓ પોતાના મસ્તક ઉપર પાણીના ભરેલા તાંબા-પિત્તળના બેડા લઈને ઊભી રહીને જોતા જોતા સ્થિર થઈ, કેટલીક તો પોતાના બાળકોને ભૂલીને બે હાથ જોડીને પગે લાગતી હતી. કેટલીક તો પાણી ભરતી હતી તે પાણી ભરવું ભૂલીને એકદમ બહાર કાંઠા ઉપર જતી હતી. બાળપ્રભુ ધનશ્યામનું અલૌકિક દિવ્ય સ્વરૂપ જોઈને સ્થિર થઈ ગઈ. આ સમયે કેટલાક બ્રાહ્મણો નારાયણ સરોવરમાં સ્નાન કરી કિનારા ઉપર બેસીને પોતાના હાથથી પોતાની નાસિકા પકડીને સંધ્યા કરતા થકા

બાળપ્રભુ ધનશ્યામને દેખીને સ્થિર બની ગયા. આ રીતે દરેક પુરજનોના ચિત્તને બાળપ્રભુ ધનશ્યામે ચોરી લીધા.

રામસાગર તળાવના કાંઠા ઉપર પાણી ભરીને જતી-આવતી નારીઓ બાળપ્રભુ ધનશ્યામને જોઈને મુગ્ધ થઈ ગઈ, પશ્ચિમ દિશામાં બહિરિયા કૂવે જળ ભરવા આવેલી કેટલીક સ્ત્રીઓ પોતાના શરીરનું ભાન ભૂલીને બાળપ્રભુ ધનશ્યામની પાછળ પોતાના બેડા પડ્યાં મૂકીને ચાલવા લાગી, ત્યાંથી ઉત્તર તરફ આવેલી ખાંપા તલાવડીમાં જળ ભરીને જતી નારીઓ પોતાના બાળકોને પડતા મૂકીને બેડાને પણ માથા ઉપરથી નીચે નાખી દઈને બાળપ્રભુ ધનશ્યામની પાછળ ચાલવા લાગી. આમ આખા છપૈયાપુરની એકસો આઠ પ્રદક્ષિણા ફર્યા.

(છપૈયાના ફરતા ગામ : ૧. છપૈયા - નારાયણ સરોવર, ૨. પીરોજપુર - મોક્ષપીપળો, ૩. લોહગંજરી - જંગલેશ્વર મહાદેવ, ૪. પતિજ્યા - પતિજ્યા મહાદેવ, ૫. ભેટિયા - રામસાગર તળાવ, ૬. ઈટોલા - જીરાભારી તળાવ, ૭. મખોડાઘાટ - મનોરમા નદી, ૮. નરેયા - કલ્યાણસાગર તળાવ, ૯. તિનવા - ભૂતિયો કૂવો, ૧૦. ઈસનાપુર - ખાંપા તલાવડી, ૧૧. ગૌઘાટ - વિશ્વામિત્રી નદી, ૧૨. ગુરગામ - શ્રવણ તલાવડી.)

આ રીતે આખા છપૈયાપુરમાં એકસો આઠ પ્રદક્ષિણા કરી પાછા નારાયણ સરોવરથી ઉગમણા બગીચામાં સખાઓ રમતા હતા ત્યાં આવ્યા ત્યારે દેવતાઈ ઘોડો બાળપ્રભુ ધનશ્યામની ઈચ્છાથી અદૃશ્ય થઈ ગયો. આ ચરિત્ર જોઈને પુરજનો સૌ કોઈ આશ્ચર્ય પામ્યા.

હાલા ભક્તજનો ! બાળપ્રભુ ધનશ્યામ મહારાજે દોઢ કલાકમાં એકસો આઠ પ્રદક્ષિણા કરી છે. આપણે પણ જ્યારે છપૈયાની તીર્થયાત્રાએ જઈએ ત્યારે બાળપ્રભુ ધનશ્યામની આ દિવ્યલીલાનું સ્મરણ કરતા કરતા આખા છપૈયાપુરના પ્રાસાદિક તીર્થસ્થાનોની દર્શન સહિત પ્રદક્ષિણા યાત્રા જરૂર કરવી જોઈએ.

છપૈયાની પ્રદક્ષિણાનો મહિમા લખતાં બદ્રિનાથદાસ કહે છે : જન્મ સુફળ હોઈ જાવે, છપૈયામેં જન્મ સુફળ હોઈ જાવે; ફરી ભવમેં નહિ આવે, છપૈયામેં જન્મ સુફળ હોઈ જાવે. ધન્ય ધન્ય ધુળ છપૈયા કેરી, બ્રહ્માજી શિશ ચડાવે...છપૈયામેં છપૈયામાં સો ફીર ફરે પ્રકમા, જન્મમરણ મીટ જાવે...છપૈયામેં બહોત જન્મકે પુન્ય જબ જાગે, તબમેં છપૈયા પાવે...છપૈયામેં

છપૈયામાં કોઈ એકસો પ્રદક્ષિણા કરે તેના માથેથી જન્મમરણ મટી જાય છે. અને પગલે પગલે તેને અશ્વમેધ યજ્ઞનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. અક્ષરધામના મુક્તો પણ છપૈયાની ભૂમિના દર્શનની ઈચ્છા રાખતા હોય તેવા છપૈયા તીર્થધામની પ્રદક્ષિણા શ્રદ્ધાભાવથી અવશ્ય કરવી.

*****

એકવખત કારતક સુદ નવમીના દિવસે પ્રાતઃકાળે

છપૈયામહિમાદર્શન

બાળપ્રભુ ધનશ્યામ મીન સરોવરના કિનારે મહુડાના વૃક્ષની પાસે શૌચવિધિ કરીને હાથપગ ધોઈને દંતધાવન કરવા બિરાજ્યા હતા. તે સમયે દર્શન કરવા માટે ૧. સાંખ્યશાસ્ત્ર, ૨. યોગશાસ્ત્ર, ૩. પંચરાત્રશાસ્ત્ર, ૪. ધર્મશાસ્ત્ર, ૫. ઉત્તરમીમાંસા શાસ્ત્ર અને ૬. પૂર્વમીમાંસા શાસ્ત્ર - એમ છ શાસ્ત્રો મૂર્તિમાન બ્રાહ્મણના વેષે આવીને નમસ્કાર કરીને ત્યાંથી બાળપ્રભુ ધનશ્યામના ઘેર આવીને આંબલીના વૃક્ષ નીચે ચોતરા ઉપર બેઠા. તે સમયે બાળપ્રભુ ધનશ્યામની મરજીથી છ શાસ્ત્રો ચંદન-પુષ્પાદિકે કરીને મંત્ર બોલીને ધર્મકુંવર ધનશ્યામની પૂજા કરવા લાગ્યા. બાળપ્રભુની પૌગંડ અવસ્થા છે તો પણ કિશોર અવસ્થારૂપે દર્શન આપતા હતા. પીળું અને સોનેરી કોરવાળું ભારે પીતાંબર પહેરાવીને તેના ઉપર લાલ રંગની શાલ ઓઢાડીને નમ્રતાપૂર્વક પગે લાગીને કહ્યું : “હે પ્રભુ ! અમારે સર્વને આપનું પ્રાગટ્યસ્થાન જાણીને આ છપૈયાપુરની પ્રદક્ષિણા કરવાનો સંકલ્પ છે.” ત્યારે બાળપ્રભુ ધનશ્યામે કહ્યું : “ચાલો, અમે પણ પિતા ધર્મદેવ માતા ભક્તિદેવી અને મોટાભાઈ રામપ્રતાપજીને સાથે લઈને ફરવા આવીએ છીએ. આ પુરની પરિક્રમા કરવી એ મોટો લાભ છે.” એમ કહીને પોતે ચાખડીઓ પહેરીને સર્વની સાથે ચાલ્યા તે નારાયણ સરોવરના પશ્ચિમ કિનારે થઈને મીન સરોવર ઉપર થઈને ખાંપા તલાવડીએ આવ્યા. તે સમયે બાળપ્રભુ સ્વરૂપે રહેલા અક્ષરાધિપતિ પૂર્ણ પુરુષોત્તમ નારાયણ છ શાસ્ત્રો અને માતા-પિતા-ભાઈ સાથે પ્રદક્ષિણા કરે છે એમ જાણીને બ્રહ્મા-વિષ્ણુ અને મહેશ, દશ દિગ્પાલ, અષ્ટ વસુ, યમરાજા એ સર્વે ત્યાં આવીને ધર્મકુંવર ધનશ્યામને પગે લાગીને સાથે ચાલ્યા. દહીયા આંબાના સ્થળે એ સર્વેને સાથે લઈને આવ્યા.

આમ, ઘણી પ્રદક્ષિણાઓ કરીને નારાયણ સરોવરના કિનારે મોટા મહુડાના વૃક્ષ નીચે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ આવીને બિરાજમાન થયા. તે સમયે આવેલા સર્વે દેવો પગે લાગીને સ્તુતિ કરતા થકા આકાશમાર્ગે અદૃશ્ય થઈ ગયા.

પછી રામપ્રતાપભાઈએ ઘેર જઈને વાત કરી ત્યારે વશરામમામા આદિક સર્વે બોલ્યા : “અહો ! આ વાત અમને કેમ ન કરી ? જો ખબર હોત તો અમે પણ ધનશ્યામ મહારાજ સાથે છપૈયાની પ્રદક્ષિણા કરવા આવત.” ત્યારે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ કહે : “મામા ! તમે પશ્ચાત્તાપ શું કરવા કરો છો ? ચાલો હું પણ ફરીથી પ્રદક્ષિણા કરવા તમારા બધાની સાથે આવું છું.” એવું સાંભળી સર્વે આવેલા જન અતિ આનંદને પામતા થકા પોતપોતાના ઘરે જઈને બાળક-યુવાન અને વૃદ્ધને સાથે લઈને ધર્મનંદન ધનશ્યામની સાથે ઘણી પ્રદક્ષિણા ફરી પાછા પોતપોતાના ઘેર ગયા.

*****

આવો છપૈયાપુરનો મહિમા જે જીવાત્મામાં

સમજે છે તે જન્મમરણના ભવરોગથી મુક્ત થઈ પુરુષોત્તમનારાયણના ધામમાં નિવાસ કરશે. હજારો તીર્થસ્થાનો છે તે બધા જ કલ્યાણકારી તીર્થસ્થાનો છે, પરંતુ આ છપૈયા તુલ્ય કોઈ તીર્થસ્થાન નથી. જેમ ગંગા નદી સમાન બીજી નદી ન ગણાય, જેમ કલ્પવૃક્ષ સમાન બીજા વૃક્ષ ન ગણાય તેમ આ છપૈયા સમાન બીજા તીર્થો ન થઈ શકે.

તો ચાલો... શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ વડતાલ પીઠાધિપતિ પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ભાવિઆચાર્ય શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદથી છપૈયાધામમાં પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીની ૩૫૦મી 'શ્રીમદ્ સત્સંગિજીવન કથાપારાયણ'નું પ.ભ શ્રી રમેશચંદ્ર વલ્લભદાસ માનસેતા હ. સુપુત્ર શ્રી આશિષભાઈ તથા પૌત્ર કૌશલ - ડોંબીવલી (મુંબઈ)ના યજમાનપદે તા. ૫-૧૧-૨૦૧૬ કારતક સુદ - ૫ (લાભપાંચમ) થી તા. ૧૪-૧૧-૨૦૧૬ કારતક સુદ - ૧૪ સુધી ભવ્ય આયોજન કરવામાં આવ્યું છે ત્યારે આપણે અક્ષરધામથી પણ અધિક મહિમાવંત છપૈયા પ્રાગટ્યભૂમિના બાળપ્રભુ શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજના બાળલીલા ચરિત્રોની સાથે એ તમામ તીર્થસ્થાનોના, સરધારનિવાસી પૂ. સ્વામી શ્રી આનંદસ્વરૂપદાસજી આદિક તજજ્ઞ વિદ્વાનો-સંતો દ્વારા શાસ્ત્રોક્ત પ્રમાણોથી તેમજ છપૈયાધામના મહંત પૂ. સ.ગુ. બ્રહ્મચારી શ્રી વાસુદેવાનંદજીના માર્ગદર્શન પ્રમાણે સંકલિત કરાયેલા આ 'ચિંતન વિશેષાંક'ના માધ્યમથી દરેક સ્થળના અદ્ભુત

‘માહિતીસભર દર્શન’ કરી કૃતાર્થતા અનુભવીએ.

નોંધ :- બાળપ્રભુ શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજના તમામ પ્રાસાદિક સ્થાનોએ દર્શનાર્થે આવનાર ભક્તજનોને સ્મૃતિ રહે તેવા શુભ હેતુસર ભુજવાસી પૂ. મહંત સ્વામી તથા સંતોના માર્ગદર્શન પ્રમાણે કચ્છી હરિભક્તો દ્વારા હાલમાં ‘સ્મૃતિછત્રી’ બંધાવી ભગવાન શ્રીહરિના સોળચિહ્ન યુક્ત ચરણારવિંદની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.

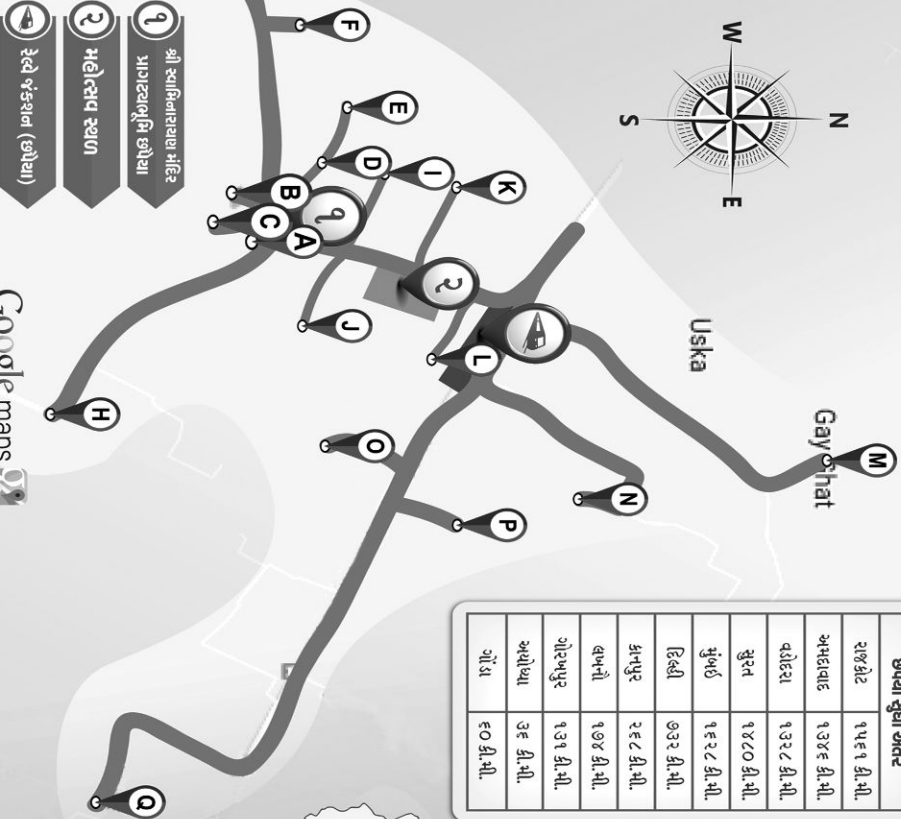
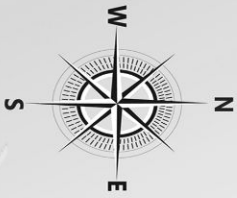
તા.ક. :- વડતાલ પીઠાધિપતિ પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ભાવિઆચાર્ય શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદથી છપૈયાધામમાં પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીના માર્ગદર્શન પ્રમાણે શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર આયોજીત ‘શ્રી સ્વામિનારાયણ સ્પેશ્યલ ટ્રેનયાત્રા’ દ્વારા નવ-નવ વખત ૧૨૦૦ જેટલા હરિભક્તોને લઈ જઈને આ પ્રાગટ્યભૂમિના દર્શન કરાવી જીવનમાં ચરિતાર્થ અને કૃતકૃત્ય બનાવેલા છે.

સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની પૂર્ણકૃપાથી તેમજ પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી સરધારનિવાસી પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીએ સંતો-ભક્તો સાથે તીર્થધામ સરધારથી આરંભીને મહાતીર્થ પ્રાગટ્યસ્થાન છપૈયાધામ સુધીની ૧૫૦૦ કીલોમીટરની લાંબી પદયાત્રા ભગવાન શ્રીહરિની અખંડ સ્મૃતિપૂર્વક પ્રસન્નતાર્થે તા. ૧૫-૨-૨૦૧૩ વસંતપંચમીથી તા. ૩૦-૩-૨૦૧૩ સુધી કરી હતી.

છપૈયામાં દર્શનીય પ્રાસાદિક સ્થાનો

- A શ્રી નારાયણ સરોવર [શ્રી હર્ષ-નર્મદા સ્મૃતિ સ્થાન
[અત્રી ઉપરાષ્ટ્રીયાની સ્મૃતિઓ
અભિજિત મોડે સ્થાન
- B મીના સરોવર - મુદ્રા રણ સ્મૃતિ સ્થાન (અનુભવ ૬૬)
- C ત્રિજોતિષ્ઠી ખેતર
- D બલિહિયો કૂલો (મંદિરની પાછળ)
- E જામુંડજું વૃક્ષ (પીરોજપુર)
- F તિલવ ગામ (ભૂતિયો કૂલો)
- G ઝુરાભાડી તળાવ (ઉદોભા)
- H નેવદા ગામ
- I મોલ પીપળો
- J ખાંધા તલવડી
- K કલ્યાણ સગાર તળાવ (નરેયા)
- L રામસાગર તળાવ (ભેડિયા)
- M ગાવઘાટ (ગોઘાટ) તથા રિયામિની નદી
- N શ્રી જંગલેશ્વર મહાદેવ (ભોઢાંગરી)
- O કુશી ગામ
- P શ્રી પતિરિયા મહાદેવ
- Q શ્રવણ તલવડી (ઝુરાગામ)
- * તરંગામ (૫૨ કિ.મી.)
- * મખોડા ઘાટ - મનોરમા નદી (૧૦ કિ.મી.)

છપૈયા સુદી અંતર	
રાજકોટ	૧૫૬૧ કી.મી.
અમદાવાદ	૧૩૪૬ કી.મી.
વડોદરા	૧૩૨૮ કી.મી.
સુરત	૧૪૮૦ કી.મી.
મુંબઈ	૧૬૨૮ કી.મી.
દિલ્લી	૭૩૨ કી.મી.
કાનપુર	૨૬૮ કી.મી.
દામનો	૧૭૪ કી.મી.
ગોરખપુર	૧૩૧ કી.મી.
અયોધ્યા	૩૬ કી.મી.
ગોંડા	૬૦ કી.મી.

વિતર મહેશ

- A-કાનપુર
- B-દામનો
- C-અયોધ્યા
- D-છપૈયા
- E-ગોંડા
- F-ગોરખપુર
- G-અમદાવાદ
- H-કાશી

Google maps

શ્રી છપૈયા મહિમા

છપૈયા ધામ મોટું જગકા'વે, છપૈયા ધામ મોટું જગકા'વે...ટેકો
તેની તોલે બીજું કોઈ નાવે, છપૈયા ધામ મોટું જગકા'વે...છપૈયા-૧
સાતપુરી ચાર ધામ ધરાપર રે, તે પણ તે તોલ્ય નાવે...છપૈયા-૨
કુળ અનંત ભવ તરે તે તેના રે, જાઈ ત્યાં શ્રાદ્ધ કરાવે...છપૈયા-૩
કોટીક પાપ કર્યા જન જેણે રે, નામ લેતા પાપ જાવે...છપૈયા-૪
અવધપ્રસાદ કહે જાતા છપૈયામાં રે, જન અક્ષરધામ જાવે...છપૈયા-૫

પ.પૂ. ધ.ધુ. આદિઆચાર્ય શ્રી અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજે સ.ગુ. શ્રી બ્રહ્માનંદ સ્વામીને છપૈયાપુરનું માહાત્મ્ય કહ્યું હતું. તે માહાત્મ્યને બ્રહ્માનંદ સ્વામીની શિષ્ય પરંપરાના સંતો પાસેથી અમદાવાદના સમર્થ બ્રહ્મનિષ્ઠ સંત સ.ગુ. શ્રી નંદકિશોરદાસજી સ્વામીએ સાંભળી તેને સંસ્કૃત પદ્યમાં ગુજરાતી અનુવાદ સાથે 'શ્રી છપૈયાપુર માહાત્મ્ય' નામે ગ્રંથની રચના કરી છે. તે ગ્રંથના અધ્યાય ૧-૨ માંથી વિશેષરૂપે અહીં છપૈયા મહિમા લખવામાં આવ્યો છે.

અક્ષરાધિપતિ પૂર્ણ પુરુષોત્તમનારાયણ મુક્તોને કહે છે : તીર્થ થયું નથી અને થશે પણ નહીં. તેટલા માટે છપૈયા તીર્થને હું હે મુક્તો ! આ બ્રહ્માંડમાં છપૈયાપુર અતિ શ્રેષ્ઠ છે. તે સર્વોત્તમ તીર્થ કહું છું. મારા સઘળાં અવતાર, તપસ્વીઓ, છપૈયાપુરને વિષે સાક્ષાત્ હું છૂપી રીતે રહેલો છું. એ માટે એ મુનિગણો, દેવતા, ગંધર્વો, કિન્નરો, દેવો અને બીજા ગામનું નામ છપૈયાપુર લોકોમાં પ્રવર્તેલું છે. જે ગામની સમીપે ગણદેવતાઓ, ગંગા, યમુના, સિંધુ, સરસ્વતી, રેવા, ગોદાવરી, નારાયણ સરોવર અને મીનસાગર સરોવર છે તે જ ગામને સાબ્રમતી, તાપી, ગોમતી, તુંગભદ્રા, બાણગંગા અને પુષ્કરાદિ છપૈયાપુર જાણવું. બીજા પ્રકારથી ક્યારેય જાણવું નહિ. આ સર્વે તીર્થ નારાયણસરને પામીને છપૈયાપુરમાં નિરંતર નિવાસ કરીને રહે છે. પરમ દિવ્ય એવું અક્ષરધામ, અદ્ભુત એવું ગોલોકધામ અને વૈકુંઠધામ તથા બદ્રિકાશ્રમ - એ સર્વે છપૈયાપુર વિના બીજું કોઈ સ્થાન નથી. ચારધામ, સાતપુરી નિર્ગુણધામ તે સર્વે ધામોના મુક્તો મારી પેઠે જ છપૈયાતીર્થને અને તે વિના બીજા કેટલાંક તીર્થો છે, પરંતુ એ બધા તીર્થ સર્વોત્તમ જાણીને તેના દર્શનને અર્થે આવાગમન કર્યા જ કરે છે છપૈયાપુર તુલ્ય નથી જ નથી. આ બ્રહ્માંડમાં છપૈયાની તુલ્ય કોઈ

ભગવાન શ્રીહરિ મુક્તોને છપૈયાપુરનું માહાત્મ્ય કહેતા કહે છે : હે મુક્તો ! અમે કહ્યું એવું છપૈયાપુરનું ઉત્તમ માહાત્મ્ય જાણીને સર્વે ધામોના મુક્તો નિત્ય છપૈયાપુરના દર્શન કરે છે, તે કારણે છપૈયાપુર સર્વે તીર્થક્ષેત્રથી અતિ શ્રેષ્ઠ કહ્યું છે. નારદાદિ સર્વે શ્રેષ્ઠ મુનિઓ, ચાર સનકાદિક વગેરે સર્વે પોતાના આત્માને કૃતાર્થ કરવા માટે છપૈયાપુરની રજનું સેવન કરે છે. મૂર્તિમાન ચાર વેદો છપૈયાપુરમાં આવીને અમે નિર્દેશ કરેલા સ્થાનના માહાત્મ્યને નિશ્ચિત કહ્યા જ કરે છે. સરસ્વતી, શેષનારાયણ અને વિશ્વદેવો તેમજ ગણપતિ આદિ સર્વે શ્રેષ્ઠ દેવો ઉત્સાહપૂર્વક દર્શન કરવા સારુ છપૈયાપુર પ્રત્યે નિરંતર આવે છે. છપૈયા એ પ્રકારનું નામ ઉચ્ચારણ કરનારા એવા જે પુણ્યશાળી જનો તે સ્વર્ગલોકને પામે છે ને ઘણા કાળ સુધી ત્યાં વસે છે. ત્રણ છે અક્ષર જેમાં એવું ‘છપૈયા’ એ પ્રકારનું નામ જેની વાણીમાં પ્રવર્તે છે તે પુરુષ શુદ્ધ અંતઃકરણવાળો થઈને વૈકુંઠધામને પામે છે. ત્રણ અક્ષરવાળું શુદ્ધ એવું છપૈયા નામનું મુખે કરીને જે ઉચ્ચારણ કરે છે અને નારાયણ સરોવરમાં સ્નાન કરે છે તે ધામના અધિકારી થાય છે અને ભગવાનના અનાદિ એવા ગોલોકધામને પામે છે. પોતાના મનમાં માહાત્મ્ય જાણીને છપૈયા નામનું જે ઉચ્ચારણ કરે છે અને અમને સંભારીને નારાયણ સરોવરમાં સ્નાન કરે છે તે પુણ્યે કરીને તે પ્રાણી ભગવાનના ભક્તનો સમાગમ પામીને પછી તત્કાળ ભગવાનની ઉપાસના કરીને અક્ષરધામને પામે છે.

આ રીતે હજૂરી મુક્તો સાથે વિચાર-વિમર્શ કરીને પછી આ પૃથ્વી ઉપર ઉત્તર કોશલ દેશમાં છપૈયાપુરને વિષે ધર્મભક્તિના ભુવનમાં હરિકૃષ્ણ નામે પ્રગટ થઈને અમે અતિ ઉત્તમ કલ્યાણકારી બાળચરિત્રો કર્યા છે. પ્રાતઃકાળ, મધ્યાહ્નકાળ અને સાયંકાળ - એ ત્રણેય કાળમાં મારી ભક્તિપરાયણ થઈને જે છપૈયા નામનું ઉચ્ચારણ કરે અને બાળસ્વરૂપ એવા અમારા સ્વરૂપનું ચિંતન કરે તે પુરુષને કયો અર્થ સિદ્ધ નથી થતો ? અર્થાત્ ધર્મ-અર્થ-કામ અને મોક્ષ ચારે અર્થ સિદ્ધ થાય છે.

મારી ઉપાસનાએ યુક્ત થઈ જે પુરુષ છપૈયા નામનું ઉચ્ચારણ કરે છે તે પુરુષ નિર્વાસનિક થઈને અક્ષરધામનું સુખ પામે છે. જે પુરુષ છપૈયા એ નામનું ઉચ્ચારણ કરે છે અને મારા ગુણનું ગાન કરે છે તે પુરુષ માયિક ભાવનો ત્યાગ કરીને મારા સુખે સુખી થાય છે. જે પુરુષ એકવાર અજાણમાં પણ છપૈયા નામનો ઉચ્ચાર કરે છે તે યમપુરીને ન પામીને બીજબળને પામે છે. જે પુરુષ મશ્કરીમાં પણ પોતાના મુખ થકી છપૈયા નામનું એકવાર ઉચ્ચારણ કરે છે તે પુરુષ છપૈયાપુરને વિષે પક્ષી તથા

વૃક્ષવેલીમાં જન્મ પામે છે. જે પુરુષ છપૈયાની રજનું સેવન કરીને મનુષ્યનો જન્મ પામે છે તે ત્યાં પણ સત્સંગે કરીને સદા સુખી થાય છે. જે પુરુષ મૃત્યુ સમયે પણ છપૈયા નામનું ઉચ્ચારણ કરે છે તે પુરુષ દેહનો ત્યાગ કરવા છતાં યમપુરીને પામતો નથી. જે પુરુષ બ્રહ્મહત્યાદિક મહાપાપે યુક્ત હોય તો પણ છપૈયા નામનું ઉચ્ચારણ કરવાથી પાપમાત્રને બાળીને સદ્ગતિને પામે છે. જે પુરુષ છપૈયા એવું નામ ઉચ્ચારણ કરે અને પાપનો ત્યાગ કરે તે પુરુષ ઉત્તમ જન્મને પામે છે અને પાપરહિત થાય છે.

જે પુરુષ ભગવાનને સંભારીને નારાયણ સરોવર, મીન સરોવર, ખાંપા તલાવડી, શ્રવણ તલાવડી, કલ્યાણસાગર સરોવર તથા રામસાગર સરોવર ઈત્યાદિ તળાવ અને વિશ્વામિત્રી નદી તથા જન્મસ્થાન પાસેનો ગંગાજળિયો કૂવો ઈત્યાદિ તીર્થની યાત્રા કરીને તે તે તીર્થનું જળપાન કરે તે પુરુષ તત્કાળ પાપના પર્વત થકી મુકાય છે અને નિર્મળપણાને પામીને ભગવાનનો શ્રેષ્ઠ ભક્ત થાય છે.

આદિ સત્યુગને વિષે ભગવાનનો વામનાવતાર થયો ત્યારે તેમના ચરણના અંગુઠાના સ્પર્શથી સર્વ નદીઓમાં શ્રેષ્ઠ ગંગાજી પ્રગટ થયા. વામનજીના ચરણના અંગુઠાનો સ્પર્શ થવાથી ગંગાજીનો આજ દિવસ પર્યંત પૃથ્વી ઉપર મહિમા વર્તે છે. અમે છપૈયામાં અવતાર ધારણ કરીને બાલ્યાવસ્થામાં નારાયણ સરોવરાદિ તીર્થ ગણાવ્યા તે તીર્થોને વિષે અમે અનંતવાર સ્નાન કર્યું છે અને અનંતવાર તે તીર્થોનું જળપાન ખૂબજ કર્યું છે. બાળમિત્રો સહિત તે તીર્થોમાં અનંતવાર જળક્રીડા પણ બહુજ કરી છે. તે કારણે નારાયણ સરોવરાદિ તીર્થનો મહિમા અમારાથી પણ કહી શકાતો નથી તો બીજો કોણ કહી શકે ? વામનજીના ચરણનો સ્પર્શ ક્યાં અને અવતારી એવા અમે પુરુષોત્તમનારાયણ ક્યાં ? અમે જે તીર્થોમાં અહોનિશ મનુષ્યચરિત્ર કરતા, મિત્રો સાથે અનેકવાર રમતા હતા, એ કારણે અમારી પ્રસાદીના તીર્થોનું જળ નિશ્ચે અત્યંત પવિત્ર છે અને અમારી પ્રસાદીના તીર્થોનો મહિમા શેષનારાયણ બે હજાર જિહ્વાએ કરીને અહોનિશ નવો નવો ગાય છે તોપણ તેના પારને પામતા નથી. અમારી પ્રસાદીના તીર્થોનો મહિમા કહેવાથી જીવપ્રાણીમાત્ર અવિનાશી સુખને પામે છે.

આ છપૈયાને વિષે આંબા, આંબલી, બોરડી, આમળી, મહુડા, નાળિયેરી ઈત્યાદિ વૃક્ષો અને વેલીઓના ફળને અમે વારંવાર જમતા હતા. માટે એ સર્વે ધન્યભાગ્યવાળા છે. સ્વસ્તિક ને ધ્વજ આદિ ચિહ્નવાળું, નવીન પલ્લવ સરખું રક્ત, તેજસ્વી અને કમળના સરખું શોભાયમાન એવું અમારું ચરણકમળ અમે જે જે સ્થળમાં મૂક્યું છે, તે તે સ્થળનો મહિમા

છપૈયાધામમાં બાળપ્રભુલીલાના પ્રાસાદિક તીર્થસ્થાનો

॥ મંદિરની તજીક આવેલા પ્રાસાદિક સ્થળો ॥

પ્રાગટ્ય સ્થાન

આ સ્થાનમાં જ ભક્તિમાતાનો સૂતિકાવસ્થાનો પલંગ હતો. તેમાં જ સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ ભક્તિમાતાના ઉદર થકી મનુષ્યદેહ ધારણ કરી પ્રાગટ્ય પામ્યા હતા. આ પવિત્ર પ્રાગટ્યસ્થાનની જગ્યામાં બંગલાઘાટનું સુંદર અને ભવ્ય મંદિરનું નિર્માણકાર્ય મુળીવાળા સ.ગુ. શ્રી હરિનારાયણદાસજી સ્વામીના શુભ સંકલ્પથી સ.ગુ. શ્રી નંદકિશોરદાસજી સ્વામીએ કરાવીને સં. ૧૯૭૨ ચૈત્ર વદી - ૧૦ના દિવસે પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય શ્રી વાસુદેવપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના વરદ્ હસ્તે બાળસ્વરૂપ શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજની મૂર્તિની પ્રાણ પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી હતી. જે ગયા વર્ષે જ ૧૦૦ વર્ષ પૂર્ણ થયા છે. (વધુ વિગત માટે વાંચો નીચે આપેલ 'પ્રાગટ્ય સ્થાનની સત્યતા' વિભાગના દ્વિતીય પ્રસંગમાં...)

હાલમાં આ સ્થાને પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી નિવૃત્ત આચાર્ય શ્રી તેજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના શુભ સંકલ્પને પરિપૂર્ણ કરવા અમદાવાદ દેશ શ્રી નરનારાયણ દેવ પીઠાધિપતિના વિધમાન પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી કોશલેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી છપૈયાધામના મહંત પૂ. સ.ગુ. બ્રહ્મચારી શ્રી વાસુદેવાનંદજીના માર્ગદર્શન પ્રમાણે સંગેમરમર આરસ પથ્થરમાં અતિ નયનરમ્ય

કલાત્મક નક્શીકામ યુક્ત નવ્ય-ભવ્ય બંગલાઘાટનું

નૂતન મંદિર નિર્માણ થઈ રહ્યું છે.

૧૮ સ્વામિનારાયણ ચિંતન • સપ્ટેમ્બર-૨૦૧૬

આ મંદિર નિર્માણકાર્યમાં સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની પ્રસન્નતાર્થે શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ વડતાલ પીઠાધિપતિ પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ભાવિઆચાર્ય શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદથી સરધારનિવાસી પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીના માર્ગદર્શન પ્રમાણે શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર દ્વારા જે સ્થાનમાં ભક્તિમાતાનો સૂતિકાવસ્થાનો પલંગ હતો ને બાળપ્રભુનું પ્રાગટ્ય થયું હતું તે સંપૂર્ણ ખંડ (માળ)ની સેવા કરવામાં આવી છે.

જન્મસ્થાન મંદિર નીચે અતિ પ્રાસાદિક પ્રાગટ્યભૂમિ ભાગમાં, જેમાંથી હરિભક્તો પ્રસાદીની માટી લઈ જાય છે તે પ્રસાદીની કુંડી છે. જે માટીથી શરીરના અનેક દર્દો દૂર થાય છે તેમજ મનમાં અલૌકિક શાંતિની અનુભૂતિ થાય છે.

શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર આયોજીત સ્પેશ્યલ ટ્રેનયાત્રા દ્વારા નવ-નવ વખત ૧૨૦૦ જેટલા હરિભક્તોને આ પ્રાગટ્ય સ્થાનમાં લાવીને દરવખતે બાળસ્વરૂપ શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજનો અભિષેક-અજ્ઞકૂટ પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી દ્વારા કરવામાં આવ્યો છે.

પ્રાગટ્ય સ્થાનની સત્યતા

કોઈને પ્રશ્ન થાય કે, ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણનું આ સ્થાન જ 'પ્રાગટ્ય સ્થાન' હશે તેની સાચી હકીકત કેમ ખબર પડે ? તો વ્હાલા ભક્તો ! સ.ગુ. શ્રી ભૂમાનંદ સ્વામીએ

આદિઆચાર્ય શ્રી અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજશ્રી અને તેઓના મોટાભાઈ નંદરામજી મહારાજના પુત્ર રામશરણજી મહારાજના સંવાદે છપૈયાના બાળચરિત્રોથી સભર ‘શ્રી ઘનશ્યામલીલામૃતસાગર’ પદ્ય ગ્રંથની રચના કરી છે. તેના ૯૯મા તરંગમાં અને તે ગ્રંથનો ગદ્ય ભાષાંતર રૂપે ‘છપૈયાપુરે શ્રીહરિ બાળચરિત્ર’ નામના ગ્રંથના ૯૧માં અધ્યાયમાં લખ્યું છે કે :- સં. ૧૮૭૫ના વર્ષમાં ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે સૌપ્રથમવાર માયાજીતાનંદ સ્વામી તથા સુખાનંદ સ્વામીને છપૈયાનિવાસી ધર્મકુળ પરિવારને ગુજરાત તેડી લાવવા માટે મોકલ્યા હતા. ત્યારે મોટાભાઈ રામપ્રતાપજી મહારાજ તથા નાનાભાઈ ઈચ્છારામજી મહારાજ ગામ લોહગંજરીથી બંને સંતોને ભગવાન શ્રીહરિના પ્રાગટ્યસ્થાનના દર્શન કરાવવા માટે લઈ ગયા. બંને સંતો છપૈયામાં પ્રાગટ્ય સ્થાનના પ્રેમમગ્ન થકા દર્શન કરી દંડવત કરવા લાગ્યા. ત્યારે અતિ તેજના સમૂહમાં શ્રીજીમહારાજે નાનાબાળ ઘનશ્યામ સ્વરૂપે વસ્ત્ર-અલંકારોએ સહિત મહા શોભાયમાન મૂર્તિ તે ઘરમાંથી બહાર નીકળી આવીને દર્શન આપ્યા હતા.

‘લોહગંજરીથી બલદેવ, આવ્યા છુપૈયામાં તતખેવ; જિયાં શ્રીજીનું જન્મનું સ્થાન, રમ્યા બાળક થઈ ભગવાન. રંગ મહોલમાં રાજીવનેણ, શોભે મૂર્તિ મહાસુખદેણ; ગયા દર્શને સંત ને ભ્રાત, દીઠા બાલરૂપે જગતાત. તેજપુંજ તણો નહિ પાર, દીઠો અલોકિક ચમત્કાર; મંદ હાસ્ય કરે ઘનશ્યામ, સામું જોઈ રહ્યા બલરામ. પુરજનમુનિ બે સ્વજન, પ્રીતે નીર્ખી હર્ષ પામ્યા મન; પામ્યા આશ્ચર્ય સૌ નરનાર, કરે જયધ્વનિનો ઉચ્ચાર. દિવ્યરૂપે દયાનિધિ નામ, છુપૈયે છુપાયા ઘનશ્યામ; કરી દર્શન રામપ્રતાપ, પામ્યા અંતરસુખ અમાપ. પછે અદંશ્ય થયા દયાળ, કોટિ બ્રહ્માંડના પ્રતિપાળ; એક મુહૂર્ત દર્શન દીધાં, સર્વે જનનાં કારજ સિધાં. ઘન્ય ઘન્ય કહે છે સહુ લોક, પામી દર્શન થયા અશોક; મેલી છુપૈયાપુર પ્રખ્યાત, ચાલ્યા ત્યાંથી બલરામ ભ્રાત.’

(શ્રી ઘનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૨/૯૯/૨૦-૨૬)

આમ, ભગવાન શ્રીહરિએ સંપ્રદાયની સ્થાપના કર્યા પછી છપૈયામાં પ્રાગટ્યસ્થાનના દર્શન માયાજીતાનંદ સ્વામી તથા સુખાનંદ સ્વામીએ સૌપ્રથમવાર કર્યા હતા.

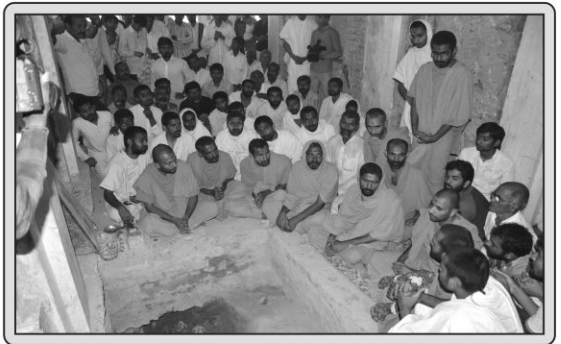
*****

સં. ૧૮૧૮માં આદિઆચાર્ય શ્રી અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજશ્રીની આજ્ઞાથી મુળીવાળા સ.ગુ. શ્રી મહાપુરુષદાસજી સ્વામીના શિષ્ય સ.ગુ. શ્રી હરિનારાયણદાસજી સ્વામી છપૈયા મંદિરમાં બિરાજમાન દેવોની સેવા-પૂજા અને મંદિર વિકાસને અર્થે છપૈયામાં નિવાસ કરતા હતા. તેઓના મનમાં જિજ્ઞાસાપૂર્વક હંમેશાં એક પ્રશ્ન રહેતો કે, ભગવાન શ્રીહરિનું મૂળ પ્રાગટ્યસ્થાન ક્યાં હશે? આવી જિજ્ઞાસાપૂર્વક પ્રાર્થનાના પ્રભાવે સ્વામીને એકવખત રાત્રે ભગવાન શ્રીહરિ દિવ્ય સિંહાસન પર બિરાજમાન છે તેવા દર્શન થયા. અને શ્રીજીમહારાજ સાથે બંને આદિઆચાર્ય મહારાજશ્રીઓ તથા સ.ગુ. શ્રી મુક્તાનંદ સ્વામી, સ.ગુ. શ્રી ગોપાળાનંદ સ્વામી, સ.ગુ. શ્રી બ્રહ્માનંદ સ્વામી, સ.ગુ. શ્રી નિત્યાનંદ સ્વામી, સ.ગુ. શ્રી શુકાનંદ સ્વામી વગેરે પ્રસિદ્ધ ઘણા મુક્તો પણ હતા.

આ દિવ્ય સભા જોઈ સ્વામીએ સાષ્ટાંગ દંડવત પ્રણામ કરી તેઓ પણ સભામાં બેઠા. સભામાં ચર્ચા ચાલતી હતી કે, પ્રાગટ્યસ્થાનનું વધુ મહત્ત્વ કે અન્ય તીર્થસ્થાનોનું વધુ મહત્ત્વ? કોઈએ પ્રાગટ્ય સ્થાનને વધુ મહત્ત્વ કહ્યું તો કોઈએ અન્ય તીર્થસ્થાનોનું મહત્ત્વ વધારે કહ્યું. ત્યારે નિત્યાનંદ સ્વામીએ કહ્યું : “આ પ્રશ્નનો નિર્ણય શાસ્ત્રો જ આપી શકે. શાસ્ત્રો પ્રમાણે તો પ્રાગટ્યસ્થાન છપૈયાનું માહાત્મ્ય જ વધારે ગણાય.” આ ચર્ચામાં કઈ વસ્તુ સાચી માનવી તે કોઈ નિર્ણય ન કરી શક્યું ત્યારે ભગવાન શ્રીહરિ તરફ સૌને નજર ગઈ.

ત્યારે ભગવાન શ્રીહરિએ મંદમંદ હાસ્ય કરતા કહ્યું : “નિત્યાનંદમુનિ કહે છે તે વાત સાચી છે. તેમની વાત માન્ય રાખો. જ્યાં મારો જન્મ થયો તે સ્થાનનું માહાત્મ્ય સર્વે તીર્થો કરતા અધિક જ હોય.”

આ સાંભળી હરિનારાયણદાસજી સ્વામીના મનમાં રહેલા

પ્રશ્નનું સમાધાન થયું. પછી નિત્યાનંદ સ્વામીએ સૌને પ્રાગટ્યસ્થાનનો મહિમા સમજાવ્યો. અને જે ઓરડામાં ભગવાન શ્રીહરિનું પ્રાગટ્ય થયું તે ઓરડામાં દિવ્ય જરિયાની વસ્ત્રોમાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ સ્વરૂપે સૌને દર્શન કરાવ્યાં. આ દિવ્ય સભા સહિત મંગળા આરતી થઈ અને પછી દિવ્ય સભા અદૃશ્ય થઈ ગઈ. પરંતુ પોતાના જીવનની ધન્યતા અનુભવતા હરિનારાયણદાસજી સ્વામીએ જ્યાં બાળસ્વરૂપ શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજના દિવ્ય દર્શન થયા હતા તે સ્થળે નિશાની કરી લીધી અને બાળપ્રભુ શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજની સ્મૃતિરૂપે ત્યાં એક ભવ્ય બંગલાઘાટનું મંદિરનું નિર્માણકાર્ય કરી બાળસ્વરૂપ શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજની મૂર્તિ પધરાવવાનો તેઓએ મનમાં સંકલ્પ કર્યો. ત્યારપછી થોડા સમયમાં પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રીની આજ્ઞાથી તેમને મૂળી મંદિરની મહંતાઈ સોંપવામાં આવી. તેથી પોતાના સંકલ્પ જાતે જ પૂર્ણ નહિ કરી શકાય તેમ માની આ સંકલ્પ પૂર્ણ કરવા સ્વામીએ અમદાવાદના મહાન સમર્થ સ.ગુ. શ્રી નંદકિશોરદાસજી સ્વામીને પ્રેરણા કરી. પછી નંદકિશોરદાસજી સ્વામીએ જે ઓરડામાં ભગવાન શ્રીહરિનું પ્રાગટ્ય થયું હતું તે ચોકડીની નિશાની કાયમ રાખી તેના ઉપર બંગલાઘાટનું સુંદર અને ભવ્ય મંદિરનું નિર્માણકાર્ય કરાવી સં. ૧૯૭૨ ચૈત્ર વદી - ૧૦ના દિવસે પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય શ્રી વાસુદેવપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના વરદ્ હસ્તે બાળસ્વરૂપ શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજની મૂર્તિની પ્રાણ પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી હતી.

આ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવનો લાભ લેવા અમદાવાદ, ભુજ, વડતાલ, ગઢડા, જૂનાગઢ વગેરે ધામોથી બ્રહ્મનિષ્ઠ સંતો અને ગુજરાત, કર્ણાટક, આલાવાડ, કાઠિયાવાડ વગેરે પ્રદેશોમાંથી વીસથી પચ્ચીસ હજાર જેટલા હરિભક્તો છપૈયા પધાર્યા હતા.

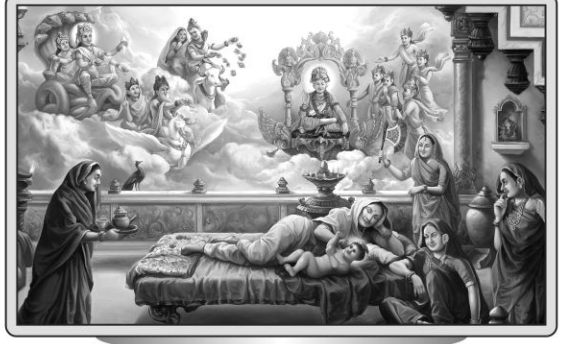
(પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય શ્રી તેજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીની આજ્ઞાથી પ્રકાશિત, સ.ગુ. શ્રી નંદકિશોરદાસજી સ્વામી વિરચિત 'શ્રી છપૈયાપુર માહાત્મ્ય'ની પ્રસ્તાવનામાંથી સાભાર... સં. ૨૦૩૦)

લીલાચરિત્ર-૧

બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની પ્રાગટ્યલીલા

ભગવાનના પ્રાગટ્ય સમયે ભક્તિદેવીના અંગમાંથી તત્કાળ સમગ્ર જીવપ્રાણી માત્રના આંતર અને બાહ્ય અંધકારનો વિનાશ કરવામાં સમર્થ એવું કોઈ અપૂર્વ તેજ એકદમ પ્રગટ થયું. આ તેજ અતિશય ઉજ્જવળ અને નિર્મળ હતું. ગાઢ અને આનંદરૂપ હતું. સહુ પ્રથમ ધર્મદેવના સંપૂર્ણ ભવનમાં વ્યાપેલું આ તેજ એજ ક્ષણે સમગ્ર દેવો અને મનુષ્યોને વિસ્મય પમાડતું બ્રહ્માના ભુવન પર્યંત વ્યાપી ગયું. આ તેજ કોટિ કોટિ અગ્નિ-સૂર્ય અને ચંદ્રમાના સામૂહિક તેજ:પુંજ કરતાં પણ અતિશય પ્રકાશમાન હતું. ચારે તરફ પ્રસરતું આ તેજ વૃદ્ધિ પામતાં પામતાં અષ્ટ આવરણે યુક્ત સમગ્ર બ્રહ્માંડમાં વ્યાપી ગયું. સર્વ દેવતાઓ ચારે તરફ પ્રસરેલા એકમાત્ર સચ્ચિદાનંદરૂપ તેજને

જ જોતા હતા; તે સિવાય અન્ય ઊર્ધ્વલોક, અધોલોક, મધ્યલોક, સ્વર્ગ, પૃથ્વી કે દિશાઓને પણ નિહાળી શકતા ન હતા.

સર્વદા શ્રીકૃષ્ણનું સ્મરણ કરનારાં ધર્મ અને ભક્તિદેવી પણ ચોતરફ પ્રસરતું તેજ શાંત થયું ત્યારે પુત્રસ્વરૂપે પ્રગટ થયેલા પોતાના ઈષ્ટદેવનાં દર્શન કરી પરમ વિસ્મય પામ્યાં અને તેમ છતાં આવી અલૌકિક પ્રાપ્તિનો કોઈ ગર્વ પણ તેમને સ્પર્શ કરી શક્યો ન હતો. અર્થાત્ વિનયથી નમ્ર જ રહેતાં હતાં.

ત્યાર પછી ભગવાનની ઈચ્છાથી જ ધર્મદેવ અને ભક્તિદેવીને બાળકરૂપ પરમાત્માના દિવ્યપણાના જ્ઞાનની વિસ્મૃતિ થઈ. જન્મેલા મનોહર પુત્રને જોઈ તેઓ હૃદયમાં અત્યંત હર્ષ પામ્યાં. જેમ નટવિદ્યામાં નિપુણ નટ અનેક પ્રકારના વેષને ધારણ કરે તે રીતે જ સ્વતંત્રપણે મનુષ્ય સ્વરૂપને ધારણ કરતા શ્રીહરિનાં દર્શન દેવતાઓ વગેરે-તેમની પત્નીઓ-મુનિઓ અને દેવશર્મા હર્ષપૂર્વક કરવા લાગ્યા.

શ્રીહરિનું ભાલ વિશાળ ઉપડતું અને શ્રેષ્ઠ હતું અને એ ભાલની શોભાથી પ્રકાશમાન ગાલ શોભી રહ્યા હતા. શ્રીહરિની ભ્રુકુટિ વાંકડી અને શોભાસ્પદ હતી. શ્રીહરિના કોમળ ગાલ મંદ મંદ હાસ્યથી વિલસી રહ્યા હતા. બન્ને કાન સમાન હતા. શ્રીહરિના મસ્તક પર સુંવાળા, સૂક્ષ્મ, વાંકડિયા, કાળા અને સુંદર કેશ શોભતા હતા.

શરીરમાં રહેલાં અસાધારણ લક્ષણો દ્વારા 'આ સ્વયં ભગવાન શ્રીપુરુષોત્તમ છે' એવો બોધ કરાવનારા અને પર્યંક ઉપર શયન કરી રહેલા બાળકરૂપ શ્રીહરિનાં દર્શન સર્વ દેવતાઓ કરવા લાગ્યા. ત્યાર પછી શ્રીહરિને આદરપૂર્વક નમસ્કાર કરીને ભગવાનની ઈચ્છાથી જ બ્રહ્માદિ સર્વ દેવતાઓ પોતપોતાના નિવાસ સ્થાને ગયા. આવી રીતે દ્વિજરાજ ધર્મદેવના ભુવનમાં સર્વાન્તરાત્મા પરબ્રહ્મ ભગવાનશ્રી પુરુષોત્તમ સર્વજનોના મનને હરનાર શુભ સમયે પ્રાદુર્ભાવ પામ્યા.

આ અવસરે વિક્રમ સંવત્ ૧૮૩૭ ની ચૈત્ર સુદી નવમીની પવિત્ર તિથિ હતી. વિરોધકૃત્ નામનું સંવત્સર હતું. સૂર્યદેવ ઉત્તરાયણમાં પ્રવેશ્યા હતા, સોહામણી વસંતઋતુ હતી,

સોમવાર ને પુષ્યનક્ષત્ર હતું. સુકર્મ નામનો યોગ હતો, કૌલવ નામનું કરણ હતું. વૃશ્ચિક નામના લગ્નમાં, જ્યારે બૃહસ્પતિની સાથે શનિનો યોગ પ્રાપ્ત થયો હતો. શુક પોતાના ઉચ્ચ સ્થાન મીન રાશિને પામ્યા હતા, ચંદ્ર પોતાની કર્ક રાશિને પામ્યો હતો, રાહુ જન્મ લગ્નથી છઠ્ઠા રિપુ સ્થાનને પામ્યો હતો, બુધ જન્મથી પાંચમા બુદ્ધિસ્થાનને પામ્યો હતો, ભૌમ જન્મથી બીજા ધન સ્થાનને પામ્યો હતો, સૂર્ય પાંચમા સુત સ્થાનને પામ્યો હતો : આવા સર્વોત્તમ શુભ સમયને વિષે (રાત્રિ દશ ઘડી વીત્યા બાદ) ભગવાન શ્રીહરિનું પ્રાગટ્ય થયું.

શ્રીહરિના પ્રાગટ્ય સમયે સમગ્ર પૃથ્વીમાં અને સ્વર્ગલોકમાં પણ ઉદાર મનના મહાપુરુષોને ત્યાં મહાન ઉત્સવો ઉજવાયા. શ્રીહરિના પ્રાગટ્યના હર્ષથી ભાવવિભોર બનેલાં નરનારીઓ અન્ય ક્રિયાઓનો ત્યાગ કરી પ્રાગટ્ય મહોત્સવ ઉજવવા લાગ્યાં. આનંદિત થયેલા ઈન્દ્રાદિ દેવતાઓ પણ હર્ષપૂર્વક અંતરના અનેરા ઉત્સાહથી નંદનવનનાં પુષ્પની વૃષ્ટિ કરવા લાગ્યા. દેવતાઓનાં ગાયકવુંદ, ગન્ધર્વો શ્રીહરિના ગુણાનુવાદનું ગાન કરવા લાગ્યા. ઉર્વશી આદિ અપ્સરાઓ નૃત્ય કરવા લાગી. (શ્રી સત્સંગિજીવન : ૧/૨ રના આધારે સંક્ષિપ્ત...)

લીલાચરિત્ર-૨

કૃત્યા-કોટરાનો પરાજય

ભગવાન શ્રીહરિના પ્રાગટ્યથી અસુરોને એકાએક અનેક પ્રકારનાં અપશુકનો થવા લાગ્યાં. એમનાં હૃદય કંપવા લાગ્યાં. ડાબાં નેત્રો અને ડાબા હાથ ફરકવા લાગ્યાં. ક્રોધ પામેલા કાલીદત્તે પોતે ઉત્પન્ન કરેલ કોટરાદિ કૃત્યાઓના સમુદાયને છપૈયાપુર પ્રત્યે મોકલ્યો. તે કૃત્યાઓની આકૃતિ ભયાનક હતી. તેમણે હાથમાં અનેક પ્રકારનાં આયુધો ધારણ કર્યા હતાં.

શ્રીહરિ પ્રગટ થયા તેને હજુ છ દિવસ જ થયા હતા. સમસ્ત મનુષ્યો ગાઢ નિદ્રામાં સૂતા હતા. મધ્યરાત્રિનો સુમાર હતો. તેવા સમયે ધર્મદેવના ભવનના સૂતિકાગૃહમાં કૃત્યાઓએ પ્રવેશ કર્યો. અનેક પ્રકારનાં ચિત્રવિચિત્ર વિકરાળ શરીરોને

ધરનાર કૃત્યાઓ સૂતિકા ગૃહમાં શયન કરી રહેલી કેટલીક વૃદ્ધ વિપ્ર વનિતાઓને જોવા લાગી તેમજ શ્રીહરિના મુખકમળ સામે એકાગ્ર દૃષ્ટિથી જોઈ રહેલાં ભક્તિદેવી તરફ જોવા લાગી.

ભયાનક મુખવાળી કોટરા નામની એક કૃત્યાએ ભક્તિદેવીના ખોળામાં રમતા શ્રીહરિને જોયા. પ્રજ્વલિત અગ્નિ સમાન તેજસ્વી શ્રીહરિને ઉપાડી જવા તે કોટરા ભક્તિદેવીની સમીપે આવી અને આ પ્રમાણે કહેવા લાગી : “હે મૂઢે ! હું બાળકોને પીડા કરનાર બાળગ્રહોની અધિપતિ છું. આ તારા બાળકનું હું હમણાં જ ભક્ષણ કરું છું. તારે તારી રક્ષા કરનારા મારી દાઢમાં પ્રવેશવા ઈચ્છતા જે કોઈ તારા ઈષ્ટદેવનું સ્મરણ કરવું હોય તેનું સ્મરણ કરી લે.”

આ પ્રમાણે કહી પહોળા મુખવાળી અને તીક્ષ્ણ તીખી જીભવાળી દુષ્ટ કોટરાએ નિર્ભયપણે અને ધીરજપૂર્વક બેઠેલાં ભક્તિદેવીના ખોળામાંથી બાળ શ્રીહરિને કંઠે ઝાલીને પકડ્યા. તેજ સમયે વિકરાળ, કુરૂપ અને પહોળા મુખવાળી અનેક કૃત્યાઓ મળીને ‘આ બાળકને છેદી નાખો.’ ‘આને ભેદી નાખો- એને મારે સમીપે લાવો’ ‘એને મારી નાખો’ આ પ્રમાણે ઊંચેથી રાડો પાડતી પાડતી શ્રીહરિને ઉપાડી અદૃશ્ય થઈ.

કૃત્યાઓનો સમુદાય જ્યારે બાળપ્રભુ શ્રીહરિને કંઠથી પકડીને લઈ ગયો ત્યારે ભક્તિદેવી રુદન કરવા લાગ્યાં. તેમનું રુદન સાંભળી ભગવત્ સ્મરણ કરતા ધર્મદેવ એકદમ ત્યાં આવ્યા. તે સમયે ગાઢ સ્નેહથી ‘હે પુત્ર ! હે પુત્ર !’ એ પ્રમાણે આકંઠ કરતાં ભક્તિદેવી રડવા લાગ્યાં અને મૂર્ચ્છિત થઈ ઢળી પડ્યાં પુત્રને નહિ જોતાં ધર્મદેવ પણ મૂર્ચ્છિત બન્યા તથા બીજા ગૃહસ્થજનો પણ રુદન કરવા લાગ્યા.

‘ભક્તિ અને ધર્મ શ્રીહરિના વિયોગથી મૂર્છા પામ્યાં છે.’ એમ જાણી પૂર્વે બહુ પ્રકારના ઉપચારોથી આરાધના કરાયેલા હનુમાનજી તત્કાળ ત્યાં આવ્યા અને તેમને મૂર્છામાંથી જગાડવા લાગ્યા : “હે દેવી ! ભક્તિ ! તમે શા માટે મૂર્ચ્છિત થયાં છો ? તમે જાગો. હે હરિપ્રસાદ વિપ્ર ! તમે પણ જાગો.” કોઈ પોતાને આહ્વાન કરી રહ્યું છે તેવા શબ્દો સાંભળી ધર્મ અને ભક્તિ મૂર્ચ્છાવસ્થામાંથી બેઠાં થયાં. એમની આંખોમાં અશ્રુઓ વહી રહ્યાં હતાં.

એ જ સમયે દિવ્ય શરીરધારી કપિ સ્વરૂપ હનુમાનજીનાં દર્શન થયાં. “તમે બન્ને શા માટે ખેદ કરો છો અને તમે શા માટે રુદન કરી રહ્યાં છો ?” આ પ્રમાણે હનુમાનજી પૂછવા લાગ્યા. તેમનાં મધુર વચનો સાંભળી ભક્તિદેવી કહેવા લાગ્યાં : “હે કપિબાળ ! પવિત્રમૂર્તિ આપ કોણ છો ? અનેકવિધ તપશ્ચર્યાનાં અંતે પ્રાપ્ત થયેલા મારા પુત્રને હમણાં જ કૃત્યાઓ ઉપાડી ગઈ છે. તે કારણથી હું વિપત્તિના સાગરમાં ડૂબી છું અને રુદન કરું છું.” આ પ્રમાણે હનુમાનજીનાં દર્શનથી ધીરજ પામેલા ભક્તિદેવીનાં વચન સાંભળી તેમના પ્રત્યે મારુતિ

કહેવા લાગ્યા : હે ભક્તિ ! હું રામચંદ્ર ભગવાનનો દાસ છું. મારું નામ 'હનુમાન' છે. તમને દુઃખ પડ્યું છે એમ જાણી એ દુઃખના નિવારણને અર્થે જ હું તમારી સમીપે આવ્યો છું. તમારા પુત્રને કૃત્યાઓ, હિંસક પ્રાણીઓ કે અસુરો તેમાંથી કોઈપણ મારવા સમર્થ નથી. કારણ કે તમારા પુત્ર થકી તો સમસ્ત વિશ્વને ભય ઉપજાવનાર કાળપણ થરથર કંપે છે.”

હનુમાનજીએ આ પ્રમાણે ભક્તિદેવીને આશ્વાસન આપ્યું. ત્યાર પછી સ્વેચ્છાથી જેમણે મનુષ્યત્વ ધારણ કર્યું છે એવા, ભક્તજનોનાં મનને હરનારા બાળસ્વરૂપ શ્રીહરિને કૃત્યાઓથી મુક્ત કરવા તત્કાળ ત્યાંથી ચાલતા થયા.

આ તરફ કોટરાદિ કૃત્યાઓ બાળપ્રભુ શ્રીહરિને આકાશમાર્ગે ઉપાડી ગામ બહાર આવી. મનમાં શ્રીહરિને બાઈ જવાની ઈચ્છા ધરાવતી હતી પણ બાળપ્રભુ શ્રીહરિની અગ્નિ સમાન ક્રાંતિયુક્ત દૃષ્ટિથી તેમનાં રાક્ષસી શરીરો બળવા લાગ્યાં તેથી તેમણે તત્કાળ બાળપ્રભુ શ્રીહરિને નીચે પડતા મેલ્યા. જે શ્રીહરિ પ્રગટ થયા તેને આજે દશ દિવસ પણ થયા નથી, માત્ર છ દિવસ જ થયાં છે. એ સમયે પિશાચણી કૃત્યાઓએ જ્યારે બાળપ્રભુ શ્રીહરિને નીચે ધરતી ઉપર ફેંક્યા ત્યારે શ્રીહરિ પૃથ્વી પર શયન કરવા લાગ્યા. તે અવસરે શીતળ કિરણવાળા ચંદ્રદેવ પોતાનાં અમૃતમય શીતળ કિરણો વડે શ્રીહરિનું સેવન કરવા લાગ્યા. આ બાજુ કોટરાદિ કૃત્યાઓ બાળપ્રભુ શ્રીહરિને મારવાને અર્થે હાથમાં ત્રિશૂલ ધારણ કરી વિકરાળ દૃષ્ટિથી બાળ શ્રીહરિ પ્રત્યે જોતી હતી. લાંબા લાંબા તીક્ષ્ણ દાંતથી ઓછને દબાવતી હતી અને આકાશ માર્ગે ધૂમતી હતી.

ત્યાર પછી આકાશમાર્ગે આકુળ વ્યાકુળ બનીને ફરતી કોટરાએ પ્રલયકાળના અગ્નિ સમાન શ્રીહરિને જોયા. કૃત્યાઓનાં અંગો બળવા લાગ્યાં. ભયથી અત્યંત કંપવા લાગી. શ્રીહરિની સામે જોવા પણ સમર્થ બની નહીં. તેમના થર થર કંપતા હાથમાંથી ત્રિશૂલ નીચે પડી ગયાં. તેમનાં શરીર ઉપર પરસેવો વળવા લાગ્યો. ‘ફરી અહીં ક્યારેય નહિ આવું’ એવો નિશ્ચય કરી તે કોટરા પોતાના ગણોની સાથે ચિચિયારી કરતી

ત્યાંથી એકદમ ભાગવા લાગી.

આ બાજુ ધર્મદેવના ભવનમાંથી હનુમાનજી ધનુષમાંથી છૂટેલા તીરની જેમ તત્કાળ ત્યાં આવ્યા. તેમનું મુખ પહોળું અને દાઢો ભયંકર લાંબી હતી. વજ્રપાત જેવો ભયાનક કિલકિલાટ અવાજ કરતા હતા. પોતાની સમીપમાં જ દોડાદોડ કરતી કૃત્યાઓને ભેળી કરી ને ઘાસની ગાંસડી બાંધે તેમ લાંબા પૂંછડાથી બાંધી. પોતાના પ્રાણપ્રિય શ્રીહરિને પીડા આપતી હોવાથી હનુમાનજીને અત્યંત ક્રોધ ઉત્પન્ન થયો. તેથી પગની લાતોથી તેઓને પ્રહાર કરવા લાગ્યા. હનુમાનજીના તાડનથી કૃત્યાઓ મૃતઃપ્રાય બની. અત્યંત દુઃખી થઈ. પ્રારબ્ધના યોગથી તેમનો જીવ બચ્યો. હનુમાનજીએ તે કૃત્યાઓને એકબાજુ ફેંકી સૌમ્ય શરીર ધારણ કરી બાળપ્રભુ શ્રીહરિને પ્રેમથી બે હાથે ઉઠાવી લીધા.

મંદમંદ હાસ્ય કરતા બાળપ્રભુ શ્રીહરિનાં હનુમાનજીએ નીરખી નીરખીને દર્શન કર્યાં અને ધીરેથી લાવીને ભક્તિમાતાને સોંપ્યાં. મૃત્યુના મુખમાંથી પાછા આવેલા પુત્રને પ્રાપ્ત કરીને માતા હનુમાનજી પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા : “હે દેવ ! તમે મારા પુત્રને મૃત્યુના મુખમાંથી ઉગાર્યો છે. તમે મારા જીવનદાતા છો.”

ભગવદ્જનનીનાં વયનો સાંભળી, બધું જ જાણનારા અંજનીપુત્ર ભક્તિદેવી પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા : “હે કલ્યાણી ! આ તમારા પુત્ર કોઈ પ્રાકૃત બાળક નથી પણ દિવ્ય બાળક છે. એમ તમે નિશ્ચે સત્ય જાણો. આ અદ્ભુત બાળક પોષ્યવર્ગ સહિત તમારું પોષણ કરશે. પોતાને શરણે આવેલા જીવાત્માઓનું સંસારનાં દુઃખ થકી રક્ષણ કરશે. તમે આ બાળકનું જતન કરજો. આ બાળકને વિષે જ તમે સર્વથી અધિક સ્નેહ રાખજો.”

આ પ્રમાણે ભક્તિદેવી પ્રત્યે કહી હનુમાનજી બાળપ્રભુ શ્રીહરિનાં રમણીય મુખકમળનાં દર્શન કરવા લાગ્યાં. મનોહર બાલમૂર્તિ શ્રીહરિ પણ મંદ મંદ હાસ્ય કરવા લાગ્યા. મનુષ્યલીલાનો વિસ્તાર કરવાને ઈચ્છતા શ્રીહરિના સંકલ્પથી હનુમાનજી ત્યાંથી અંતર્ધાન થયા.

(શ્રી સત્સંગિજીવન : ૧/૨ ૩ના આધારે સંક્ષિપ્ત...)

લીલાચરિત્ર-૩

બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની વૃત્તિ પરીક્ષા

એક વખત ધર્મદેવને પુત્રની પરીક્ષા લેવાનું મન થયું. તેમણે ભક્તિમાતા પાસે બાજોઠ મંગાવ્યો. બાજોઠ પર રેશમી વસ્ત્ર પાથર્યું. પછી તે બાજોઠ પર એક સોનામહોર, એક પુસ્તક અને એક નાની તલવાર મૂકી. આ ત્રણ વસ્તુઓ મૂકીને જોવા લાગ્યા કે પ્રભુ કઈ વસ્તુ ઉપાડે છે ? તરત જ પારણામાંથી ઊતરીને પ્રભુ બાજોઠ પાસે આવ્યા અને પુસ્તક હાથમાં ઉપાડી લીધું. આ જોઈને ધર્મપિતા અને ભક્તિમાતાને ખાતરી થઈ કે ચોક્કસ આ પુત્ર ભણીગણીને વિદ્વાન થશે.

લીલાચરિત્ર-૪

ભક્તિમાતાને મુખમાં ભ્રાંડાંડના દર્શન કરાવ્યાં

એક દિવસ માતા બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને સ્તનપાન કરાવીને રમાડતાં હતાં. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ માતા સામે બાળસુલભ હાસ્યના ઘુઘવાટા કરીને કિલકિલાટ કરી રહ્યા હતા. હાસ્યથી ફાટફાટ થતું પ્યારા પુત્રનું મુખ માતા ચૂમી રહ્યાં હતાં. એવામાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે પોતાનું નાનું મુખ વધારે પહોળું કર્યું. માતા એની સામે તાકીને જુએ છે ત્યાં તો અચંબો પામી ગયા ! નાનકડા મોમાં માતાને પૃથ્વી, પર્વત, નદીઓ, જંગલો, પશુઓ, સમુદ્ર ને ઉપર તારામંડળથી ઊભરાતું આકાશ વગેરે દેખાવા લાગ્યું ! ચલચિત્રની જેમ સૂર્ય, ચંદ્ર ને ગ્રહો પણ દેખાયા ! એટલું જ નહિ પણ દેવતાઓ, દેત્યો, ઋષિમુનિઓ તેમજ સમગ્ર માનવ સૃષ્ટિય દેખાણી ! વળી પોતે પોતાને પણ એમાં જોયાં, આથી તો માતા ખરેખર દંગ બની ગયા ! એમને ન સમજાયું કે ઘનશ્યામના નાના મુખમાં આ બધું કેમ સમાયું હશે ! બાળ

કનૈયાએ યશોદાજીને પોતાના મુખમાં દેખાડેલ વિશ્વરૂપનો પ્રસંગ સાંભરી આવ્યો ને પોતે મનમાં ભારે ધન્યતા અનુભવી.

લીલાચરિત્ર-૫

બાળપ્રભુ ઘનશ્યામના દર્શન કરવા સર્વે દેવો આવ્યા

એકવખત બાળપ્રભુ ઘનશ્યામના સમીપ દર્શન કરવા સારુ સર્વે દેવો આવ્યા. તેમણે બાળપ્રભુને સાષ્ટાંગ દંડવત પ્રણામ સહ સ્તુતિ-પ્રાર્થના કરી. તે વખતે બાળસ્વરૂપ ઘનશ્યામ પલંગમાં પોઢ્યા હતા, તે બેઠા થયા એટલે સર્વે દેવો આનંદ પામતા થકા એક-એક અનુક્રમે આવીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની ચંદન-પુષ્પ વડે પૂજા કરી એક અમૂલ્ય રજાઈ ઓઢાડી બે હાથ જોડી પગે લાગ્યા.

તે સમયે ભક્તિમાતા રસોડામાં જમતા હતા ને પોતાના બહેન ચંદનબાઈ ઓરડામાં હતા. પછી તે વખતે ઈન્દ્રાદિક દેવો આવીને આંગણામાં મેઘાંબર કરીને મજરો કરવા લાગ્યા. તે શબ્દ સાંભળી ચંદનબાઈ ત્યાંથી તરત ઓસરીમાં આવ્યા. એટલામાં સર્વે દેવો પોતપોતાના વિમાનમાં બેસીને નારાયણ સરોવર બાજુએ સોસરા ચાલીને આકાશમાર્ગે અદૃશ્ય થઈ ગયા. પછી ચંદનબાઈના મનમાં એમ થયું કે, ‘આ વાત મારી બેનને જઈને કરું’ તેવું વિચારી પાછા ઘરમાં જાય છે ત્યાં તો ભક્તિમાતા યર્ણુ કરીને બહાર આવ્યા. ત્યારે તે રજાઈ જોઈને બોલ્યા : “હે બેન ! ઘનશ્યામને આ રજાઈ તમે ઓઢાડી છે ?” ત્યારે ચંદનબાઈ બોલ્યા : “ના, મેં તો નથી ઓઢાડી !” પછી ભક્તિમાતાએ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની ઉપરથી તે રજાઈ લીધી ત્યાં તો પુષ્પના હાર પહેરાવેલા જોઈને આશ્ચર્ય પામ્યા. ત્યારે ચંદનબાઈએ દેવો આવ્યા હતા તેની સઘળી વાત કરી.

ગંગાજળિયો ફૂવો

આ ફૂવો સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના પ્રાગટ્યસ્થાનની બાજુમાં આવેલો છે. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે આ ફૂવાના જળ વડે અનેકવાર સ્નાન કર્યું છે. આ ફૂવામાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પડી ગયા ત્યારે શેષનારાયણે પધારી પોતાની શૈયા ઉપર ઝીલી લીધા હતા. આ ફૂવાના જળનો ઉપયોગ પિતા ધર્મદેવ અને માતા ભક્તિમાતા વગેરે ધર્મકુળ પરિવાર તથા પુરજનો નિત્ય કરતા હતા.

છપૈયા ભમિમાદર્શન

લીલાચરિત્ર-૧

કૂવામાં બાળપ્રભુએ શેષશાયી સ્વરૂપે દર્શન આપ્યા

એકવખત ભક્તિમાતાએ પોતાના પુત્ર ઘનશ્યામને સ્તનપાન કરાવી જન્મસ્થાનના કૂવાના કાંઠા ઉપર બેસાડીને પોતાના ભાઈની દીકરી બલવંતાબાઈને સોંપી રસોડા રસોઈ કરવા લાગ્યા. પરંતુ બલવંતાબાઈ તો નાની બાળકી હતા તે કાંઈ સમજે નહિ, તેથી તે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને ત્યાં જ બેઠેલા રાખી પોતાના ઘરે જતા રહ્યા.

બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ તો કૂવાના કાંઠા ઉપર રમતા થકા કૂવામાં પડી ગયા. બાળપ્રભુ કૂવામાં પડ્યા એમ જાણીને પાતાળમાંથી શેષનાગ એ કૂવાના જળથી ઉપર આવીને પોતાની સહસ્ર ફણાઓ તેનાથી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને ઝીલીને અદ્રર રાખ્યા. એ સમયમાં ભક્તિમાતા રસોડામાંથી બહાર આવીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને ચારેબાજુ ગોતવા લાગ્યા. પરંતુ ક્યાંય જોયા નહિ, તેથી અત્યંત વ્યાકુળ થયા અને બોલ્યા : “મેં ઘનશ્યામને અહીં મૂક્યા હતા તે ક્યાં ગયા ?” ત્યારે રામપ્રતાભાઈ કહે : “દીદી ! હમણાં કૂવાના પરથાર ઉપર બેઠા હતા. તે રખેને કૂવામાં પડી ગયા હોય !” એવું સાંભળી ભક્તિમાતા તત્કાળ કૂવા ઉપર આવીને જોયું. ત્યાં તો કૂવામાં પાણી ઉપર બેઠા હતા. તેથી માતા ઘણા દીલગીર થયા અને રામપ્રતાપભાઈને બોલાવ્યા. ત્યારે રામપ્રતાપભાઈ સાથે ધર્મદેવ ચોતરા ઉપર બેઠા હતા તે કૂવા પાસે આવ્યા.

ત્યારે ભક્તિમાતાએ કહ્યું : “ઘનશ્યામ તો કૂવામાં પાણી ઉપર બેઠા છે, તે જુઓ તો ખરા !” પછી ત્રણે જણે કૂવામાં જોયું ત્યાં તો તેજનો સમૂહ દીઠો. તે તેજના સમૂહમાં ઘનશ્યામને શેષશૈયા ઉપર પોઢેલા જોયા. લક્ષ્મીજી ચરણની સેવા કરી રહ્યા હતા. અનંત પાર્ષદો સ્તુતિ કરતા હતા. આ રીતે જોઈને પોતાના મનમાં અત્યંત આશ્ચર્ય પામ્યા.

તે સમયમાં ધર્મભક્તિને પોતાના અંતઃકરણમાં વૃંદાવનમાં ભગવાને દર્શન દીધું હતું તેની સ્મૃતિ થઈ આવી. અને તેજ કૂવામાં સમાઈ ગયું. પછી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે લાંબા હાથ કર્યા એટલે ભક્તિમાતાએ તેડી લીધા.

લીલાચરિત્ર-૨

કૂવાના ઠંડા પાણીથી સ્નાન કરી બળિયાનો રોગ મટાવ્યો

એકવખત પ્રીષ્મઋતુના દિવસોમાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને શરીરે થોડો જવર આવ્યો. તેથી તે દિવસે કંઈ જમ્યા પણ નહિ અને આખા શરીરે બળિયા નીકળ્યા. તે જોઈને ભક્તિમાતાના ભોજાઈ ચંદાબાઈ બોલ્યા : “હે છોટીબા ! આ ઘનશ્યામભાઈને તો બળિયા નીકળ્યા હોય એમ લાગે છે !” તેવું સાંભળી ભક્તિમાતાએ ઓરડીમાં ઢોલિયો ઢાળીને તેમાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને પોઢાડી સમીપે બેઠા ને પોતે મનમાં

ભગવાનનું સ્મરણ કરવા લાગ્યા.

થોડીવાર થઈ એટલે તે વાત જાણીને લક્ષ્મીબાઈ ધર્મદેવને ઘેર ભક્તિમાતા પાસે આવી બોલ્યા : “છોટીબા ! હવે ઘનશ્યામભાઈને વીસ દિવસ સુધી ક્યાંય રમવા જવા દેશો નહિ. મારા વેણીરામને પણ બળિયા નીકળ્યા છે. તેમને તો આજે પચીસ દિવસે નવરાલ્યા ને સારું થઈ ગયું છે, તો પણ હું તેમને બહાર રમવા જવા દેતી નથી.” તેવું સાંભળી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોઢી ગયા હતા તે જાણીને કહે : “તમે તો વેણીરામને પચીસ દિવસ સુધી નવરાલ્યા વિના રહેવા દીધા. પરંતુ આપણો બ્રાહ્મણનો ધર્મ છે તે ન્હાયા વિના કેમ ચાલે ? માટે મને તો હાલ ઠંડા પાણીએ નવરાલો એટલે આજને આજ આ બળિયા મટી જાય.” આવું સાંભળી ભક્તિમાતા પોતાના પુત્ર ઘનશ્યામના વચનમાં વિશ્વાસ રાખી કૂવા ઉપર બેસાડી ઠંડા કૂવાના ઠંડા પાણીથી સ્નાન કરાવવા લાગ્યા. તે ખૂબ સ્નાન કરાવ્યું એટલે પોતાની ઈચ્છાથી આખા શરીરે ગરમી હતી તે સમાઈ ગઈ. પછી શીળીના ચિત્તોના થોડાક ચાઠાં જ દેખાતા હતા. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામનું આવું આશ્ચર્ય જોઈ લક્ષ્મીબાઈ આદિક વિસ્મય પામ્યા.

લીલાચરિત્ર-૩

કૂવા પાસે ઊભા રહીને જામફળ જમ્યા

એકવખત શિયાળામાં ભક્તિમાતા બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને વસ્ત્ર-અલંકારો પહેરાવીને આંગણામાં કૂવાના પરથાર ઉપર ઉગમણે મુખે પોતાના હાથની આંગળી ઝલાવીને ઊભા હતા. તે સમયે પોતાના ભાભી જગવંતબાઈએ ભક્તિમાતાને જામફળ તથા નારંગીના ફળો આપ્યા. તે ભક્તિમાતા જમતા હતા. ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે માતાના મુખ સામું જોઈને ઊંચો હાથ કર્યો ને ફળ માગવા લાગ્યા અને એક હાથે આંગળી ઝાલી રહ્યા. બીજો હાથ તરછોડી ફળ તરફ એક નજર જોઈને મુખથી બચકારા કર્યા તોપણ ભક્તિમાતાએ ફળ આપ્યા નહિ. કારણ કે, જો ઘનશ્યામ આ ફળ ખાશે તો પેટમાં દુઃખશે એમ માની ન આપ્યા.

બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને થયું કે માતા મને ફળ આપશે નહિ. એમ જાણીને ભક્તિમાતાને વિસ્મય પમાડવા સારુ એક હાથ લાંબો વધારીને જ્યાં ભક્તિમાતા ફળ ખાવા જાય છે ત્યાં ફળને પોતે નીચે પૃથ્વી ઉપર પાડી દીધું. પછી મનમાં ખોટી રીસ કરીને પોતાની આંગળી છોડાવીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ કૂવાના પરથાર પર ઢળી પડ્યા અને રડતા રડતા પગ ઘસવા લાગ્યા. ત્યારે ભક્તિમાતા કહે : “ખમ્મા મારા ઘનશ્યામને ! લ્યો, આ જામફળ જમો.” એમ કહીને તેડી લીધા એટલે તુરત જ છાના રહ્યા અને રાજ થઈ તે જામફળ જમતા હતા.

લીલાચરિત્ર-૪

ધર્મદેવે પોતાનું મૂળ સ્વરૂપ દેખાડ્યું

એકવખત કૂવા પાસે ધર્મદેવ ઉગમણે મુખે સ્નાન કરતા હતા. તે સમયે સુવાસિનીબાઈ ધોતિયું આપવા ગયા ત્યારે પોતાના મનમાં સંકલ્પ થયો કે, અમારા સસરાને સર્વે મનુષ્યો ધર્મદેવ કહે છે ત્યારે ધર્મદેવને તો ચાર મુખ, ચાર હાથ, ચાર પગ અને આઠ નેત્ર હોય. આવું સ્વરૂપ ધર્મદેવનું શાસ્ત્ર થકી સાંભળ્યામાં આવ્યું છે. પરંતુ મારા સસરાને વિષે તો કોઈ દિવસ હું દેખતી નથી. એવો સંકલ્પ કરતા થકા સુવાસિનીબાઈએ ધર્મદેવને ધોતિયું આપ્યું. ત્યારે ધર્મદેવ પોતે ધોતિયું લઈને કૂવાના પરચાર થકી નીચે ઊતરીને છોટે જઈને ધોતિયું પહેરવા લાગ્યા. તે સમયે ધર્મદેવે સ્વપુત્ર બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની ઈચ્છાથી સુવાસિનીબાઈનો સંકલ્પ જાણી તેને સત્ય કરવા પોતાનું મૂળ સ્વરૂપ જે ચાર મુખ, ચાર હાથ, ચાર પગ અને આઠ નેત્ર અને એક હાથમાં ધર્મશાસ્ત્રનો ગુટકો ને બીજા હાથમાં ઝારી, બે હાથ જોડીને વાસુદેવ જે પોતાના પુત્ર ઘનશ્યામ તેમની સ્તુતિ કરે છે. એવા અદ્ભુત રૂપે દર્શન આપ્યા. ત્યારે સુવાસિનીબાઈ પોતાનો સંકલ્પ સત્ય થયો છે એમ જાણી બે હાથ જોડી મસ્તક નમાવી પાસે આવીને ધર્મદેવને પગે લાગ્યા. ત્યારે ધર્મદેવ બોલ્યા : “અમે બંને ધર્મભક્તિ છીએ. અને ઘનશ્યામભાઈ તો સાક્ષાત્ અક્ષરાધિપતિ પુરુષોત્તમનારાયણ પોતે છે. અમે મનુષ્ય જેવા તમને દેખાઈએ છીએ, તે તો તમારા સુખને અર્થ છે એમ સમજો.” એમ કહીને પ્રથમ માફક બે ભુજાવાળા થયા.

ધર્મદેવના મૂળ સ્વરૂપના અદ્ભુત દર્શન કરી સુવાસિનીબાઈ તો આશ્ચર્યચકિત થયા અને તે આશ્ચર્યની વાત ભક્તિમાતા, સુંદરીબાઈ આદિક સર્વે પુરવાસીઓને કહી સંભળાવી.

લીલાચરિત્ર-૫

કૂવામાં શેષનારાયણ સ્વરૂપે મોટાભાઈની રક્ષા કરી

એકવખત બગીચામાં ફૂલઝાડને પાણી પાવા સારુ કૂવાના પાટ ઉપર ઊભા રહ્યા થકા રામપ્રતાપભાઈ અને પહેલવાન તરવાડી એ બંને ઢેંકુડી વડે પાણીને ઉપર થાળામાં લાવીને નીક દ્વારા પાણી ચલાવીને, ફૂલઝાડના ક્યારામાં મંછારામ પાણી વાળીને પાતા હતા. તે સમયે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતે વેણીરામ, માધવ, પ્રાગ અને સુખનંદન આદિક બાળસખાઓ સાથે લઈને વાડીમાં ફૂલઝાડનો પરિચય આપતા કહે : “હે વેણી, માધવ, પ્રાગ, સુખનંદન ! તમે જુઓ, આ કેવડાનું વૃક્ષ છે, આ કદમનું વૃક્ષ છે, આ કરેણ છે અને આ તો પારિજાતનું વૃક્ષ છે.” આમ અનેક જાતના છોડની ઓળખ આપી. એટલામાં તો વેણીરામ ત્યાંથી ઉતાવળા ચાલીને કૂવા

ઉપર જઈને તે પાટ ઉપર પગ દઈને ઊભો રહ્યો કે તુરંત પાટ ભાંગી. તેથી એકદમ વેણીરામ, રામપ્રતાપભાઈ અને પહેલવાન ત્રણે જણ કૂવામાં પડી ગયા. આથી કેટલાક પુરજનો કૂવા ઉપર એકબીજાના કહેવાથી ભેગા થઈ ગયા. પરંતુ કોઈ કૂવામાં ઊતરીને કાઢવા જાય નહિ. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે શેષનારાયણનું રૂપ ધારણ કરીને પોતે કૂવામાં બીજે સ્વરૂપે મોટાભાઈ સહિત ત્રણ જણની પાસે ઊભા રહી ધીરજ આપતા બોલ્યા : “તમે ચિંતા કરશો નહિ.” એમ કહી ત્રણેય જણને સમાધિ કરાવી દીધી, તેથી તેમને કંઈ હરકત થઈ નહિ. પરંતુ કૂવા ઉપર ઊભેલા માણસો તે તો કૂવામાં શેષનારાયણ રૂપ હજારો ફણાવાળો કાળો નાગ જળ ઉપર ફરતો જોઈને ડરી ગયા. આથી કોઈ કૂવામાં ઊતરતું નહોતું. તે વખતે જળમાં રામપ્રતાપભાઈ પોતાના સમીપમાં રહ્યા જે શેષનારાયણ તેમને દેખીને બોલ્યા : “તમે કોણ છો ?” ત્યારે શેષનારાયણ બોલ્યા : “અમે તો શેષજી છીએ.” તેવું સાંભળી ભાઈ કહે : “શેષનારાયણ તો પાતાળમાં રહે છે. તેમને અહીં અમારી પાસે કોણ બોલાવી લાવ્યું ?” ત્યારે શેષનારાયણે કહ્યું : “અક્ષરાધિપતિ પૂર્ણ પુરુષોત્તમ ભગવાન અનંતકોટિ મુક્તો સહિત અનંત જીવોનું કલ્યાણ કરવા માટે તમારા ભાઈ ઘનશ્યામ સ્વરૂપે પ્રગટ થયા છે. અને તેમની ઈચ્છાથી તમે પણ અહીં આવ્યા છો. પરંતુ તમે કૂવાના જળમાં પડી ગયા માટે તમારી રક્ષા કરવા માટે શેષનારાયણ રૂપે તમારા ભાઈ ઘનશ્યામ તે હું પોતે જ તમારી સમીપમાં આવીને ઊભો છું.” આમ વાત કરી ત્યાં તુરંત જ પ્રભુ ઈચ્છાથી રામપ્રતાપભાઈને સ્મૃતિ થઈ આવી અને શેષનારાયણ રૂપ અદૃશ્ય કરીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે તે કૂવાના જળમાં રામપ્રતાપભાઈને દર્શન આપ્યા. ત્યારે તે આશ્ચર્ય પામતા થકા કૂવામાંથી બહાર નીકળી કૂવા ઉપર ઊભેલા પોતાના ભાઈ ઘનશ્યામને પગે લાગી સ્તુતિ કરવા લાગ્યા. આવું દિવ્ય ચરિત્ર જોઈને કૂવા ઉપર આવેલા પુરજનો વિસ્મય પામ્યા. ત્યારબાદ વેણીરામે બધા લોકોને અથ થી ઈતિ સુધી બધી વાત કહી સંભળાવી. પછી પહેલવાને કહ્યું : “આ રામપ્રતાપભાઈએ અમારા બંનેના હાથ ઝાલીને ગોલોક, વેંકુંઠાદિક સમગ્ર ધામ દેખાડ્યાં અને ત્યાં ત્યાં તે દેવો તથા મુક્તોના દર્શન કરાવ્યા. પછી અમે અલૌકિક શાંતિથી બેઠા હતા. ત્યાંથી આ ઘનશ્યામભાઈની ઈચ્છાથી પાછા અહીં આવ્યા.”

લીલાચરિત્ર-૬

ચિત્તભ્રમ શિવદીનને સાજો કર્યો

એક દિવસ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ ઘર આંગણે કૂવા પાસે સખાઓ સાથે રમી રહ્યા હતા. એ જોઈને પટગરનો છોકરો શિવદીન ત્યાં આવી ચડ્યો. આ શિવદીન ચિત્તભ્રમ થયેલો હોવાથી પુરજનો તેને ગાંડિયો કહેતા. નાના-મોટાનું એ રમકડું

બની ગયો'તો. તે આવ્યો એટલે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ આદિક સર્વે સખાઓ હસવા લાગ્યા.

કૂવે પાણી ભરવા જતાં શિવદીનની માતાએ આ જોયું એટલે એ ઉતાવળે પગલે ત્યાં આવી. આંખો કાઢીને વઢવા લાગી : “કોણ મારા દીકરાને કનેડે છે ?” બીજા છોકરાઓ તો આ સાંભળીને ચૂપ થઈ ગયા પણ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે કહ્યું : “કાકી, કોઈ એને હેરાન કરતા નથી પણ એ જ આમ ગોઠણ વચ્ચે માથું નાખીને અહીં બેસી ગયો છે.”

આ સાંભળી એની માએ શિવદીનનું બાવડું પકડ્યું અને કહ્યું : “અહીં આમ કેમ બેસી ગયો છો ? કોઈએ તને કાંઈ માર્યું ?” શિવદીન તો સફાળો બેઠો થઈને હરખથી કહેવા લાગ્યો : “મા ! આ ઘનશ્યામભાઈ પોતે રામ ભગવાન લાગે છે.”

આ સાંભળી એની માએ કહ્યું : “બેટા ! તું શું બકે છે ? ચાલ ઘેર.” “ના, ના, મા ! હું કાંઈ બકતો નથી. જુઓને બાજુમાં સતી સીતા અને જતિ લક્ષ્મણજી ઊભાં છે. તમે કોઈ એને પગે કેમ નથી લાગતાં ?” એમ કહીને એ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામના ચરણમાં નમી પડ્યો. સહુ એના તરફ જોઈ રહ્યા. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે શિવદીનના મસ્તકે હાથ મૂકીને કહ્યું : “કાકી ! આ તમારો દીકરો પૂર્વનો યોગી છે. આજે એના મગજનો વ્યાધિ સાવ મટી ગયો છે. હવે એ હાથો થઈને રહેશે. અને અમારા અક્ષરધામના સુખને પામશે.”

બાઈ તો નવાઈ પામીને ટગર ટગર જોતી રહી. શિવદીનના મોં ઉપરના ભાવો હવે સાવ બદલાઈ ગયા હતા. બાઈને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે શિવદીનની જેમ રામચંદ્રજી સ્વરૂપે દર્શન આપીને ભગવાનપણાનો નિશ્ચય કરાવ્યો. પછી તે બાઈ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને વંદના કરી હરખભરી ઘેર આવી અને સહુને આ ઐશ્વર્ય-પ્રતાપની વાત કહેવા લાગી.

લીલાચરિત્ર-૭

ગંગા-યમુનાએ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને કૂવાના પરથાર ઉપર સ્નાન કરાવ્યું

એક દિવસ કૂવાના પરથાર ઉપર બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પૂર્વાભિમુખે બેસીને દંતધાવન કરતા થકા બોલ્યા : “હે ભાભી ! અમારે આજે બહુ ઉતાવળ છે. માટે જેમ બને તેમ વહેલું પાણી લાવો.” ત્યારે ભાભીએ કહ્યું : “ભાઈ ! પાણી ગરમ કરવા મૂક્યું છે, તે થાય ત્યારે લાવું.”

તે વખતે પોતાની ઈચ્છાથી ગંગાજી તથા યમુનાજી એ બંને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને સ્નાન કરાવવાનો મોકો જોઈને સુંદર સ્ત્રીઓનો વેશ ધારણ કરીને જળની તાંબાકુંડીઓ ભરીને કૂવા પાસે આવ્યા. ધર્મકુંવર ઘનશ્યામને પગે લાગી તૈલમર્દન કરી જળ વડે સ્નાન કરાવવા લાગ્યા. ત્યારે સુવાસિનીભાભી પાણી લઈને કૂવા ઉપર જેવા આવે છે ત્યાં તો બંનેને બાળપ્રભુને સ્નાન કરાવતા જોઈ તેઓ સ્થિર થઈ ગયા.

ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ બોલ્યા : “ભાભી ! તમે તો હંમેશાં અમારી સેવા કરો છો. પરંતુ આ મહેમાનને અમારી સેવા કરવાનો યોગ ક્યાંથી મળે. માટે આજે તેમને સેવા કરવા દો.” ત્યારે સુવાસિનીબાઈએ પૂછ્યું : “હે ભાઈ ! આ અપ્સરા જેવા રૂપવાન ભારે ભારે વસ્ત્ર-અલંકાર યુક્ત સ્ત્રીઓ કોણ છે ?” ત્યારે બાળપ્રભુએ કહ્યું : “ઘણા દિવસથી અમારી સેવાને ઈચ્છતા હતા. માટે આજે અમારી ઈચ્છાથી ગંગાજી અને યમુનાજી આવ્યા છે.” તે સાંભળી સુવાસિનીબાઈ ભક્તિમાતાને બોલાવી લાવ્યા. પછી થોડીવારે સ્નાન કરાવી રહ્યા એટલે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે ગંગાજીને કહ્યું : “તમે સત્સંગમાં આવજો. અમે શ્રીનગરમાં પાંચસો પરમહંસ સહિત રંગ રમીને સાબરમતી નદીના નારાયણ ઘાટે સ્નાન કરવા જઈશું, ત્યારે તે જળમાં તમારી સ્થાપના કરીશું.” આ રીતે ગંગાજીને વરદાન આપીને યમુનાજી પ્રત્યે બોલ્યા : “યમુનાજી ! તમે પણ સત્સંગમાં આવજો. અમે દુર્ગપુરને વિષે રંગલીલા કરીને ઘેલા નદીના બળબળીયામાં સ્નાન કરવા જઈશું તે સમયે તમારું સ્થાપન કરીશું.” એવો વર પામીને બંને અદૃશ્ય થઈ ગયા.

આ સર્વે વૃત્તાંત જોઈને ભક્તિમાતા તથા સુવાસિનીબાઈ આદિક સર્વે વિસ્મય પામ્યા.

એકવખત મોટાભાઈ રામપ્રતાપજી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજ ઉપર ગુસ્સે થયા, તેથી ધર્મકુંવર ઘનશ્યામ રિસાઈને પોતાને ઘેર ગાયોની ગૌશાળામાં ગમાણ હતી તેમાં સંતાઈ ગયા હતા. નોંધ :- હાલમાં પ્રાગટ્યસ્થાન ઉપર નૂતન બંગલાઘાટ મંદિરનું નિર્માણકાર્ય ચાલુ હોવાથી આ ગમાણલીલા સ્થાનની સ્મૃતિછત્રી પાડી નાખવામાં આવી છે.

લીલાચરિત્ર

રિસાઈને ગમાણમાં સૂઈ ગયા

એકવખત મોટાભાઈ રામપ્રતાપજી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને સાથે લઈને ઈશાન ખૂણામાં આવેલા ત્રિકોણિયા ખેતરમાં ચીભડાં અને મકાઈ ભેગા વાવ્યા હતા તેને નીંદવા સારુ ગયા હતા. ત્યારે નીંદતા નીંદતા મકાઈ અને ચીભડાંને મૂળમાંથી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ કાઢી નાંખે અને ઘાસ એમને એમ રહેવા દે. તે જોઈને રામપ્રતાપભાઈ કહે : “હે ઘનશ્યામ ! તમે શું કરો છો ? બધુંય ખડ તો એમને એમ રહેવા દો છો ને ચીભડી તથા મકાઈને કાઢી નાખો છો.” ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે કહ્યું : “ભાઈ ! ચીભડી ને મકાઈ તો થોડી છે અને ઘાસ ઘણું છે. તેથી થોડું હોય તેને કાઢીએ છીએ એટલે થોડા જીવની હિંસા થાય. તે માટે હું ઘાસ કાઢતો નથી.” બાળપ્રભુની વાત સાંભળી મોટાભાઈને અતિશય રીસ ચડી ને એકદમ ઊઠીને મારવા માટે આવ્યા.

તે વખતે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે કહ્યું : “ખબરદાર ! મને મારશો તો હું તમને અહીંથી ઉડાડી મૂકીશ તો કોણ જાણે ક્યાંય જઈને પડશો, તે ફરીથી તમારો પત્તો પણ લાગશે નહિ.” તેવું સાંભળીને મોટાભાઈ મારવા આવેલા તે તરત પાછા વળીને પોતાનું કામ કરવા લાગ્યા. પછી તો બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજ રિસાઈને ત્યાંથી ઘેર આવીને છાનામાના ગૌશાળામાં ગાયો બાંધવાને ઠાકાણે ગમાણમાં જઈને સૂઈ ગયા અને કોઈને ખબર ન પડે તે માટે પોતાના ઉપર ઘાસ નાખી દીધું.

પછી જ્યારે બપોર થયા ત્યારે રામપ્રતાપભાઈ ઘેર આવ્યા. તેમની સાથે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને ભક્તિમાતાએ જોયા નહિ તેથી પૂછવા લાગ્યા : “હે રામપ્રતાપ ! ઘનશ્યામને તમારી સાથે લઈ ગયા હતા, તેમને ક્યાં મૂકીને આવ્યા ?” ત્યારે ભાઈએ કહ્યું : “દીદી ! ઘનશ્યામ તો વહેલા ઘેર આવી ગયા હતા.” તેવું સાંભળીને ધર્મદેવ બોલ્યા : “તમે કંઈ કહ્યું હશે એટલે રીસાઈને આવતા રહ્યા હશે ! હવે તમે જાઓ શોધી લાવો. ક્યાંય જતા રહ્યા હશે. ઘનશ્યામ સવારના ભૂખ્યા છે.” તેવું સાંભળીને ભક્તિમાતા દિલગીર થઈ ગયા અને બોલ્યા : “રામપ્રતાપ ! તમારો સ્વભાવ ઘણો કોધી છે, માટે જરૂર કંઈ થયું હશે.” આમ કહીને ઉચ્ચ સ્વરે રુદન કરવા લાગ્યા. ભક્તિમાતાને રુદન કરતા જોઈ સુવાસિનીબાઈ પણ ઉદાસ થઈ ગયા. પછી રામપ્રતાપભાઈ ભક્તિમાતાને પગે લાગી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામના જ્યાં જ્યાં રમવાના સ્થળો હતા તે સર્વે ઠેકાણે ફર્યા. પરંતુ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ કોઈ ઠેકાણે મળ્યા નહિ. ત્યારબાદ વેણી, માધવ અને પ્રાગ વગેરે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામના મિત્રોને પણ બોલાવીને પૂછ્યું ત્યારે તેઓએ કહ્યું : “ના, મોટાભાઈ ! આજે ઘનશ્યામ અમારી સાથે રમવા આવ્યા જ નથી.” મિત્રોની વાત સાંભળી રામપ્રતાપભાઈ નિરાશ થઈને મિત્રો પાસેથી

જઈને છપૈયાપુરની ચારેબાજુ આંટો દઈને જોતા જોતા નારાયણ સરોવરના કાંઠા ઉપર ગયા. ત્યાં પણ ચારેતરફ જોઈને ચાલ્યા તે ગામ લોહગંજરી થઈને ગાયઘાટ ગયા. ત્યાં પોતાની મામી લક્ષ્મીબાઈ આદિક સગાસંબંધીને પૂછીને ત્યાંથી ચાલ્યા તે નિરાશ થઈને પાછા વળી પોતાના ઘેર આવતા વચ્ચે રામસાગર તળાવના કાંઠે વડના વૃક્ષ નીચે ઉદાસ થઈને બેઠા.

પોતાને ઘણી ભૂખ-તરસ લાગી હોવા છતાં તે પીડાને ન ગણકારી પોતાના નાનાભાઈ ઘનશ્યામના વિયોગથી છાતી ભરાઈ આવી ને પોતે શ્વાસ મૂકીને ઊંચે સાદે રડવા લાગ્યા. તે સાંભળી ગામના ભિક્ષુક તરવાડી આદિક કેટલાક જનો ત્યાં આવીને રામપ્રતાપભાઈને ઓળખીને પૂછ્યું : “હે રામપ્રતાપજી ! તમે શા માટે રડો છો ?” ત્યારે મોટાભાઈ કહે : “મારા નાનાભાઈ ઘનશ્યામ આજે અમારાથી રીસાઈને નાસી ગયા છે. તેમને શોધવા હું ગયો હતો. તે બધી જ જગ્યાએ ફરીને આવ્યો, પરંતુ ઘનશ્યામ કોઈ ઠેકાણે મળ્યા નહિ. કોણ જાણે ક્યાં જતા રહ્યા છે. હવે શું કરું ? હે પ્રભુ ! તમને ગમે તે ખરું.”

આવા દિલગીરપણાના વચનો સાંભળતા બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની ઈચ્છાથી આકાશવાણી થઈ : “હે મોટાભાઈ ! તમારા ઘનશ્યામ ઘેર જ છે. માટે તમે ઉતાવળા અહીંથી ઘેર જાઓ.” એમ આકાશવાણીએ કહ્યું. તે સાંભળીને મોટાભાઈ તુરંત ચાલ્યા તે માર્ગમાં જોતા જોતા ખાંપાતલાવડી ઉપર આવ્યા. અને તે સમયમાં અહીં પિતા ધર્મદેવ, ભક્તિમાતા, વશરામ તરવાડી, સુંદરીબાઈ, મોતી તરવાડી, સુરજબાઈ વગેરે સર્વે જનો બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને શોધતા હતા. પરંતુ ક્યાંય પત્તો લાગતો નથી. ત્યારે ભક્તિમાતા ઉચ્ચ સ્વરે રુદન કરી બોલ્યા : “હે મારા પુત્ર ! હે ઘનશ્યામ ! તમે તો અંતર્યામી છો. માટે આ પૃથ્વી ઉપર જ્યાં હો ત્યાંથી બોલો.” આવી રીતના ભક્તિમાતાના શબ્દો સાંભળી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે પોતે સામે જવાબ આપ્યો : “હે દીદી ! હું તો આપણી ગાયો બાંધે છે તે ગમાણમાં સૂઈ ગયો છું.” એમ બોલ્યા. ત્યારે સુંદરીમામી તરત ઉતાવળા ત્યાં જઈને ગમાણમાં સૂતેલા હતા અને તેમના ઉપરથી ઘાસ કાઢી નાખીને હાથ ઝાલી બહાર લાવી ભક્તિમાતાને સોંપ્યા. તે સમયમાં રામપ્રતાપભાઈ પણ ઘેર આવ્યા એટલે તરત બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ તેમની સામા જઈને હાથ પકડીને હેતપૂર્વક કહે : “મોટાભાઈ ! તમે શોધવા ગયા હતા ને હું તો ઘરમાં હતો. પરંતુ તમારો વિરહનો સાદ સાંભળીને તમને મેં આકાશમાં રહીને કહ્યું હતું તે વાત તમને સાંભરે છે ?” ત્યારે ભાઈ બોલ્યા : “હા, તે વાત સાંભરે છે.” એવી રીતે બંને ભાઈઓ પરસ્પર કહે છે. તે જોઈને સર્વે પુરવાસી જનો રાજ થઈ પગે લાગીને પોતપોતાના ઘેર ગયા અને બાળપ્રભુ માતા-પિતા તથા ભાઈ સાથે જમવા બેઠા.

આંબલી વૃક્ષ સ્થાન

આ આંબલીના વૃક્ષ નીચે ચોતરા ઉપર બાળપ્રભુ ઘનશ્યામના કાનને વિંધાવતા હતા, બ્રહ્માદિક દેવોએ બાળપ્રભુને સ્નાન કરાવ્યું, ચાર સનકાદિકોએ પૂજા કરી, બ્રહ્માજીનો ગર્વ ઉતાર્યો તેમ આ આંબલીની ડાળ રોપીને તુલસીનો છોડ કર્યો હતો. આવા અનેક દિવ્ય અને ઐશ્વર્ય યુક્ત ચરિત્રો બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજે આ આંબલી નીચે કર્યા છે. નોંધ :- હાલમાં પ્રાગટ્યસ્થાન ઉપર નૂતન બંગલાઘાટ મંદિરનું નિર્માણકાર્ય ચાલુ હોવાથી આ આંબલીલીલા સ્થાનની સ્મૃતિછત્રી પાડી નાખવામાં આવી છે.

લીલાચરિત્ર-૧

આંબલી નીચે કાન વીંધાવ્યા

બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ સાત માસના થયા હતા. ભક્તિમાતાને થયું કે, હવે ઘનશ્યામના કાન વીંધાવી લઈએ. બીજે દિવસે સવારે ભક્તિમાતા ઘનશ્યામને લઈને બહાર આવ્યા. ઘરની સામે જ આંબલીનું ઝાડ હતું. તેની નીચે ચોતરો હતો, તેના પર જઈને બેઠાં.

કાન વીંધનારો સોય લઈને ઘનશ્યામની પાસે આવ્યો. હળવેથી ઘનશ્યામનો કાન પકડવા હાથ લાંબો કર્યો. ત્યાં તો ઘનશ્યામના આખા શરીરમાંથી તેજ નીકળવા માંડ્યું. કાન વીંધનારાની આંખો તેજથી અંજાઈ ગઈ. જ્યાં જુએ ત્યાં તેજ દેખાય. તેણે એકદમ ડરીને ચીસ પાડી. તરત જ ઘનશ્યામે બધું તેજ પોતાના શરીરમાં પાછું સમાવી દીધું અને માતાના ખોળામાંથી અદૃશ્ય થઈ ગયા. માતાએ જોયું તો ઘનશ્યામ આંબલીની ડાળી પર બેઠા હતા. તે જોઈ ભક્તિમાતાએ રામપ્રતાપભાઈને બૂમ પાડી બોલાવ્યા અને કહ્યું : “આ જુઓ ઘનશ્યામ આંબલીના ઝાડ પર બેઠા છે તો તમે ઝાડ પર ચડીને તેમને ઉતારો.” રામપ્રતાપભાઈ આંબલીના ઝાડ પર ચડ્યા અને જોયું તો બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ નીચે ભક્તિમાતા પાસે બેઠા હતા, તેથી રામપ્રતાપભાઈ નીચે ઊતર્યા. માતા પાસે આવીને જોયું તો ઘનશ્યામ માતા પાસે બેઠેલા દેખાયા અને ઉપર જોયું તો આંબલીના ઝાડ પર પણ બેઠેલા દેખાયા. આ પ્રમાણે ઘણી વખત સુધી રામપ્રતાપભાઈને ઘનશ્યામનાં બે સ્વરૂપે દર્શન થયાં. કાન વીંધનારો તો તે જોઈ ગભરાઈ જ ગયો!

ત્યાં તો ઘનશ્યામે પોતાનું બીજું સ્વરૂપ આંબલીની ડાળી

પરથી અદૃશ્ય કરી દીધું અને બોલ્યા : “મને ગોળ ખાવા આપો તો કાન વીંધાવીશ.” એ સાંભળી ભક્તિમાતાએ કહ્યું : “જો ડાહ્યા થઈને કાન વીંધાવવા બેસશો તો ગોળ ખાવા મળશે.” એમ કહીને ઘરમાંથી ગોળ મંગાવીને ઘનશ્યામને આપ્યો, એટલે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ ભક્તિમાતાના ખોળામાં બેસી ગયા અને ગોળ જમતાં જમતાં કાન વીંધાવ્યાં.

લીલાચરિત્ર-૨

બ્રહ્માદિક દેવોએ બાળપ્રભુને સ્નાન કરાવ્યું

એકવખત ભક્તિમાતા ઘરના આંગણમાં આંબલીના વૃક્ષ નીચે બાજોઠ ઢાળીને તેના ઉપર બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને ઉગમણે મુખારવિંદે બેસાડીને ગરમ પાણીથી સ્નાન કરાવવા માટે પ્રારંભ કરતા હતા. ત્યારે ગરમ પાણીનો લોટો ભરી મસ્તક ઉપરથી ધાર કરીને રેડ્યો. તેટલામાં બાળપ્રભુ ઓચિંતા ચીસ પાડીને રડવા લાગ્યા. એટલે ભક્તિમાતા બોલ્યા : “ખમ્મા ઘનશ્યામ ! હે બાપ ! તમે ગરમ પાણીથી દાઝ્યા ? તમે બેસો હું ઠંડું પાણી લાવું છું.” એમ કહી પાણી લેવા ગયાં. તે સમયમાં પ્રથમથી બ્રહ્મા-વિષ્ણુ અને મહેશ એ ત્રણેય દેવ આવીને કૂવાના કાંઠા ઉપર બેસીને દર્શન કરતા હતા.

તેઓ સેવા કરવાનો અવકાશ જાણીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની સમીપે આવીને ગરમ પાણીથી સ્નાન કરાવતા કહે : “હે પ્રભુ ! અમે આવ્યા એ જાણીને ભક્તિમાતાને ઠંડું પાણી લેવા માટે ઘરમાં મોકલ્યા, તે અમારા ઉપર ઘણી દયા કરી. કેમ જે, આપની સેવા કરવાનો લાભ અમને મળ્યો.” આમ વાત કરે છે તેટલામાં તો ભક્તિમાતા પાણી લઈને આવ્યા ત્યાં તો બાળપ્રભુએ ઊભા થઈને રૂમાલ માગ્યો. ભક્તિમાતા રૂમાલ

લેવા ઓરડામાં ગયા ત્યાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને વસ્ત્ર-અલંકાર સહિત ઓરડામાં જોયા. ત્યાંથી પોતે બહાર આંબલીના વૃક્ષ નીચે જોયું ત્યાં ત્રણેય દેવો સ્નાન કરાવતા હતા.

તે જોઈને ભક્તિમાતા બોલ્યા : “હે ભાઈઓ ! તમે ત્રણેય જણ કોણ છો ?” ત્યારે દેવોએ કહ્યું : “અમે ત્રણે દેવ છીએ અને આ તમારા પુત્ર ભગવાન છે. સેવાનો અવસર જાણીને સ્નાન કરાવીએ છીએ.” તેવું સાંભળી ભક્તિમાતાએ પાછું વળી જોયું ત્યાં તો બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ ઘરમાં જોયા. આ રીતે ભક્તિમાતાને ભ્રમિત ચિત્તવાળા જોઈને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ કહે : “હે દીદી ! તમે જુઓ અમને સ્નાન કરાવા માટે બ્રહ્મા-વિષ્ણુ અને મહેશ એમ ત્રણ દેવો આવ્યા છે.” તે સાંભળી બ્રહ્માદિક દેવો વિનંતી કરીને બોલ્યા : “હે ભક્તિમાતા ! આ તમારા પુત્ર તો અમારા સર્વના નિયંતા છે.” એમ કહીને તેઓ રજા લઈ આકાશમાર્ગે અદૃશ્ય થઈ ગયા.

લીલાચરિત્ર-૩

આંબલીના વૃક્ષથી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પાંચ હાથ ઊંચા થયા

એકવખત હુંદ તરવાડી પોતાના પુત્ર પ્રત્યે બોલ્યા : “હે ભાઈ મોતી ! તમે આ આંબલી ઉપર ચડીને ચારે દિશાઓમાં જુઓને, મને કોઈ લશ્કર આવતું હોય તેમ માલુમ પડે છે.” ત્યારે મોતી તરવાડી પોતાના પિતાનું વચન સાંભળી આંબલીના વૃક્ષ ઉપર ચઢવા જાય છે તેટલામાં તો તે આંબલી નીચે ચોતરા ઉપર પોતાના પિતાની પાસે બેઠેલા બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ ઊંચા વધ્યા. તે આંબલીથી પણ પાંચ હાથ ઊંચા થઈ ગયા અને બોલ્યા : “હે દાદા ! આપણે સુવર્ણ અહીંથી ઉતાવળા

ચાલો. ઉત્તર દિશા તરફથી લશ્કર આવે છે.” એમ કહીને પાછા પ્રથમની જેમ પોતાના પિતાની પાસે આવીને બિરાજ્યા.

બાળપ્રભુ ઘનશ્યામનું આ ચરિત્ર જોઈને આશ્ચર્ય પામી પોતપોતાના ઘરની માલ-મિલકત લઈને ધર્મદેવ, મોતી તરવાડી આદિક પુરજનો ઉતાવળા ચાલીને બાજુના ગામ નાગપુર પહોંચ્યા. ત્યાં ધર્મદેવને તરસ ઘણી લાગી હતી, તેથી પોતે એક વડના વૃક્ષ નીચે બેઠા અને રામપ્રતાપભાઈને પાણી લાવવા માટે કહ્યું. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પણ પોતાના મિત્રો સાથે જળ ભરવા એક કૂવા ઉપર ગયા. ત્યારે વેણીરામ કહે : “હે ઘનશ્યામ ! દોરી કોના પાસે છે ?” તેથી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે કહ્યું : “દોરીનું શું કામ છે ?” એમ કહી કૂવા ઉપર જઈ લાંબો હાથ કર્યો એટલે કૂવામાં ઉપર સુધી પાણી ભરાઈ ગયું. પછી જળનો લોટો ભરીને પાછા અને પોતાના પિતા ધર્મદેવને આપ્યો. ધર્મદેવ જળપાન કરી શાંતિ પામીને બોલ્યા : “હે ઘનશ્યામ ! તમે દોરી તો નહોતા લઈ ગયા તો પણ આ પાણી શી રીતે લાવ્યા ?” ત્યારે વેણીરામે કહ્યું : “આ ઘનશ્યામભાઈએ કૂવામાં લાંબો હાથ કર્યો એટલે કૂવામાં ઉપર સુધી પાણી ભરાઈ ગયું. પછી અમે પાણી ભરી લીધું ત્યારે પાછું કૂવામાં પાણી ઊંડું દેખાવા લાગ્યું.” બાળપ્રભુ ઘનશ્યામનું આવું ચરિત્ર જોઈને સર્વે આશ્ચર્ય પામ્યાં.

લીલાચરિત્ર-૪

આંબલી નીચે વશરામમામણે અક્ષરધામના દર્શન કરાવ્યાં

એકવખત ધર્મદેવ આંબલીના વૃક્ષ નીચે ચોતરા ઉપર બેસીને પદ્મપુરાણની કથા કરતા હતા. સામે અતિ વૃદ્ધ હુંદ તરવાડી તથા પુરવાસીજનો કથા સાંભળવા બેઠા હતા. તે સમયે ભક્તિમાતાએ પોતાના પુત્ર ઘનશ્યામના નેત્રમાં કાજળ આંજ્યું અને દૂધ સાકરનું પાન કરાવી ડગલી, ટોપી, સુરવાલ આદિક વસ્ત્રો પહેરાવીને તથા તેના ઉપર ઝાંઝર, કંદોરો ને મોહનમાળા આદિક અલંકારો ધરાવીને પોતાના ભાઈની દીકરી બલવંતાભાઈને આપ્યા. પછી તેણે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને સભાના મધ્યભાગમાં બેસાર્યા. ત્યારે ધર્મદેવે પોતાના કંઠમાં પારિજાતના પુષ્પનો હાર પહેર્યો હતો તે કાઢીને પુત્ર ઘનશ્યામને પહેરાવ્યો. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે તે હાર કંઠમાંથી કાઢીને તોડી નાખી રમવા લાગ્યા. પછી મામા હીરા તરવાડીએ બોલાવી પોતાના ખોળામાં બેસાર્યા. કથામાં એકાદશીનું માહાત્મ્ય આવતું હતું. ધર્મદેવે એકાદશીનો ઘણો જ મહિમા સંભળાવ્યો. તે મહિમા સાંભળીને વશરામ તરવાડીના મનમાં સંકલ્પ થયો કે, આવો એકાદશીનો મહિમા છે અને હું તો કોઈ દિવસ એકાદશી કરતો નથી. હવે નિયમે સહિત બધી જ એકાદશીઓ કરીશ, તેથી મારા ઉપર ભગવાન રાજ થશે. આ રીતે પોતાના મનમાં કોઈ ન જાણે તેમ નિયમ રાખ્યો. ત્યારે તે સંકલ્પને

બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ અંતર્યામી સ્વરૂપે જાણીને બોલ્યા : “હે મામા ! તમે જે નિયમ રાખ્યું તે નિયમે કરીને જે સંકલ્પ કરશો તે સર્વે સિદ્ધ થશો અને આત્મિક કલ્યાણને પણ પામશો.” એમ કહીને વશરામમામાને અક્ષરધામના મધ્યમાં દિવ્ય સિંહાસન ઉપર કિશોર અવસ્થાયુક્ત શ્રેષ્ઠ વસ્ત્ર-અલંકારોથી શોભિત અનંત મુક્તોથી વીંટાયેલા એવા બાળપ્રભુ ઘનશ્યામના દર્શન થયા. થોડીવાર આવા દર્શનયુક્ત ઐશ્વર્ય જોઈને તેઓ ચકિત થઈ ગયા. ત્યાં તો માયાનો પડદો ઢાંકીને પ્રથમ હતા તેવા બાળસ્વરૂપે ઘનશ્યામ આંબલી નીચે ચોતરા ઉપર દડદડ દોડીને ચંદનમામીના ખોળામાં લેટી પડ્યા.

તે સમયમાં એક અસુર પોતાના પૂર્વ વૈરને સંભારી પોતાના જેવા બીજા કેટલાક અસુરોને લઈને પોતાના આસુરી ભાવો ભજવીને ઈન્દ્રાદિક સર્વ દેવોને ડરાવી, પોતે હાથ-પગ-મસ્તક સહિત અનેકરૂપે થઈ અસંખ્ય પ્રકારના હથિયાર ધારણ કરી, કોધેયુક્ત આકાશમાંથી વાયુ-વરસાદ અને ધૂળ તથા તીખાં બાણની વૃષ્ટિ કરવા લાગ્યો. ચારે દિશાઓમાં અંધકાર કરતો છપ્પૈયાપુરમાં ઘેરો ઘાલ્યો. આવો ત્રાસ જોઈને આંબલી નીચે ચોતરા ઉપર કથામાં બેઠેલા સર્વ જનો કહેવા લાગ્યા : “હે ઘનશ્યામ ! હે ઘનશ્યામ ! આ કષ્ટથી અમારું રક્ષણ કરો.” આવું સાંભળી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે પોતાના સુદર્શન ચક્રને સંભાળ્યું એટલે તુરંત સુદર્શન ચક્રે આવી રાક્ષસનો નાશ કરી નાખ્યો.

તે જોઈને બીજા અસુરો પણ ત્રાસ પામી ત્યાંથી ભાગી ગયા. તેથી તે આસુરી માયા સર્વે નાશ પામી ગઈ. તે સમયે બ્રહ્માદિક સર્વે દેવો પ્રસન્ન થઈ આકાશમાંથી ચંદન-પુષ્પની વૃષ્ટિ કરતા દુંદુભિ આદિક વાજિંત્રો વગાડવા લાગ્યા. આ રીતે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજે આંબલીના વૃક્ષ નીચે બેઠા થકા પોતાના ઐશ્વર્ય-પ્રતાપથી કથામાં વિન આવવા દીધું નહિ અને અસુરનો નાશ કરી પુરજનોની રક્ષા કરી.

લીલાચરિત્ર-પ

આંબલી નીચે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની ચાર સનકાદિકોએ પૂજા કરી

એકદિવસ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ અને રામપ્રતાપભાઈ વાળુ કરીને આંબલીના વૃક્ષ નીચે ચોતરા ઉપર બેસી બંને વાતો કરતા હતા. બાળપ્રભુ બોલ્યા : “હે ભાઈ ! અમારે તો બ્રહ્મચારી થઈને સનકાદિક જેવા સાધુનો સમાગમ કરવો છે.” ત્યારે રામપ્રતાપભાઈ કહે : “હે ઘનશ્યામ ! હજી તો તમે નાના છો ને બ્રહ્મચારીના ધર્મ પાળવા તે તો બહુ કઠણ છે.” ત્યારે બાળપ્રભુએ કહ્યું : “પાળે તેને કાંઈ કઠણ નથી.” આમ વાર્તા કરતા થકા ભક્તિમાતાએ પથારી ત્યાં કરી આપી એટલે સૂઈ ગયા. તે સમયે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની ઈચ્છાથી ચાર સનકાદિક બાળ સ્વરૂપે આવીને બોલ્યા : “હે અક્ષરાધિપતિ ! અમને આજે આપના દર્શન થયા, તેથી અમે બહુ કૃતાર્થ થયા છીએ.” બાળપ્રભુ કહે : “તમે તો કૃતાર્થ જ છો.” ત્યારે સનકાદિકોએ કહ્યું : “હે પ્રભુ ! ભગવાનના અનંત અવતાર થયા, પરંતુ આપ તો અક્ષરધામના અધિપતિ પુરુષોત્તમનારાયણ આ બ્રહ્માંડની અડધી આવરદા થઈ ત્યારે પોતાના એકાંતિક ભક્તોને લાડ લડાવવા સારુ પૃથ્વી ઉપર આ છપ્પૈયાપુરમાં ધર્મભક્તિને ઘેર પ્રગટ થયા છો. તે આપની કૃપાથી અમે ચાર ભાઈઓને આજે આપના દર્શન થયા. તેથી અમે પૂર્ણ રીતે કૃતાર્થ થયા અને અદ્યાપિ પર્યંત આપના અવતારના ગુણનું અમે ગાન કરતા હતા. પરંતુ હવે અવતાર સહિત અવતારી એવા આપનું ગુણગાન કર્યા કરીશું.” આ રીતે સ્તુતિ કરી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની મરજી જોઈને પૂજા કરવા લાગ્યા. તેમાં સામવેદના મંત્રોનું ઉચ્ચારણ કરી ચારે સનકાદિકોએ જુદી જુદી પૂજા કરી. તે સમયમાં ચોકમાં ઘણો પ્રકાશ થયો. પ્રકાશના તેજથી રામપ્રતાપભાઈએ જાગીને ધર્મદેવને પૂછ્યું : “હે દાદા ! આટલો બધો પ્રકાશ શાનો થયો છે ? અને ઘનશ્યામની પૂજા કરે છે તેઓ કોણ છે ?” ત્યારે ધર્મદેવ બોલ્યા : “એ તો સનકાદિક છે.” ત્યારે વળી ભાઈએ પૂછ્યું : “એણે વસ્ત્ર કેમ પહેર્યાં નથી.” ધર્મદેવ બોલ્યા : “એ તો પાંચ વર્ષના ઊર્ધ્વરેતા બ્રહ્મચારી છે અને આદિ કલ્પથી આવા ને આવા છે. તે સૃષ્ટિ રહેશે ત્યાં સુધી આવી ને આવી અવસ્થાવાળા રહેશે. જ્યારે પૂર્ણ પુરુષોત્તમનારાયણના અક્ષરધામને પામશે ત્યારે કિશોર અવસ્થા પ્રાપ્ત કરશે.” તેવી વાત સાંભળી ભાઈ પગે લાગ્યા.

પછી તો સનકાદિકો પૂજાની સમાપ્તિ કરી સ્તુતિ કરતા થકા દંડવતપ્રણામ કરી બોલ્યા : “હે મહારાજ ! આપની આજ્ઞા હોય તેમ અમે કરીએ.” ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ રાજી થઈને કહે : “અમે જ્યારે સત્સંગમાં જઈએ ત્યારે તમે ચારેય ભાઈઓ આવજો. તમને અમે દીક્ષા આપી ગુણાતીતમુનિ, આનંદાનંદ વર્ણી એવા નામ પાડીને પરમહંસ બનાવીશું. અને તમે જે જે તીર્થમાં તથા લોકાંતરમાં જાઓ ત્યાં અમારા પ્રગટપણાની વાર્તા કરજો. જેને અમારા દર્શન કરવા આવવું હોય તે ભલે આવે.” એવી રીતની આજ્ઞા મસ્તકે ચઢાવીને નમસ્કાર કરીને ત્યાં થકી ચાલ્યા તે નારાયણ સરોવર તરફ આકાશમાર્ગે અદૃશ્ય થઈ ગયા.

છપ્પૈયા ભમહિમાદર્શન

લીલાચરિત્ર-૬

ચારમુખવાળા બ્રહ્માજીનો ગર્વ ઉતાર્યો

હવે માઘ સુદિ ચતુરથી, તે દિન ધર્મકુમાર;
બ્રાહ્મમુહૂર્તે વહેલા ઊઠ્યા, કર્યું સ્નાન તેણી વાર.
બેઠા જઈ ચોતરા પર, નિત્ય વિધિ કરે જ્યાંયે;
પ્રજાપતિ આવ્યા તે સમે, ચતુરમુખા ત્યાંયે.

(શ્રી ધનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૨૭/૨-૩)

એકવખત મહા સુદ ચૌદસને દિવસ મંગળ પ્રભાતમાં બાળપ્રભુ ધનશ્યામ સ્નાન કરી, આંગણમાં આંબલીના વૃક્ષ નીચે ચોતરા ઉપર બેસીને પૂજાપાઠ-નિત્યવિધિ કરતા હતા. તે વખતે સત્યલોકમાંથી હંસ ઉપર બેસીને ચારમુખવાળા બ્રહ્માજી આવ્યા. તે પોતાના હંસને નારાયણ સરોવરમાં બીજા હંસો, જળકૂકડી, બતક ઈત્યાદિક જનાવર ભેગો રમતો મૂકીને બ્રહ્માજી ધર્મદેવના આંગણમાં આંબલીના વૃક્ષ નીચે બાળપ્રભુ બિરાજમાન હતા ત્યાં આવીને સાષ્ટાંગ દંડવત પ્રણામ કરીને બેઠા. તે સમયે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ પોતાનું નિત્યકર્મ પૂરું કરી રહ્યા ન હતા. તે વચ્ચે બ્રહ્માજી બે હાથ જોડી બોલ્યા : “હે મહારાજ ! મારાથી હવે આ બ્રહ્માંડમાં જીવપ્રાણી માત્ર ઉત્પન્ન કરવારૂપ દાખડો થતો નથી. માટે તમે દયા કરીને બીજાને સુપ્રત કરો.” બ્રહ્માજીની વાત સાંભળી બાળપ્રભુ ધનશ્યામે કહ્યું : “તમે જ કર્યા કરો, તમારા ઉપર હું ઘણો પ્રસન્ન છું.” એમ બાળપ્રભુ ધનશ્યામે પોતાના અંતઃકરણમાંથી મર્મપૂર્વક કહ્યું. પરંતુ બ્રહ્માએ તો પુનઃ કહ્યું : “હવે તો મારાથી નહિ થાય.” ત્યારે બાળપ્રભુ બોલ્યા : “હમણાં તમે બેસો. અમારું નિત્યકર્મ કર્યા બાદ તમારી સાથે વાત કરીશ.” બ્રહ્માજીને એમ હતું કે, મને હમણાં મનાવશે અને આગ્રહપૂર્વક કાર્ય કરવાનું જણાવશે. ત્યાં તો અચાનક આશ્ચર્ય થયું.

બાળપ્રભુ ધનશ્યામની ઈચ્છાથી આઠમુખ વાળા કેટલાક બ્રહ્માજી આવીને બાળપ્રભુને પગે લાગી બોલ્યા : “હે ભગવન ! આપની શી આજ્ઞા છે ?” ત્યારે બાળપ્રભુએ તેને સાનમાં સમજાવીને બેસાડ્યાં. તેટલામાં તો વળી સોળ મુખવાળા બ્રહ્મા આવ્યા અને હાથ જોડી નિર્માનીભાવે બોલ્યા : “હે પ્રભુ ! શી

આજ્ઞા છે ?” ત્યારે તેને પણ સંકેતથી બેસાડ્યાં. થોડીવારમાં તો હજારો બીજા બ્રહ્મા પોતપોતાના વાહન ઉપર બેસીને નારાયણ સરોવરના ઉત્તરાદા કાંઠા ઉપર આવીને બગીચામાં ઊતર્યા.

ચારમુખવાળા બ્રહ્માને બાળપ્રભુ ધનશ્યામે કહ્યું : “જાઓ, બગીચામાં કોણ આવ્યું છે તે જુઓ તો !” ત્યારે બ્રહ્મા જોવા ગયા. ત્યાં તો સર્વે બ્રહ્મા પોતાના હાથમાં કમંડળ લઈને નારાયણ સરોવરમાં સ્નાન કરવા માટે આવ્યા. તેમાં કોઈ હજારો મુખવાળા પણ પરબ્રહ્મ પૂર્ણપુરુષોત્તમ નારાયણની આજ્ઞામાં વર્તનારા હતા. તેમને જોઈ ચારમુખવાળા બ્રહ્માનો ગર્વ ઊતરી ગયો અને તે નીચું મુખ રાખીને બાળપ્રભુ પાસે આવીને દંડવત પ્રણામ કરી દાસભાવે બોલ્યા : “હે મહારાજ ! મારો અપરાધ ક્ષમા કરો. મેં ના પાડી તે મારી મોટી ભૂલ થઈ. આ રીતે ભૂલ હું કોઈ દિવસ નહિ કરું.” આમ બ્રહ્માજી પશ્ચાત્તાપ કરી બાળપ્રભુ ધનશ્યામની ક્ષમા માગી પોતાના વાહન હંસ ઉપર બેસીને મનોમન પસ્તાવો કરતા સત્યલોકમાં ગયા.

ત્યારબાદ બીજા આવેલા અસંખ્ય સર્વે બ્રહ્માઓએ બાળપ્રભુ ધનશ્યામની ચંદન-પુષ્પ વડે પૂજા કરીને આજ્ઞા લઈ નમસ્કાર કરી અદેશ્ય થઈ ગયા. બાળપ્રભુ ધનશ્યામનું આવું દિવ્ય ચરિત્ર જોઈ ધર્મ-ભક્તિ, રામપ્રતાપભાઈ, વશરામ તરવાડી આદિક છપૈયાના સર્વજનો આશ્ચર્ય પામ્યા.

લીલાચરિત્ર-૭

આંબલીની ડાળીએ હીંડોળો બાંધી મૂલ્યા

એકવખત આસો માસની શરદ પૂર્ણિમાના દિવસે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ પોતાના સખાઓ સહિત આંગણમાં આંબલીની ડાળે દોરડા વડે હીંચકા બાંધીને રમતા હતા. તે વખતે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ વચ્ચે ઊભા રહીને બોલ્યા : “હે વેણીરામ ! અત્યાર સુધી મેં તમને હીંચકા નાખ્યા, હવે મને હીંચકા નાખો.” આમ એકબીજા ઘણીવાર સુધી આંબલીના વૃક્ષ નીચે હીંચકે રૂલ્યા. પછી સુવાસિનીબાઈ ઘરમાંથી બહાર આવ્યા ત્યારે બાળપ્રભુ ધનશ્યામને હીંચકે રૂલતા જોઈને એકદમ બોલી ઊઠ્યા : “હે માતા ! તમે જલ્દી બહાર આવો. આ ધનશ્યામભાઈ હીંડોળામાં રૂલે છે. તે જુઓ તો ખરાં !”

સુવાસિનીબાઈની વાત સાંભળી ભક્તિમાતા તરત બહાર આવ્યા. ત્યાં તો હીંડોળો કનકનો નંગ જડિત અતિ રમણીય અને રાતાપીળા કાચવાળો અને અનેક પ્રકારના પુષ્પોથી શણગારેલો જોયો. તે હીંડોળામાં સોળે શગણારથી સજ્જ અને હજારો ગોપીઓથી વીંટળાયેલા બાળપ્રભુ ધનશ્યામને રાધિકાજી તથા લક્ષ્મીજી એ બંને બાજુમાં ઊભા ઊભા વીંજણેથી પવન ઢોળતા હીંચકા નાખતા હતા. આવા દર્શન જોઈને ભક્તિમાતા, સુવાસિનીબાઈ અને સર્વે સખાઓ વિસ્મય પામી પગે લાગ્યા.

લીલાચરિત્ર-૮

આંબલીની ડાળી રોપી તુલસીનો છોડ કર્યો

એકવખત સોમવતી અમાવાસ્યાના દિવસે ભક્તિમાતા, સુવાસિનીબાઈ તથા તેમના બહેન ઈન્દિરાબાઈ વગેરે નારીઓ એકત્ર થઈને, પોતપોતાના તાસકોમાં પહેરવાની સાડી આદિક વસ્ત્રો તથા કુમકુમ, કેસર, અક્ષત અને કાચું સૂતર આદિક વસ્તુઓ ગોઠવીને નારાયણ સરોવરમાં સ્નાન કરવા જતા હતા. તે સમયે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પણ પોતાના બાળમિત્રોને લઈને નારાયણ સરોવરે આવ્યા. પછી ભક્તિમાતા આદિક સ્ત્રીઓએ સ્નાન કરીને ધોયેલી સાડીઓ પહેરી પ્રથમ નારાયણ સરોવરના ઘાટે ઊભા રહીને સૂર્યનારાયણ દેવની કુમકુમ વડે પૂજા કરી, પછી વરુણદેવની પૂજા કરી પોતાના હાથમાં જળના લોટા ભરીને પીપળાના વૃક્ષના થડમાં પાણીની ધારા ચારે તરફ કરીને કેસર-કુમકુમ આદિક સામગ્રીથી પૂજન કરીને પીપળાના થડને સૂતરના દોરા વડે ચારે તરફ વીંટી, પછી પૂજન-અર્ચન કરી પ્રદક્ષિણા કરી.

આ પૂજનવિધિ જોઈને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ કહે : “હે ભાભી ! તમે બધી સ્ત્રીઓ પીપળાની કેમ પ્રદક્ષિણા કરો છો ?” ત્યારે કહ્યું : “આજે તો સોમવતી અમાવાસ્યા છે. માટે પ્રદક્ષિણા કરીએ છીએ. તમારે કરવી હોય તો આવો.” ત્યારે બાળપ્રભુ બોલ્યા : “અમે તો ઘેર જઈને તુલસીની પ્રદક્ષિણા કરીશું.” ત્યારે સુવાસિનીબાઈએ કહ્યું : “હે ભાઈ ! આપણા ઘરે તુલસી તો સુકાઈ ગયા છે. તે નવા લાવીને રોપો તો અમે પણ ત્યાં પ્રદક્ષિણા કરીએ.” બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ ભક્તિમાતા સાથે ઘેર આવીને જમીને આંગણમાં ખાડો ખોદીને આંબલીની એક ડાળ કાપેલી પડી હતી તે ખાડામાં રોપીને ચારેબાજુ પાળી કરી કૂવામાંથી પાણી કાઢી રેડ્યું. આ જોઈને ભાભી સુવાસિનીબાઈએ કહ્યું : “હે ઘનશ્યામભાઈ ! તમે આ શું કરો છો ?” ત્યારે બાળપ્રભુ કહે : “ભાભી ! તમે કહેતા હતા કે તુલસી રોપો તો અમે તુલસીને રોપીને પાણી પાઈએ છીએ.” ત્યારે

ભાભી બોલ્યા : “અરે, ભાઈ ! આવું શું જુદું બોલો છો ?” ત્યારે બાળપ્રભુએ કહ્યું : “એમાં જુદું શાનું ? જેવું છે તેવું કહીએ છીએ. તમને ન મનાય તો બીજા કોઈને પૂછી જુઓ.” આમ કહીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ તે રોપને પ્રદક્ષિણા કરવા લાગ્યા.

પછી સુવાસિનીબાઈએ ભક્તિમાતાને કહ્યું : “હે માતા ! તમે જુવો તો ખરા ! ઘનશ્યામભાઈ તો આંબલીના ડાળને રોપીને તેની પ્રદક્ષિણા કરે છે અને એમ કહે છે કે તુલસી રોપ્યા છે.” આમ વાત કરે છે તેટલામાં તો સુંદરીબાઈ આવ્યા. પછી સુંદરીબાઈ તથા ભક્તિમાતા બોલ્યા : “ઘનશ્યામ તો તુલસીની પ્રદક્ષિણા કરે છે અને તમે તો આંબલી છે એમ કેમ કહો છો ? ને એટલું તો ખરું કે આજે સવારે આ જગ્યાએ કંઈ પણ હતું નહીં, તો આ તુલસીનું ઝાડ ક્યાંથી !” એમ વાત કરતા કરતા બંને પણ વિસ્મય પામ્યા. પછી સુવાસિનીબાઈ પણ વિચાર કરવા લાગ્યા : “આ તુલસીનું ઝાડ તો નક્કી નથી. પરંતુ હમણાં જ મારા દેખતા આંબલીનું ઝાડ પડ્યું તે લઈને અહીં રોપ્યું છે. તે સર્વે તુલસી છે એમ કહે છે.” વિચારમાંથી ભાભીને જાગૃત કરતા બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ કહે : “ભાભી ! તમે સાચું બોલજો આ શું છે ? ભક્તિમાતા અને સુંદરીમામી એ બંનેએ તુલસી છે એમ કહ્યું છે અને તમે કહો છો કે આંબલી છે.” ત્યારે ભાભી એમ વિચાર કરે છે કે, હવે મારે શું કરવું ? પ્રદક્ષિણા કરું કે ન કરું ? તમે કહો તેમ કરું. એમ વાત કરે છે તેટલામાં સુરજામામી આવ્યા. તેણે આવીને કહ્યું : “આ કૃષ્ણતુલસી તમે ક્યાંથી લાવીને રોપ્યાં ? તે બહુ સારાં છે !” તેવું સાંભળીને સુવાસિનીબાઈ પોતાના મનમાં ઘણુંક મુંઝાવા લાગ્યા. તે જોઈને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ બોલ્યા : “હે ભાભી ! તમે બધુય જવા દઈને તુલસીની ભાવના કરો. હમણાં ઘડી પછી જે હશે તે તમને જણાશે.” પછી એ રીતે ભાવના કરી ત્યાં તો તરત તુલસી છે એમ દેખાવા લાગ્યું. ત્યારે ભાભીએ દિયરને ઠપકો આપતા કહ્યું : “હે ઘનશ્યામભાઈ ! આ બધો તમારો જ વાંક છે. મને તમારી માયામાં મોહાંધ કરીને મને જૂઠી પાડી.” એમ કહીને ભાભી પણ પ્રદક્ષિણા કરવા લાગ્યા. તે સમયે ધર્મદેવ તથા રામપ્રતાપભાઈ અયોધ્યા ગયા હતા ત્યાંથી આવ્યા તે આંગણમાં તુલસીનું ઝાડ જોઈને આશ્ચર્ય પામતા હતા.

લીલાચરિત્ર-૯

આંબલીના જૂના પાંદડા ખેરવીને નવા પાંદડા લાવ્યા

એકસમયે ધર્મદેવ તથા રામપ્રતાપભાઈ આદિક પુરજનો એકાદશીના દિવસે રાત્રિના જાગરણ કરતા આંબલી નીચે ચોતરા ઉપર બેસીને ભગવાનનું ભજન કરતા હતા. તે સમયે આંબલીના પાંદડા ખરવા માંડ્યા. તે જોઈને ધર્મદેવના અંતઃકરણમાં સંકલ્પ થયો કે, હવે એક માસ સુધી નિરંતર આ

પાંદડાને વાળી નાખીશું અને પાછા કેટલાય પાંદડા પડશે તે આ ચોતરા ઉપર ચોખ્ખું નહિ રહે. આવો પોતાના પિતાનો સંકલ્પ અંતર્યાણીપણે જાણીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે પણ સંકલ્પ કર્યો : “હવે આ પાંદડા ખરતા બંધ થઈ જાય.”

પછી સવાર થયું એટલે સૌ પોતપોતાના ઘેર ગયા. ધર્મદેવ તથા મોતી તરવાડી નવાબગંજ ગયા. રામપ્રતાપભાઈ અને પહેલવાન તરવાડી બંને નારાયણ સરોવરે સ્નાન કરવા ગયા. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ એક આંબલી નીચે બેસી રહ્યા. તે સમયે વેણીરામ, સુખનંદન આવીને બાજુમાં બેસી ગયા. તે સમયે આંબલી ઉપરથી બધા પાંદડા એકદમ ખરી પડ્યાં અને

તરત બીજા નવા પાંદડા આવ્યા. આ વાતની સર્વે પુરવાસીઓને એકબીજા દ્વારા ખબર પડી. ત્યારે તે ચરિત્ર જોવા માટે બધા ધર્મદેવના ઘેર આવ્યા.

ભક્તિમાતા અને સુવાસિનીબાઈએ પણ આંબલીના જૂના બધા પાંદડા નીચે પડેલા જોયા. ત્યારે સૌ એકબીજા કહેવા લાગ્યા : “કાલે તો આ બધા જૂના પાંદડા ઉપર હતા અને એકદમ ખરી પડીને નવા ક્યાંથી આટલા સમયમાં આવી ગયા ?” એમ એકબીજા વાતો કરે છે ત્યાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની ઈચ્છાથી વાયુ વંટોળિયા રૂપે આવ્યો. તે આંબલી નીચે પડેલા પાંદડાને પોતાના વેગમાં ચડાવીને લઈ ગયો. ચોતરાની જગ્યા બધી સાફ થઈ ગઈ.

તે ચરિત્ર જોઈ સર્વે વિસ્મય પામ્યા. તે સમયે નવાબગંજથી ધર્મદેવ તથા મોતી તરવાડીએ આવીને જોયું તો ચોતરાની જગ્યા એકદમ સાફ જોઈ. તેથી તેઓએ પૂછ્યું : “આ શું થયું ?” ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે કહ્યું : “દાદા ! ગઈ કાલે તમારા મનમાં આંબલીના પાંદડા માટે સંકલ્પ થયો હતો તે જાણીને અમે આ ઉપાય કર્યો છે. હવે એક વર્ષ સુધી આંબલીના પાંદડા નહિ ખરે.” તેવું સાંભળી ધર્મદેવ બહુ રાજી થયા.

અનુસંધાન પેજ નંબર ૧૭ પરનું ચાલું

શેષ-મહેશાદિથી પણ કહેવાય એમ નથી તો બીજા આધુનિક કવિજનો શું કહી શકશે ?

કૌમાર અવસ્થામાં અમે હસ્ત ને ઢીંચણ વડે પૃથ્વી ઉપર ચાલતા અને પૌગંડ અવસ્થામાં ચાખડીઓ ધારણ કર્યા વિના છપૈયા અને તેની પાસેના ગામ તથા વન-બગીચામાં ફરતા. અહો ! આ આશ્ચર્યની વાત છે કે, છપૈયાપુરની પૃથ્વી જેવી પવિત્ર થઈ છે તેવી તો કોઈ સ્થળે થઈ નથી અને થશે પણ નહિ. જે છપૈયામાં ગાયો, ભેંસો અને બકરીઓ, જેના દૂધ અમે બહુવાર પીધેલા છે. અને ઊંટ, હાથી અને ઘોડા આદિની સ્વારી અમે બહુ પ્રકારે કરી છે. તે છપૈયાપુરમાં જન્મ પામેલા સ્થાવર જંગમ જીવપ્રાણીમાત્ર અમારા સંબંધને પામી નિશ્ચે કૃતાર્થ થયેલા છે. (શ્રી છપૈયાપુર માહાત્મ્ય : અધ્યાય - ૧)

એકસમયે છપૈયામાં સુવાસિનીબાઈ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને છપૈયાપુર મહિમા પૂછે છે ત્યારે બાળપ્રભુ કહે છે : હે ભાભી ! મારા સંબંધથી આ છપૈયાપુરનું માહાત્મ્ય અતિ શ્રેષ્ઠ વર્તે છે. તેને યથાર્થ કહેવા સારુ કોઈપણ સમર્થ નથી, માટે સંક્ષેપથી તમને કહું છું તે આદરથી સાંભળો. આ છપૈયા જેવું

તીર્થ પૃથ્વી ઉપર કોઈ નથી. તમારે વિષે પ્રેમથી અમો બંધાયેલા છીએ, જેથી તમને છપૈયાપુરનો મહિમા કહું છું. હરિદ્વાર, કાશી, જગન્નાથપુરી, સેતુબંધ રામેશ્વર અને દ્વારિકા ઈત્યાદિ ધામ અને બીજા પણ તીર્થના સ્થાનો એ સર્વે છપૈયાપુરમાં વસીને છપૈયાનો મહિમા અહોનિશ વર્ણવે છે. અને છપૈયાપુરના મહિમાના વર્ણન કરનારાનાં સર્વે પાપ બાળી નાખે છે.

પાદુકા તથા મોજડીઓ પહેર્યા વિના જ છપૈયા ગામ તથા તેની આસપાસના ગામોમાં કૌમાર અવસ્થામાં અમે બાળમિત્રો સાથે શિયાળો, ઉનાળો અને ચોમાસું એ સર્વ કાળમાં ઘણીવાર વિચરણ કરેલું છે. હે સુવાસિનીભાભી ! જ્યારે અમે ગુજરાતમાં જઈશું ત્યારે રથ, હાથી, ઘોડાગાડી ઈત્યાદિ વાહન ઉપર બેસીને જ જવાનું થશે. પરંતુ આ છપૈયાપુરમાં તથા ફરતા ગામો તથા વનજંગલની પૃથ્વીને જેવો અમારા ચરણકમળનો સ્પર્શ થાય છે તેવો ગુજરાતની ભૂમિને મારા ચરણનો સ્પર્શ નહિ થાય. એ હેતુ માટે હમણાં અમો આ છપૈયાપુરનો અનવધિ અલોકિક મહિમા કહીએ છીએ. (શ્રી છપૈયાપુર માહાત્મ્ય : અધ્યાય - ૨)

શિખરબદ્ધ શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર

નારાયણ સરોવર અને પ્રાગટ્યસ્થાનના મધ્યમાં આ શિખરબદ્ધ મંદિરનું નિર્માણકાર્ય આદિઆચાર્ય શ્રી અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજશ્રીની આજ્ઞાથી સ.ગુ. શ્રી સર્વજ્ઞાનંદ સ્વામી તથા મુળીવાળા સ.ગુ. સ્વામી શ્રી મહાપુરુષદાસજીએ કરાવ્યું હતું. તેમાં પૂર્વ દ્વારે ઉત્તરના મંદિરમાં શ્રી વાસુદેવનારાયણ, શ્રી કુંજવિહારી શ્યામ-રાધિકાજીની શ્વેત આરસ મૂર્તિઓ, મધ્ય મંદિરમાં શ્રી અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજ, શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજ, શ્રી ધર્મદેવ-ભક્તિમાતાની પંચધાતુમય મૂર્તિઓ અને દક્ષિણબાજુ શ્રી હરિકૃષ્ણ મહારાજ, શ્રી રેવતીબળદેવજીની શ્વેત આરસ મૂર્તિઓની સં. ૧૯૦૭ના જેઠ સુદિ - ૧૧ના દિવસે આદિઆચાર્ય શ્રી અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજે વેદોક્તવિધિથી પ્રાણપ્રતિષ્ઠા કરી છે. આ શિખરબદ્ધ મંદિરનો ઈ.સ. ૧૯૯૮માં સ.ગુ. મહંત સ્વામી શ્રી હરિકૃષ્ણદાસજીના કાર્યકાળ દરમ્યાન તેઓએ પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી તેજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીની આજ્ઞાથી જીર્ણોદ્ધાર કરી સંગેમરમર આરસ પથ્થરમાં મંદિરની કાયાપલટ કરી છે.

મંદિર ઇતિહાસ

એકવખત ભગવાન શ્રીહરિએ મુક્તાનંદ સ્વામીને પૂછ્યું : “સ્વામી ! ગુજરાતના હરિભક્તોને અમારી સ્મૃતિ રહે તે માટે ઘણું બધું કર્યું છે. પરંતુ અમે અક્ષરધામથી સીધા પૃથ્વીલોકની જે ભૂમિ પર પ્રથમ પગ મૂક્યો છે એ અમારા પ્રાગટ્યસ્થાન છપૈયા ગામમાં કંઈ કર્યું નથી. ત્યાંના લોકો અને આજુબાજુના પ્રદેશની પ્રજાના કલ્યાણને અર્થે કંઈક કરવું જોઈએ એવું અમને લાગે છે. ભક્તિમાર્ગના પ્રવર્તનમાં તો મંદિર જ શ્રેષ્ઠ છે. તેથી અમારા છપૈયા ગામમાં મંદિર બાંધવો વિચાર અમને ઉપજ્યો છે. તો મંદિર બાંધવું કે નહિ ? તમે શું કહો છો ?”

ત્યારે મુક્તાનંદ સ્વામીએ કહ્યું : “હે મહારાજ ! મંદિરનો વિચાર તો ઉત્તમ છે, પરંતુ છપૈયા અહીંથી ઘણું દૂર છે અને સત્સંગી પરિવાર અલ્પ સંખ્યામાં છે. વળી, મંદિર થાય ત્યારે તેના સંચાલનનો તથા નિભાવનો પણ વિચાર કરવાનો રહે.”

ભગવાન શ્રીહરિ કહે : “મુનિવર ! તમે અમને કેવા જાણો છો ?” “હે મહારાજ ! આપ તો સર્વકારણના કારણ છો, સર્વના નિયંત્રતા છો, ઈશ્વરના પણ સર્વેશ્વર છો. આપનાથી પર કોઈ નથી. પરાત્પર છો. અપરિમેય સામર્થ્ય અને શક્તિ ધરાવનારા છો.” આવી રીતે જ્યાં વાત ચાલું હતી ત્યારે પૂર્વ હિન્દુસ્તાનથી જ્ઞાનાનંદ સ્વામી ત્યાંના કેટલાક પ્રેમીભક્તોને સાથે લઈને

શ્રીજીમહારાજના દર્શનાર્થે આવ્યા. ભગવાન શ્રીહરિએ તેમના કુશળ સમાચાર પૂછ્યા. પછી હરિભક્તો જે સંકલ્પ કરીને આવ્યા હતા તે સંકલ્પ શ્રીજીમહારાજને જણાવતા કહ્યું : “હે મહારાજ ! અમારા દેશમાં આપની પ્રાગટ્યભૂમિ આવી છે. તમે ગુજરાતમાં મંદિરોમાં બંધાવી દેવોની સ્થાપના કરી એ જ રીતે અમારા પ્રદેશમાં અને આપની પ્રાગટ્યભૂમિમાં સર્વોત્તમ મંદિરનું નિર્માણ કાર્ય કરાવો.”

હરિભક્તોની વાત સાંભળી ભગવાન શ્રીહરિ મંદહાસ્ય કરતા બોલ્યા : “હે ભક્તજનો ! અમે મુક્તમુનિ સાથે છપૈયા મંદિરની જ વાત કરી રહ્યા છીએ એવામાં તમે અહીં આવ્યા. માટે હવે છપૈયામાં મંદિરનું નિર્માણ થશે એમાં કોઈ શંકા નથી.” પછી ભગવાન શ્રીહરિએ અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજને છપૈયામાં બે માળનું ત્રણ શિખર સહિત ઊંચું મંદિર નિર્માણ કરવાની આજ્ઞા કરી. ત્યારપછી ઈડરમાં મંદિર બંધાવીને ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના શુભ સંકલ્પને પરિપૂર્ણ કરવા આદિઆચાર્ય શ્રી અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજશ્રીએ છપૈયામાં મંદિર નિર્માણકાર્ય માટે સર્વજ્ઞાનંદ સ્વામી અને તેઓની સાથે મહાપુરુષદાસજી સ્વામીને મોકલ્યા.

મંદિરનું કામ પૂર્ણ થવા આવ્યું ત્યારે સર્વજ્ઞાનંદ સ્વામીએ શ્રી અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજશ્રીને દેવોની પ્રતિષ્ઠા માટે તૈયારી કરવા સમાચાર આપ્યા. તેથી મહારાજશ્રીએ પ્રતિષ્ઠાવિધિનું મુદૂર્ત જોવરાવ્યું. તે સં. ૧૮૦૭ જેઠ સુદ - એકાદશીનું આવ્યું. તેથી પોતે અમદાવાદથી જેટલી તૈયારી કરવી જોઈએ તે કરીને સત્વરે છપૈયા જવા ધર્મકુળ પરિવાર અને ગોપાળાનંદ સ્વામી, નિત્યાનંદ સ્વામી, આનંદાનંદ સ્વામી, ભૂમાનંદ સ્વામી આદિક વરિષ્ઠ સંતો-પાર્ષદો-હરિભક્તોને લઈને રવાના થયા. સં. ૧૮૦૭ના જેઠ સુદ-૧૧ના દિવસે પૂર્વ

દ્વારે ઉત્તરના મંદિરમાં શ્રી વાસુદેવનારાયણ, શ્રી કુંજવિહારી શ્યામ-રાધિકાજીની શ્વેત આરસ મૂર્તિઓ, મધ્ય મંદિરમાં શ્રી અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજ, શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજ, શ્રી ધર્મદેવ-ભક્તિમાતાની પંચધાતુમય મૂર્તિઓ અને દક્ષિણબાજુ શ્રી હરિકૃષ્ણ મહારાજ, શ્રી રેવતીબળદેવજીની શ્વેત આરસ મૂર્તિઓની સ્થાપના કરી આદિઆચાર્ય શ્રી અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજશ્રીએ પ્રાણ પ્રતિષ્ઠાવિધિ કર્યો. આ પ્રસંગે યજ્ઞ તેમજ કથાવાર્તાનું આયોજન થયું. દેશોદેશથી હજારો ભક્તજનો પધારી પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવનો લાભ ધન્યભાગી બન્યા હતા.

(શ્રી સ્વા. મંદિર - કાલુપુર દ્વારા પ્રકાશિત ‘શ્રી અયોધ્યપ્રસાદજી મહારાજશ્રી’ પુસ્તક પેજ નં. ૧૧૪-૧૨૦માંથી સાભાર... સં. ૨૦૬૫)

શ્રી નારાયણ સરોવર

છપૈયા મંદિરના મુખ્ય દરવાજાથી બહાર નીકળતા જ આ નારાયણ સરોવર છે. આ સ્થાને પૂર્વે માર્કડેય ઋષિના તપથી રાજી થઈ ભગવાનની આંખોમાંથી પ્રસન્નતારૂપી આંસુ પડ્યા હતા. તેથી ‘નારાયણ સરોવર’ એવું નામ પડ્યું હતું. હાલમાં આ સરોવરને પાકા ચણતરથી ચારેબાજુ નયનરમ્ય કિનારો બાંધવામાં આવ્યો છે. આ નારાયણ સરોવરમાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજે ધર્મદેવ, રામપ્રતાપભાઈ, ભક્તિમાતા વગેરે સંબંધીજનો અને પોતાના મિત્રો અને પુરવાસીઓ સહિત અનેક વખત સ્નાન કરીને અનેક દિવ્ય બાળચરિત્રો પણ કર્યા છે. ચૈત્ર સુદ - ૮ (હરિજયંતી-રામનવમી)ના દિવસે અને કારતક સુદ - ૧૫ના દિવસે મોટો મેળો ભરાય છે. આ મેળામાં હજારો લોકો આવી તીર્થસ્થાન નારાયણ સરોવરમાં સ્નાન કરીને ધન્યતા અનુભવે છે.

નારાયણ સરોવરના મહિમાનું ગાન કરતા આદિઆચાર્ય શ્રી અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજ લખે છે :

નારાયણ સરમાં નાવે, છપૈયામાં, નારાયણ સરમાં નાવે...ટેકો ખાંતેથી ખેલ મચાવે, છપૈયામાં નારાયણ સરમાં નાવે...છપૈયા-૧ નાં વે વાલો ને બહુતાળી બજાવે; જોવાને સુરમુનિ આવે...છપૈયા-૨ જોઈ લીલા જગના જીવનનીરે, આનંદ ઉર ન સમાવે...છપૈયા-૩ જય જયકાર કરે દેવ જોઈને રે, ધાઈને પુષ્પે વધાવે...છપૈયા-૪ અવધપ્રસાદના નાથની લીલારે, જોઈને ભવદુઃખ જાવે...છપૈયા-૫

શ્રી નારાયણ સરોવર મહિમા :

‘શ્રી ઘનશ્યામલીલામૃતસાગર’ ગ્રંથમાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પિતા ધર્મદેવને નારાયણ સરોવરનો મહિમા કહેતા કહે છે :

સુણો દાદા કહું સત્ય વાત, નારાયણસરની સાક્ષાત; આજથી આરંભીને સદાય, વૃદ્ધિ પામશે એ મહિમાય. અડસઠ તીર્થ કેયે જેહ, અહીં વાસ કરી રેશે તેહ; ક્ષણમાત્ર રહે નહિ દૂર, જાણી લેજો હે દાદા જરૂર. નારાયણસર નિર્મળ, એનો તો મહિમા છે અકળ; આવી જગ્યા નથી કોઈ અન્ય, છપૈયાપુર પાવન ધન્ય. નારાયણસરને જે જન, નજરે જોશે નિર્મળ મન; પામશે તે શ્વેતદ્વીપ ધામ, એના સફળ થાશે જ કામ. વળી સરોવરનું જે વારિ, કરશે આચમન જે ધારી; વૈકુંઠધામને પામે તેહ, નથી તે વિશે કાંઈ સંદેહ. આ સરોવરે કરે જે સ્નાન, મળે ગોલોકમાં તેને માન; જે અમારી સ્મૃતિએ સહિત, મહિમા સાથે સંશે રહિત. કરશે ભાવ થકી જો સ્નાન, આત્યંતિક મોક્ષ દેશું દાન; અભયપદ અમારું ધામ, દેશું અક્ષરમાં એને ઠામ. આ સરોવરમાંથી વિશેક, મૃતિકા ભરી લે મુષ્ટિ એક; લઈ નાખે સરોવર તીર, બદ્રિકાશ્રમ પામે તે વીર. જે જે પ્રભુના છે અવતાર, વળી બ્રહ્માંડાધિપતિ સાર;

સનકાદિક મુનિ ને દેવ, અઠ્યાસી સહસ્ર ઋષિ એવ. નવલખે પર્વતે પ્રસિદ્ધ, તેમાં જેટલા રહે છે સિદ્ધ; એ આદિ સહુ પ્રભુના ભક્ત, આ બ્રહ્માંડોના વાસી આસક્ત. આ સરોવરે કરવા સ્નાન, નિત્ય આવે છે મૂકીને માન; દર્શન પૂજા પ્રકમા સાર, અમને કરે છે નમસ્કાર. નારાયણસરોવર તીર, ધર્મ કરશે જે ધરી ધીર; કીડી મીન આદિ જે અનેક, નાખશે અત્ર કણુકો એક. સ્વર્ગનું સુખ તેને મળશે, એ દેવની પંક્તિમાં ભળશે; નારાયણસર પર થઈને, જો પક્ષી ઊડે આકાશે જઈને. તે પક્ષી પામે સ્વર્ગ નિવાસ, સિદ્ધ વાત કહું છું પ્રકાશ; શ્રીહરિ કે સુણો દાદા વાત, તમે પ્રશ્ન પૂછ્યુંતું વિખ્યાત.

(શ્રી ધનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૮૮)

“હે દાદા ! નારાયણ સરોવરનો મહિમા દિવસે ને દિવસે વૃદ્ધિને પામશે. અઠસઠ તીર્થો નિત્ય નિવાસ કરી રહેશે. આ નારાયણ સરોવરને જે જન નજરે દેખશે તે શ્વેતદ્વીપ ધામને પામશે અને જળનું જે આયમન કરશે તે વૈકુંઠધામને પામશે. જે મનુષ્ય આ સરોવરમાં સ્નાન કરશે તે જીવ ગોલોક ધામને પામશે. અને વળી અમારી સ્મૃતિએ સહિત મહિમાપૂર્વક આ સરોવરમાં સ્નાન કરશે તે જન આત્યંતિક કલ્યાણ રૂપી જે અક્ષરધામ તેને પામશે. જે મનુષ્ય આ સરોવરમાંથી મૂઠી ભરીને ધૂળ્ય બહાર કાઢીને પાળ બંધાવશે તે જીવ બદ્રિકાશ્રમ ધામને પામશે. જે મનુષ્ય આ સરોવરના કિનારે શ્રાદ્ધાદિક ક્રિયા કરશે તે પણ ભગવાનના અક્ષરધામને પામશે. અને જે જે ભગવાનના અવતાર છે તથા બ્રહ્માંડાધિપતિ જે જે દેવતા છે તથા સનકાદિક અઠ્યાસી હજાર ઋષિઓ છે તથા નવલખા પર્વત ઉપર નવલાખ સિદ્ધો છે, એ આદિક જે જે ભગવાનના આશ્રિત મુનિજનો તથા

દેવો અને સર્વે બ્રહ્માંડના વાસી અનુક્રમે કરીને આ સરોવરમાં હંમેશાં સ્નાન કરવા આવે છે. અને સ્નાન કરીને અમારા દર્શન, પૂજા, પરિક્રમા, સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ કરીને પોતપોતાના સ્થાન પ્રત્યે જાય છે. અને આ નારાયણ સરોવરના કિનારે કીડી આદિક જીવજંતુને અત્રનો કણકો નાખશે તે મનુષ્ય દેહ મૂકીને સ્વર્ગને પામશે. અને આ નારાયણ સરોવર ઉપર કોઈ પક્ષી ઊડીને નીકળશે તોપણ સ્વર્ગને પામશે.

લીલાચરિત્ર-૧

પાતાળમાંથી પાણી કાઢ્યું

એકવખત પિતા ધર્મદેવ અને મોટાભાઈ રામપ્રતાપજી સાથે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ નારાયણ સરોવરમાં સ્નાન કરવા માટે ગયા. તે સમયે પાણી થોડું હતું, તેથી માછલાં આદિક જીવો તપીને સરોવરમાં મરતાં જોઈને ધર્મદેવના મનમાં ઘણી દયા આવી ગઈ. પછી તેઓ કહે : “અરે ભગવન ! વરસાદને હજી વાર છે અને આ બિયારા જીવો તાપે તપીને મરી જાય છે.” આવો સંકલ્પ પોતાના પિતાનો અંતર્યામીપણે જાણીને બાળપ્રભુ ધનશ્યામે નારાયણ સરોવરના મધ્યભાગે ઊભા રહીને પોતાના જમણા પગથી પૃથ્વી ઉપર અંગુઠો દબાવ્યો કે તરત પાતાળગંગા ધારા રૂપે બહાર આવ્યા. ત્યારે ધર્મદેવ તે પ્રવાહને ઊંચો ઉછળતો જોઈને મહા આશ્ચર્ય પામ્યા જે, ‘આ તે શું ?’ ત્યારે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ બોલ્યા : “દાદા ! તમારા અંતઃકરણનો સંકલ્પ જોઈને પાતાળમાંથી ગંગાજીને અમે બોલાવ્યા છે, તે જ્યાં સુધી તમારી મરજી હોય ત્યાં સુધી રાખીએ.”

ત્યારે ધર્મદેવ પ્રસન્નતાની સાથે કહે : “હે ધનશ્યામ ! નારાયણ સરોવરમાં ત્રણ ધનુષ્યવા પાણી થાય એટલે બંધ

કરો.” પછી ત્રણ ધનુષ્યવા પાણી ભરાઈ ગયું એટલે બાળપ્રભુ ધનશ્યામે પોતાની ઈચ્છા થકી પાતાળગંગા પ્રવાહને બંધ કર્યો. હજારો પક્ષીઓ તરસ્યાં થયેલા તે ભગવાનની પ્રસાદી જાણીને એકદમ નારાયણ સરોવરમાં આવીને જળપાન કરી પોતપોતાની ભાષામાં શબ્દો બોલીને બાળપ્રભુ ધનશ્યામની પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત કરતા હતા. તેમાં કેટલાક પોપટ, મેના આદિક ચતુર પક્ષીઓને જોઈને બાળપ્રભુ ધનશ્યામ બોલ્યા : “દાદા ! આ પોપટનું રૂપ ધારણ કરીને શુકદેવજી અમારા દર્શન કરવા માટે આવ્યા છે.” આવું સાંભળીને તરત જ પોપટરૂપી શુકદેવજી આવીને ધર્મકુંવર ધનશ્યામ પાસે બેસી ગયા. ત્યારે તે પોપટને બાળપ્રભુ ધનશ્યામ પોતાના હાથમાં લઈને આખા શરીરે હાથ ફેરવતા ફેરવતા કહે : “હે શુકદેવજી ! તમે પાછા સત્સંગમાં આવજો. તમારું શુકમુનિ એવું નામ ધારણ કરાવીને મારી સમીપમાં સદાકાળ તમને રાખીશ.” એમ કહીને તે પોપટને છૂટો મૂક્યો. એટલે સર્વેને દેખતાં તે પોપટ અદૃશ્ય થઈ ગયો. બાળપ્રભુ ધનશ્યામનું આવું ચરિત્ર જોઈને ધર્મદેવ આદિક સરોવર ઉપર આવેલા સર્વે જનો આશ્ચર્ય પામતા હતા.

લીલાચરિત્ર-૨

બ્રહ્મા-વિષ્ણુ અને મહેશ બાળપ્રભુ ધનશ્યામના દર્શન પધાર્યા

એકવખત એકાદશી પર્વના દિવસે ભક્તિમાતા, સુવાસિનીબાઈ તથા પુરનારીઓ બાળપ્રભુ ધનશ્યામને તેડીને નારાયણ સરોવરમાં સ્નાન કરવા આવી. સરોવરમાં સર્વે સ્ત્રીઓએ સાથે સ્નાન કર્યું અને બાળપ્રભુ ધનશ્યામને પણ સ્નાન કરાવ્યું. પછી એક નારીએ કમળનું ફૂલ લાવી બાળપ્રભુ ધનશ્યામના હાથમાં આપ્યું. પછી એક બીજી નારીએ સરોવરના કિનાર સુંદર આસોપલવનું વૃક્ષ જોઈ ભક્તિનંદન ધનશ્યામને ત્યાં બેસાડવાનો સંકલ્પ કર્યો. તે આસોપાલવનું વૃક્ષ જાણે વિશ્વકર્મા સ્વયં આવીને બનાવ્યું હોય તેમ આખા વિશ્વમાં સૌથી સારું દેખાતું હતું. તેની છાયા અત્યંત શીતળ હતી, મંદ સુગંધી વાયુ વાતો હતી. ત્યાં બાળપ્રભુ ધનશ્યામને એક સુંદર

વસ્ત્ર પાથરીને તેના ઉપર બિરાજમાન કર્યા.

પછી તે નારી પુનઃ સ્નાન કરવા ચાલી ગઈ. તે સમયે અવકાશ જોઈ બ્રહ્મા-વિષ્ણુ તથા મહેશ આ ત્રણે દેવો બાળપ્રભુ ધનશ્યામના દર્શનાર્થે પધાર્યા. તેઓનો પ્રકાશ જોઈને સર્વે નારીઓ અચરજ પામીને શરીરનું ભાન ભૂલી ગઈ અને સમાધિ જેવી સ્થિતિ થઈ ગઈ.

બ્રહ્માદિક દેવોએ બાળપ્રભુ ધનશ્યામને પગે લાગી પૂજા કરી દિવ્ય વસ્ત્ર-અલંકારો ધરાવ્યા. પછી સ્તુતિ કરીને કહ્યું : “હે મહારાજ ! આપે અધર્મનો નાશ કરવા મનુષ્યદેહ ધારણ કર્યો છે. અત્યારે અસુરોએ અતિશય અધર્મ પ્રવર્તાવી દીધો છે. તેમાં પણ સર્વ અસુરોનો ગુરુ કાલીદત્ત નામે મહા અસુર છે. આપ વહેલીતકે તેનો નાશ કરો. જેનાથી તમામ દેવતાઓને સુખ-શાંતિ થાય.”

દેવોના વચનો સાંભળી બાળપ્રભુ ધનશ્યામ બોલ્યા : “હે દેવો ! જે અસુર દેવોને પીડા કરે છે, તે સાધુઓને તો અતિ દુઃખ દે છે. કૃત્યાઓથી તે બહુ કષ્ટ પામવા છતાં હજુ તે સમજ્યો નથી. સમજે પણ ક્યાંથી ? કારણ કે, વિનાશ કાળે વિપરીત બુદ્ધિ થઈ જાય છે. થોડાજ સમયમાં તેનો નાશ થશે માટે તમે સુખેથી સ્વધામમાં સિધાવો અને બીજા બધા દેવતાઓને ધીરજ ધરાવો.”

આમ બાળપ્રભુએ વાત કરી ત્યાં તો ભક્તિમાતા આવ્યા અને પૂછ્યું : “આપ ત્રણે જણ કોણ છો ?” ત્યારે દેવોએ કહ્યું : “હે માતા ! અમે બ્રહ્મા-વિષ્ણુ અને મહેશ છીએ. સર્વે દેવતાઓના સંકટ સંભળાવવા માટે આવ્યા હતા. કારણ કે, તમારા પુત્ર શ્રીહરિ સ્વયં અક્ષરાધિપતિ છે. અત્યારે મનુષ્ય રૂપને ધારણ કરી તમારા પુત્ર રૂપે પ્રગટ્યા છે.” આમ કહી દેવો સ્વધામમાં સિધાવ્યા અને ભક્તિમાતા બાળપ્રભુ ધનશ્યામને ઘેર લાવ્યા.

લીલાચરિત્ર-૩

સરોવરમાં વહિક દીકરીને ડૂબતી બચાવી

એકવખત પિતા ધર્મદેવ અને મોટાભાઈ રામપ્રતાપજી સાથે નારાયણ સરોવરમાં બાળપ્રભુ ધનશ્યામ સ્નાન કરવા ગયા. સરોવરમાં પોતાના પિતાનો હાથ પકડીને તરવા લાગ્યા. તે થોડીવાર રમત કરીને હાથ મૂકી દઈને પાણીમાં ડૂબકી મારીને નીચે બેસી ગયા. તે જોઈને ધર્મદેવ કહે : “હે રામપ્રતાપ ! જુઓને ધનશ્યામ પાણીમાં ઊંડા ઉતરી ગયા છે, માટે ડૂબી જશે.” તેવું સાંભળી મોટાભાઈ ઝડપથી ઊભા થઈને ધર્મદેવ પાસે આવીને પાણીમાં ઊંડો હાથ નાખીને બાળપ્રભુ ધનશ્યામને શોધવા લાગ્યા. ત્યાં તો બાળપ્રભુ ધનશ્યામ સામે કિનારે નીકળ્યા અને ત્યાં રહીને બીજા બાળકોને બોલાવવા લાગ્યા.

સામે કાંઠે થોડીવાર રહીને સરોવરમાં તરતા તરતા

પાછા આવીને બીજા બાળકોની સાથે રમવા લાગ્યા. તે સમયે ધર્મદેવ કપડાં પહેરીને બોલ્યા : “ઘનશ્યામ ! હવે ચાલો.” એમ કહીને આરા ઉપર બેઠા. ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે કહ્યું : “દાદા ! તમે અહીં આવો.” એમ કહેતા પોતાનો સ્પર્શ કરવાનો મનમાં જેમને ઉમંગ છે એવા હજારો માછલાંઓ આદિક જંતુઓને જુદાં જુદાં પોતાના હાથે ઝાલીને પોતાના પિતા ધર્મદેવને કહે : “હે દાદા ! આમાંથી કોઈપણ આપણા ઘેર લઈ ચાલો.” આ સાંભળીને રામપ્રતાપભાઈ ઘેર જઈને પોતે અયોધ્યાના મેળામાંથી લાવેલા મીન આદિક લાકડાના બનાવેલા તથા મૃત્તિકાના બનાવેલા પુતળાં સર્વે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને દેખાડીને કહે : “ભાઈ ! ચાલો આ તમારે રમવા સારું મેં લીધા છે.” એવું સાંભળીને રાજા થયા અને સરોવરમાં રહેલા સર્વે મીનને મૂકી દઈને તરત બહાર આવ્યા.

તે સમયે વણિક ભગાની દીકરી રામકુંવર નામની નાની બાળા પાણીમાં સ્નાન કરતા કરતા ડૂબી ગઈ. ત્યારે તેના માતા-પિતા બહુ કલ્પાંત કરવા લાગ્યા. ત્યારે તેમના ઉપર દયા કરીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે કહ્યું : “જુઓ, પેલી તમારી દીકરી પાણીમાં રમે છે, તે ડૂબી નથી.” એવી રીતે તેની રક્ષા કરી. તે જોઈને તેના માતા-પિતા જળમાં પ્રવેશ કરીને દીકરીને બહાર લાવ્યા. આ દૃશ્ય નિહાળી નારાયણ સરોવરે આવેલા સર્વે જનો ઘણું આશ્ચર્ય પામ્યા.

લીલાચરિત્ર-૪

સરોવરમાં બીરબલ નામના અસુરનો ઉદ્ધાર કર્યો

એક દિવસ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજ પોતાના સખાઓને સંગે નારાયણ સરોવરમાં સ્નાન કરવા અને રમત રમવા માટે ગયા હતા. ત્યારે બાળપ્રભુને મારવાના ઈરાદાથી પૂર્વ વૈરને સંભારીને બીરબલ નામનો અસુર પોતાનું રૂપ બદલીને નારાયણ સરોવરમાં સર્પ રૂપે જળમાં રહ્યો હતો. પછી સર્વે મિત્રોની સાથે રમત ઘણીવાર સુધી રમીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ જળમાં ઉતરીને સ્નાન કરવા લાગ્યા.

જળમાં સામસામા પાણી ઉછાળી ડૂબકીઓ ખાતા હતા અને ચારેબાજુ જળ ઉપર તરવું એ આદિક અનેક પ્રકારની જળક્રીડા કરતા હતા. તે સમયે ભયંકર ક્રોધથી ભરેલો અને દુષ્ટ બુદ્ધિવાળો બીરબલ અસુર કાળા નાગ રૂપે પોતાના મોઢેથી ફૂંકાડા મારતો સામો આવ્યો. તેને જોઈને સર્વે મિત્રો ડર પામીને બોલ્યા : “હે ઘનશ્યામ ! તમે સામું તો જુઓ ! આ મોટો નાગ ફૂંકાડા મારતો આવે છે.” એમ કહી સર્વે સખાઓ તો પાણીમાંથી નીકળીને પાણ્ય ઉપર ચડી ગયા. પરંતુ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ તો અંતર્યામીપણે જાણીને ત્યાંના ત્યાં રહ્યા અને મિત્રોને કહે : “મિત્રો ! આ નાગ મને શું કરવાનો છે ?” ત્યારે તે

વખતે ત્યાં જળ ભરવા આવેલી સ્ત્રીઓ કિનારે ઊભી ઊભી બૂમો પાડતી બોલી : “હે ઘનશ્યામભાઈ ! તમે પાણીમાંથી બહાર નીકળી જાઓ, આ નાગ તમને જરૂર કરડશે.”

પાણી ભરવા આવેલી સ્ત્રીઓની બૂમો સાંભળી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતાનો ડાબો પગ ઊંચો કરીને નાગને તરછોકરો કે તુરંત તેનું ઝેર ઊતરી ગયું અને શરીરના સાંધા જુદાં જુદાં થઈ ગયા. પછી તે નાગ બાળપ્રભુના ચરણના પ્રહારથી એકદમ ઊંચો ઊછળી સરોવરથી પૂર્વ તરફ સો કદમ છેટે જઈને અતિ ત્રાસ પામીને રુધિર વમન કરી મરણ પામ્યો. આ અદ્ભુત ચરિત્ર જોઈને સર્વે વિસ્મય પામ્યા.

લીલાચરિત્ર-૫

દેવતાઓએ આવી રાખડી બાંધી

બાળપ્રભુ ઘનશ્યામનો દરરોજનો નિયમ હતો કે, સવારે નારાયણ સરોવરમાં સ્નાન કરવા જવું. શ્રાવણ સુદ પૂર્ણિમાના દિવસે પિતા ધર્મદેવ અને મોટાભાઈ રામપ્રતાપજી સાથે નારાયણ સરોવરમાં સ્નાન કરવા ગયા. પોતે સ્નાન કરી વસ્ત્રો ધારણ કરી તૈયાર થયા. ધર્મદેવ તથા મોટાભાઈ સ્નાન કરતા હતા. ત્યાં આકાશમાંથી અનંત દેવો વસ્ત્ર-અલંકારો લઈને નારાયણ સરોવરે આવ્યા. બાળપ્રભુને વંદન કરી પ્રાર્થના કરતા બોલ્યા : “હે પ્રભુ ! અમારે આજે બળેવના દિવસે તમારી પૂજા કરવાની મનમાં ઈચ્છા છે. આજા આપો તો અમે તમને રાખડી બાંધીએ.” બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે કહ્યું : “ખુશીથી પૂજા કરો.” પૂજા શરૂ કરી. બે હાથે રાખડીઓ બાંધીને ભાલમાં કુમકુમનો ચાંદલો કરી દંડવત પ્રણામ કરી ઊભા રહ્યા.

ધર્મદેવ અને રામપ્રતાપભાઈ આવી અલૌકિક લીલા જોઈ આશ્ચર્ય પામી ગયા. છપૈયાવાસીઓ પણ એકબીજાના કહેવાથી ત્યાં આવ્યા. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે પોતાની બંને ભુજાઓ રાખડીઓથી ભરેલી અને હજારો હજાર હાથ, મુખ અને ચરણવાળા રૂપે સૌને દર્શન આપ્યા. પછી તો જેટલા દેવો બાકી હતા તે સર્વે પ્રસન્નચિત્તે રાખડીઓ બાંધીને ભાલમાં ચાંદલો

કરીને પગે લાગ્યા. આ રીતે અસંખ્ય દેવતાઓ નારાયણ સરોવરની ચારેબાજુ કાંઠા ઉપર દેવના દેવ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને સ્તુતિ કરીને આકાશમાંથી ચંદનપુષ્પનો વરસાદ કરતા હતા. પછી હજારો જનોથી વીંટાળાયેલા બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ ઘેર આવી આંબલી નીચે ચોતરા ઉપર બિરાજમાન થયા. તે સમયે ગણપતિ, પત્ની રિદ્ધિ-સિદ્ધિ તથા પુત્રો લાભ અને શુભ સહપરિવાર બાળપ્રભુના દર્શન કરવા આવ્યા. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે ઊભા થઈ તેમને દર્શન આપ્યા. પછી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામનું પૂજન-અર્ચન કરી અદૃશ્ય થઈ ગયા.

આ દિવસનું 'માહાત્મ્ય જણાવતાં' 'શ્રી ઘનશ્યામલીલામૃત' ગ્રંથમાં કહે છે :

નારાયણસર છે પરવ, સર્વ તીર્થ મય જાણો સરવ;
વિપ્ર બળેવને દિન જાય, એહ સરોવરમાંહિ ન્હાય.
બાંધી રાખડીઓ શુભ મન, તે પર હરિ થાશે પ્રસન્ન;
ધર્મ અર્થ મોક્ષ અને કામ, આપે ચાર પદારથ શ્યામ.

નારાયણ સરોવરમાં અડસઠ તીર્થ ને તેત્રીસ કરોડ દેવ નિવાસ કરીને રહ્યા છે. શ્રાવણ સુદ પૂર્ણિમા (બળેવ)ને દિવસે સ્નાન કરીને ભાઈ-બહેન રાખડી બાંધશે અથવા બ્રાહ્મણ કે સાધુ-સંતોના હાથે રાખડી બાંધાવશે તેના ઉપર ભગવાન શ્રીહરિ પ્રસન્ન થશે અને ધર્મ, અર્થ, મોક્ષ અને કામ - આ ચાર પુરુષાર્થ તેને પ્રાપ્ત થશે અને દેહને અંતે ઉત્તમ ગતિને પામશે.

(શ્રી ઘનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૫૮/૬૧)

લીલાચરિત્ર-૬

**મહુડાનું વૃક્ષ - નવ યોગેશ્વરોએ
બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની પૂજા કરી**

એકવખત રામપ્રતાપભાઈ એકાદશીના દિવસે નારાયણ સરોવરમાં સ્નાન કરવા ગયા. ત્યારે તે વખતે ઉત્તરાદા કિનારા ઉપર મોટા મહુડાના વૃક્ષ નીચે નવ વૈરાગીના રૂપે નવ યોગેશ્વરો નારાયણ સરોવરમાં સ્નાન કરીને ભગવાનનું ધ્યાન કરતા હતા. તેઓએ મોટાભાઈ આવે છે એમ જાણી ઊભા થઈ

નમસ્કાર કરી બોલ્યા : “હે બળદેવજી ! તમારા ભાઈ ઘનશ્યામ ક્યાં છે ?” તે સાંભળીને રામપ્રતાપભાઈ આશ્ચર્ય પામતા કહે : “હે સંતો ! તમે એમને ક્યાંથી ઓળખો છો ?” ત્યારે તેઓએ કહ્યું : “અમારે તો પૂર્વની જૂની ઓળખાણ છે. અને અમે તો રમતારામ છીએ, સર્વે તીર્થોમાં ફરતા રહીએ છીએ. અહીં તમારા ભાઈ ઘનશ્યામ મહારાજ પૂર્ણ પુરુષોત્તમ ભગવાન છે તેથી તેમના દર્શન કરવા માટે આવ્યા છીએ.” વૈરાગી રૂપે રહેલા યોગેશ્વરોની વાત સાંભળી રામપ્રતાપભાઈ રાજી થયા ને કહ્યું : “હું સ્નાન કરી લઉં, પછી આપણે સર્વે સાથે જઈએ.!” એમ કહી સ્નાન કરવા ગયા. પછી સ્નાન કરીને નવ યોગેશ્વરોને સાથે લઈ ઘેર આવ્યા.

તે સમયે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ આંગણામાં આંબલી નીચે ચોતરા ઉપર બિરાજયા હતા. ત્યાં આવીને તે નવ વૈરાગી દંડવત્ પ્રણામ કરીને બેઠા. તે ચરિત્ર જોઈને રામપ્રતાપભાઈ પોતાના માતાપિતા પ્રત્યે બોલ્યા : “હે દાદા ! આ તો નવ યોગેશ્વરો હોય તેમ જણાય છે. જુઓ તેમના શરીરની કાંતિ કેવી રૂડી શોભે છે.” તેવું સાંભળી ધર્મદેવ ઘરમાં હતા તે બહાર આવ્યા.

પછી નવ વૈરાગીને પ્રણામ કરીને કહ્યું : “હે સંતો ! તમારા નામ કહી સંભળાવો.” ત્યારે યોગેશ્વરોએ કહ્યું : “અંતરિક્ષ, હરિ, કવિ, પિપ્પલાયન, આવિર્હોત્ર, દુમિલ, ચમસ, કરભાજન અને પ્રબુદ્ધ.” નામ સાંભળીને ધર્મદેવ આનંદ પામ્યા અને કહે : “અહો ! આ તો નવ યોગેશ્વર છે.”

નવ યોગેશ્વરોને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની પૂજા કરવી હતી. તેથી બાળપ્રભુએ નવ સ્વરૂપ ધારણ કર્યા. નવ યોગેશ્વરોએ વૈદિક મંત્રથી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની ચંદન-પુષ્પથી પૂજા કરી. વાજિંત્રોનો ધ્વનિ થયો. છપૈયા ગાજી ઊઠ્યું. ગામના સર્વે જનો દોડીને ધર્મદેવને આંગણે આવ્યા. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામના નવ સ્વરૂપ જોઈ સૌ આશ્ચર્ય પામી ગયા.

પૂજાની સમાપ્તિ કરી નવ યોગેશ્વરો પ્રાર્થના કરતા બોલ્યા : “હે પ્રભુ ! અમને તમારી સેવામાં રાખો. અમે તમારી આજ્ઞામાં વર્તીશું. અમારા મોટા ભાગ્ય ઉદય થાય એવું અમે નવ ભાઈઓ

આપની પાસે માગીએ છીએ.” ત્યારે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ પ્રસન્નચિત્તે કહે : “હે યોગેશ્વરો ! તમે કાઠિયાવાડમાં આવજો. ત્યાં તમારો અને અમારો મેળાપ થશે. તમને દીક્ષા આપી પરમહંસ કરીને અમારી સેવામાં રાખીશું. હાલમાં તમે જે જે તીર્થમાં જાઓ ત્યાં અમારા પ્રગટપણાની વાર્તા કરજો. જ્ઞાન-ઉપદેશ આપી જીવાત્માને સત્યનો માર્ગ બતાવજો.”

પછી ધર્મદાદાએ કહ્યું : “ચાલો, આપણે સાથે બેસીને ભોજન જમીએ.” એક તરફ ધર્મદેવ, બાળપ્રભુ ધનશ્યામ અને મોટાભાઈ સાથે બેઠા અને સામે નવ યોગેશ્વરો બિરાજ્યા. પ્રેમભાવથી ભક્તિમાતાએ સર્વેને જમાડ્યા. સૌને ખૂબ આનંદ થયો. પછી છપૈયાવાસીઓ નવ યોગેશ્વરોને નારાયણ સરોવરના કિનારા સુધી વિદાય આપવા આવ્યા. તે સમયે યોગેશ્વરો ધર્મદેવ પ્રત્યે બોલ્યા : “હવે તમો સર્વે પાછા જાઓ. અમે સર્વે ગામ ભેટીયામાં તળાવના કાંઠે મોટા મહુડાના વૃક્ષ નીચે બેસીને પ્રગટ પુરુષોત્તમ બાળપ્રભુ ધનશ્યામ મહારાજનું ધ્યાન કરીશું. અને તેમની જેવી ઈચ્છા છે એમ કરીશું.” એમ કહી જોત જોતામાં યોગેશ્વરો આકાશ માર્ગે અદૃશ્ય થઈ ગયા.

હાલ આ સ્થાને સ્મૃતિછત્રી કરીને ચરણારવિંદ પધરાવવામાં આવ્યા છે.

લીલાચરિત્ર-૭

ભૂતિયો પીપળો ભૂતોએ ફણસની ચોરી અટકાવી

ધર્મદેવના ફૂલવાડી ખેતરમાં ફણસના વૃક્ષો હતા. તેમાં ઘણા ફણસો પાક્યા હતા. તેને જોઈને ચોરોએ રાત્રે આવી તે સર્વે ફણસો ઉતારી લીધા. પછી તે ફણસો લઈને નારાયણ સરોવરના કાંઠા ઉપર પીપળાના વૃક્ષ નીચે આવ્યા. ત્યારે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ અંતર્યામીપણે જાણી ગયા અને તે પીપળામાં ભૂતો રહેતા હતા તે બાળપ્રભુના સંકલ્પથી નીકળી ચોરલોકોને વળગ્યાં. તેમાં કોઈક તો માથા ઉપર બેઠા, કોઈક ખભા ઉપર ને કોઈક હાથ ઉપર ને કોઈક કેડ ઉપર બેઠા. પછી તે ચોરલોકોને ત્રાસ આપતા બોલ્યા : “દુષ્ટજનો ! આ ફણસ તો બાળપ્રભુને

જમવાના છે, તમે કેમ લઈ જાઓ છો ?” ત્યારે ચોરલોકો કહે : “આ તમે આટલા બધા કોણ છો ?” એટલે ભૂતોએ કહ્યું : “અમે સર્વે ભૂત છીએ.” આવું સાંભળીને ચોરલોકો ડરી ગયા. ફણસને નાખી દઈને ભાગવા લાગ્યા. એટલે તે સર્વે ચોરોને પકડીને ભૂત બોલ્યા : “આ તમે જ્યાંથી લાવ્યા છો ત્યાં મૂકવા ચાલો, નહીં તો હમણાં તમને ખાઈ જઈશું.”

પછી તો ચોરલોકો કંપતા થકા બીકના માર્યા ફણસને લઈને ભૂત સહિત ધર્મદેવના ઘરના આંગણમાં આવીને ચોતરા ઉપર ઢગલો કર્યો. પછી ભૂતો ચોરો પ્રત્યે બોલ્યા : “હવે ક્યારેય આવું ચોરનું કામ કરશો તો તમારા ભૂંડા હાલ થશે.!” એમ કહી જવા દીધા.

બાળપ્રભુ ધનશ્યામ પોઢ્યા હતા તે જાગીને ભૂતો પાસે આવ્યા. એટલે સર્વે ભૂતો પગે લાગીને હાથ જોડી ઊભા રહ્યા. ત્યારે અત્યંત પ્રસન્ન થઈ બાળપ્રભુ ધનશ્યામે કહ્યું : “તમે બધા પંચ વિષયની વાસનાને કારણે આવી ભૂતયોનિમાં ભટકો છો. પરંતુ આ અમારી સેવા કરી તેના ફળ તરીકે હું વરદાન આપું છું કે, જ્યારે અમે ઘર છોડીને વનમાં જઈએ ત્યારે તમને બધાને બદ્રિકાશ્રમમાં મોકલી આપીશું. અને ત્યાંથી અમારી માયાથી મુકારીને અમારા ધામને પામશો.” આ રીતેનો બાળપ્રભુ ધનશ્યામનો વર પામીને સર્વે ભૂતો રાજ થયા થકાં નમસ્કાર કરીને પાછા પોતાના સ્થાનકે ગયાં.

આ પીપળાના વૃક્ષસ્થાને કોઈ પાણી રેડશે તથા ત્યાં પૂજા કરીને પ્રદક્ષિણા કરશે તે સર્વેને ભૂતપ્રેતાદિકની પીડાથી બાળપ્રભુ ધનશ્યામ મહારાજ મુક્ત કરશે. હાલ આ સ્થાને સ્મૃતિછત્રી કરીને ચરણારવિંદ પધરાવવામાં આવ્યા છે.

નોંધ

આગામી ઓક્ટોબર અંકમાં
છપૈયાધામના વિશેષ પ્રાસાદિક
સ્થાનોને માહાત્મ્યસભર લેખન સાથે માણીશું.

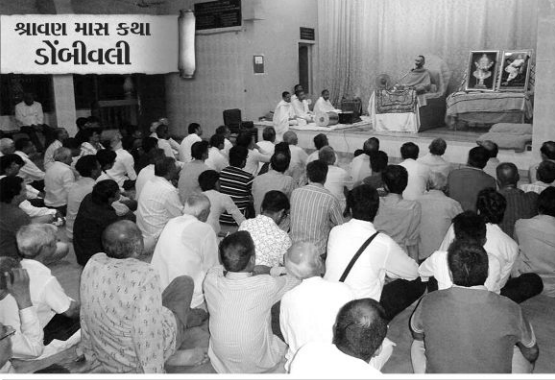

સત્સંગ સમાચાર પત્રિકા

સ્વામી ઘનશ્યામદાસજી તથા શા. સ્વામી સર્વમંગલદાસજી તથા સાધુ ધર્મવલ્લભદાસજી

શ્રાવણ માસ કથા
ડોંબીવલી

શ્રી હરિજ્વંતિ
પૂજન

ડોંબીવલી (મુંબઈ)ને આંગણે પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી યોજાયેલ શ્રાવણ માસ કથામાં સત્સંગનો લાભ આપતા પૂ. પ્રેમ સ્વામી.

શ્રીકૃષ્ણ જન્માષ્ટમી
ભાવનગર

ભાવનગરને આંગણે પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી યોજાયેલ શ્રીકૃષ્ણ-જન્માષ્ટમી મહોત્સવ તથા ભાજપાપ્રમુખ શ્રી જીતુભાઈ વાઘાણીનો સત્કાર સમારોહ.

સત્સંગ સભા
ચાંગા

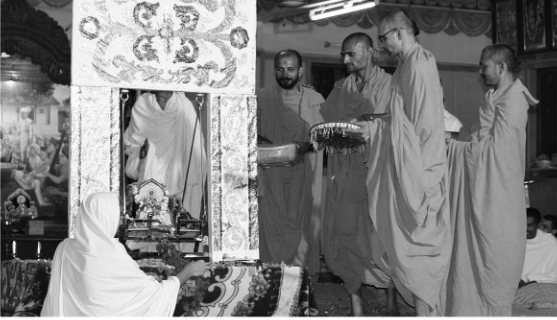
વડતાલ પ્રદેશના ચાંગા (વડતાલ) ગામને આંગણે યોજાયેલ સત્સંગ સભામાં દર્શન-અમૃતવાણીનો લાભ આપતા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી.

મલાડ (મુંબઈ)ને આંગણે પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના 'દુમો જન્મોત્સવ'ની ઉજવણી કરતા સંતો-હરિભક્તો.

કતારગામ (સુરત)ને આંગણે પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના 'દુમો જન્મોત્સવ'ની ઉજવણી કરતા સંતો-હરિભક્તો.

સરધારધામને આંગણે પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી યોજાયેલ શ્રીકૃષ્ણ-જન્માષ્ટમી મહોત્સવ

શ્રી રઘુવીરવાડી (વડતાલ) ખાતે ધર્મકુળ પરિવારના સાન્નિધ્યમાં યોજાયેલ શ્રીકૃષ્ણ-જન્માષ્ટમી મહોત્સવ તથા પ.પૂ. મહારાજશ્રીનો જન્મોત્સવ.

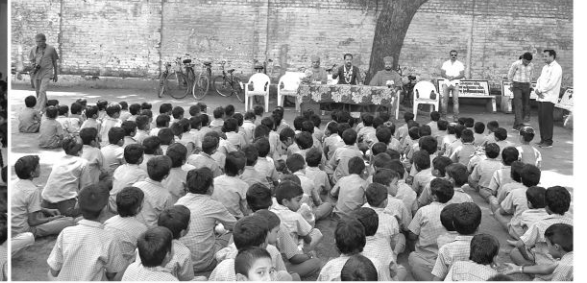
હ્યુસ્ટન(અમેરિકા) ખાતે શ્રી સ્વામિનારાયણ હિન્દુ મંદિરને આંગણે પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી યોજાયેલ શ્રીકૃષ્ણ-જન્માષ્ટમી મહોત્સવ

ન્યૂજર્સી(અમેરિકા) ખાતે શ્રી સ્વામિનારાયણ હિન્દુ મંદિરને આંગણે પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી યોજાયેલ શ્રીકૃષ્ણ-જન્માષ્ટમી મહોત્સવ

વડતાલધામની આસપાસના બામરોલી આદિક ગામોની પ્રાથમિક શાળાઓમાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓને અભ્યાસાર્થે નોટબુક, ડ્રેસ વગેરેનું પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી વિતરણ કરતા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી.

વડતાલધામની આસપાસના બામરોલી આદિક ગામોની પ્રાથમિક શાળાઓમાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓને અભ્યાસાર્થે નોટબુક, ડ્રેસ વગેરેનું પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી વિતરણ કરતા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી.

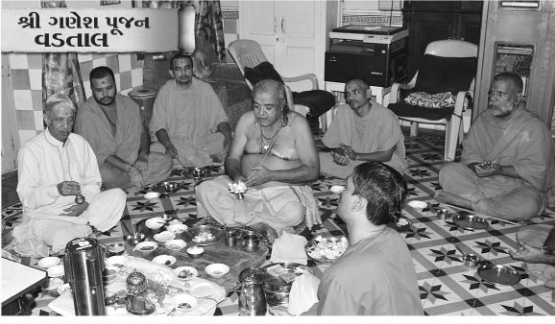

મલાડ (મુંબઈ)ને આંગણે પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના દિવ્ય સાન્નિધ્યમાં યોજાયેલ યુવક મંડળનો વાર્ષિકોત્સવ તથા બૃહદ મુંબઈ પરાવિસ્તારની દ્વિમાસિક સત્સંગ સભા.

અમરેલીને આંગણે શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ યુવક મંડળ તથા મહિલા મંડળ દ્વારા આયોજીત કથાપારાયણમાં પધારતા પ.પૂ. નાનાલાલજી મહારાજશ્રી

આચાર્યનિવાસ-વડતાલ ખાતે ગણેશચતુર્થીના દિવસે શ્રીગણેશજીનું પૂજન કરતા પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રી તથા સમગ્ર પરિવાર.

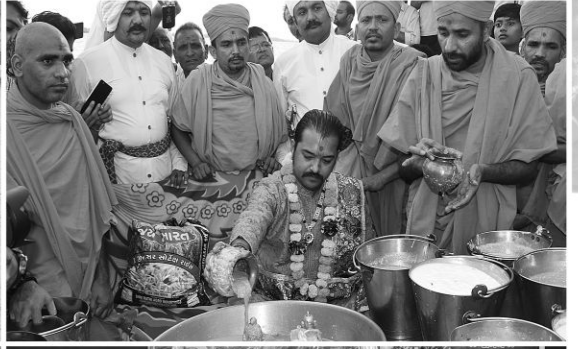
સરધારધામને આંગણે પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી યોજાતી દર મહિનાના પહેલા રવિવારે અભયદાન સત્સંગ સભા.

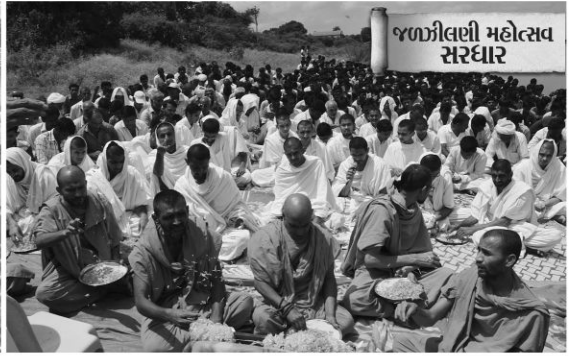
ગોધરાને આંગણે પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. વૈષ્ણવાચાર્યશ્રીની દિવ્ય સત્ત્રિધિમાં યોજાયેલ સન્માન સમારોહ.

સરધારધામને આંગણે મંદિર છાત્રાલયમાં રહીને રાજકોટ અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓને કાજુ-બદામનો ઉત્સવ કરાવીને સત્સંગનો લાભ આપતા પૂ. સ્વામી.

નર્મદા-ભરુચને આંગણે પ.પૂ. નાનાલાલજી મહારાજશ્રીના દિવ્ય સાન્નિધ્યમાં યોજાયેલ જળજીલણી મહોત્સવ તથા સત્સંગ સભા.

સરધારધામને આંગણે પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી યોજાયેલ જળજીલણી મહોત્સવ તથા સત્સંગ સભા.

રાંદેર-સુરતને આંગણે હરિભક્તોના નિવાસસ્થાનોમાં પધરામણી કરતા પ.પૂ. નાનાલાલજી મહારાજશ્રી.

શ્રીજી મંદવાડ ગ્રહણસ્થાન વરજંગ જાળિયાને આંગણે પૂ. પુરાણી સ્વામીના વક્તાપદે યોજાયેલ કથાપારાયણમાં પધારતા પ.પૂ. નાનાલાલજી મહારાજશ્રી.

મોટાવરાછાને આંગણે શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર દ્વારા આયોજીત કથાપારાયણમાં પધારતા પ.પૂ. નાનાલાલજી મહારાજશ્રી.

:: તારીખ ::
૭-૮-૨૦૧૬

દર મહિનાના પહેલા રવિવારે સરદારધામમાં યોજાતી
॥ અભયદાન માસિક સત્સંગ સભા ॥

:: સમય ::
સવારે ૯ થી ૧

સ્થળ :- શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરદાર, તા.જી. રાજકોટ. ફો.નં. ૦૨૮૧ - ૨૭૮૧૨૧૧, મો. ૭૬૦૦૦૮૫૦૩

રાજકોટ ચિંતન લવાજમ તથા જગન્નાથપુરી મંદિર દાનની રકમ જમા કરાવવા માટે સંપર્ક

શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર, રામેશ્વર ચોક, બાબરીયા સોસા. પાસે, રાજકોટ. વ્યાસ સાહેબ - મો. ૯૮૨૫૨૯૭૪૪૨

દર હરિજયંતીએ સત્સંગ સભાનું આયોજન કરવામાં આવે છે, જેમાં સરદારથી પૂ. સંતો પધારી કથાવાર્તાનો લાભ આપશે.

સ્વામિનારાયણ ચિંતન • સપ્ટેમ્બર-૨૦૧૬

છપૈયા અમહિમા દર્શન

પધારો છપૈયા

નૂતન નવલા વર્ષમાં ભવ્યતા તેમજ દિવ્યતા સભર

(સર્વવિતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની)

પ્રાગટ્યભૂમિ

તીર્થધામ શ્રી

છપૈયા મહોત્સવ

અંતર્ગત

પ્રારંભ

૫-૧૧-૨૦૧૬

કારતક સુદ - ૫

પૂર્ણાહુતિ

૧૩-૧૧-૨૦૧૬

કારતક સુદ - ૧૪

॥ અધ્યક્ષશ્રી ॥

પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય
શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી

॥ ઉપાધ્યક્ષશ્રી ॥

પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ભાવિયાચાર્ય
શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી

બાળપ્રભુ શ્રીધનશ્યામ-શ્રીહરિના ચરિત્રોથી સભર

પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીના શ્રીમુખે ૩૫૦મી

શ્રીમદ્ સત્સંગિજીવન કથા પારાયણ

તા. ક.:- આ કથા મહોત્સવમાં સમગ્ર ધર્મકુળ પરિવાર તથા અનેક બ્રહ્મનિષ્ઠ સંતો-મહંતો પધારી દર્શન-અમૃતવાણીનો લાભ આપશે.

॥ આયોજક-નિમંત્રક ॥

શ્રી રમેશભાઈ વલ્લભદાસ માનસેતા પરિવાર
સુપુત્ર શ્રી આશિષભાઈ તથા પોત્ર કૌશલ - ડોંબીવલી (મુંબઈ)

સ્થળ :- મુ. છપૈયા, જી. ગોંડા (ઉત્તરપ્રદેશ)

લાઈવ
પ્રસારણ

www.lakshyatv.com

પ્રારંભ

૨૭-૧૦-૨૦૧૬
આસો વદ બારશ

પૂર્ણાહુતિ

૦૩-૧૧-૨૦૧૬
કારતક સુદ ચોથ

સ્થળ :-

‘શ્રી સ્વામિનારાયણ બાગ’ શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર, સરદાર, તા.જી. રાજકોટ.

તીર્થદામ શ્રી
છપૈયા મહોત્સવ તા. ૫ થી ૧૩ - ૧૧-૨૦૧૬ પ્રસંગે
શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર દ્વારા આયોજીત ૧૩મી

શ્રી સ્વામિનારાયણ સ્પેશ્યલ ટ્રેનયાત્રા

પ્રસ્થાન
૩-૧૧-૨૦૧૬

કુલ દિવસ :- ૨૫
ટિકીટ દર :- ૨૪,૫૦૦

આગમન
૨૭-૧૧-૨૦૧૬

ટિકીટ બુકીંગ સમયે રૂા. ૧૦,૦૦૦/- ભરવાના રહેશે તેમજ બાકીની રકમ ટિકીટ દીઠ રૂા. ૧૪,૫૦૦/- યાત્રાપ્રવાસ ઉપડતા પહેલા ૩૦ દિવસે ભરી દેવાના રહેશે.

દર્શનીય પવિત્ર તીર્થસ્થળો :- છપૈયા, અયોધ્યા, અલ્હાબાદ, કાશી-બનારસ, ગયા, બોધગયા, જગન્નાથપુરી, કોણાર્ક, ભુવનેશ્વર, સાક્ષીગોપાલ, ધોલાગીરી, તીરુપતિ બાલાજી, શ્રીરંગકોટ, રામેશ્વર, પંડરપુર, નાસિક, દ્વારકા, બેટદ્વારકા, નાગેશ્વર.

ખાસનોંધ :-

તા. ૩-૧૧-૨૦૧૬ના રોજ સરધારથી બસ દ્વારા ટ્રેનયાત્રાના યાત્રિકોને છપૈયા લઈ જવામાં આવશે. રસ્તામાં જમવાની વ્યવસ્થા ન થઈ શકે તેમ હોય, માટે નાસ્તો આપવામાં આવશે. છપૈયા મહોત્સવ પૂર્ણ થયા બાદ સ્પેશ્યલ ટ્રેન દ્વારા તીર્થસ્થાનોના દર્શન કરીને ટ્રેનયાત્રાનું અંતિમ વિરામ સ્થાન રેલ્વે સ્ટેશન-રાજકોટ રાખવામાં આવ્યું છે, તેથી યાત્રિકોએ ત્યાંથી પોતાની રીતે પોતપોતાના મુકામ સુધી પહોંચવાનું રહેશે.

બુકીંગ માટે સંપર્ક :- પૂ. પતિતપાવન સ્વામી - મો. ૭૬૦૦૦૫૮૫૦૫, પાર્ષદ ઋત્વિક ભગત - ૭૬૦૦૦૫૮૫૦૩

સુરત :	કો. પા. મેહુલ ભગત - મો. ૯૦૯૯૯૯૯૨૯	પ્રજ્ઞાંતમાર્થ - મો. ૦૯૬૧૯૯૧૧૯૪	બગસરા :	કો. પા. પરેશ ભગત - મો. ૯૦૯૯૯૯૭૨૨	
	વિરજી ભગત - મો. ૯૦૯૯૯૯૯૫૦	દહિસર :	મનરુપભાઈ પ્રમુખ - મો. ૯૮૩૩૫૧૫૧૭૨	સુરેન્દ્રનગર :	કનુભાઈ - મો. ૯૦૩૩૬૭૫૨૭૫
નવસારી :	દુર્લભજીભાઈ ગજેરા - મો. ૮૧૨૮૬૯૧૫૧૯	ભરૂચ :	જગદિશભાઈ પટેલ - મો. ૯૪૨૮૪૨૭૧૦૦	ભુજ :	પ્રવિણભાઈ માનકુવા - મો. ૯૮૨૫૭૯૫૮૫૨
વડતાલ :	પૂ. ધર્મવલ્લભ સ્વામી - મો. ૯૦૯૯૯૯૯૨૬	વડોદરા :	ચિરીનભાઈ ગોળવીયા - મો. ૯૬૦૧૨૯૦૩૫૪	ગોવિંદભાઈ માનકુવા - મો. ૯૮૨૫૫૩૭૮૪૬	
અમદાવાદ :	ઈશ્વરકાકા પટેલ - મો. ૯૯૨૫૦૪૪૧૦૮	વિદ્યાનગર :	અશોકભાઈ પટેલ - મો. ૯૮૨૪૪૯૩૩૮૭	માણાવદર :	શાંતિભાઈ રતનપરા - મો. ૯૪૨૬૧૬૭૭૦૮
	શૈલેષભાઈ દેવાણી - મો. ૯૮૭૯૭૪૪૨૬	મહુવા :	કો. પા. સાગર ભગત - મો. ૯૦૯૯૯૯૯૨૨	જૂનાગઢ :	રમેશભાઈ તાલાળા - મો. ૯૪૨૮૪૯૨૧૧૮
	કિશોરભાઈ - મો. ૯૮૯૮૪૭૫૧૦૦	ભાવનગર :	કો. પા. અક્ષય ભગત - મો. ૯૦૯૯૯૯૯૪૫	ઉના :	ધીરુભાઈ જામકા - મો. ૯૮૨૪૨૪૩૧૬૬
મુંબઈ :	ડોંબીવલી મંદિર - ફો.નં. ૦૨૫૧ - ૨૪૫૩૮૭૫	અમરશીદાદા ખાદી - મો. ૯૪૨૬૩૧૪૩૬૮		જેતપુર :	દુર્લભજીભાઈ - મો. ૯૩૨૭૬૦૧૦૦૮
	દિનેશભાઈ મહેતાજી - મો. ૦૮૮૭૯૦૦૯૧૦૭	ધંધુકા :	હિંમતભાઈ પટેલ - મો. ૯૪૨૮૪૯૯૩૦૮	અમરેલી :	નિલેશભાઈ સોની - મો. ૯૪૨૭૨૩૦૬૨૦

અન્ય ટ્રેન વ્યવસ્થા :- મુંબઈ, સુરત, અમદાવાદ, વડોદરા અને રાજકોટથી અયોધ્યા-કૈાબાદ-ગોંડા સુધીની ટ્રેનો ઉપલબ્ધ... સરકારના નિયમ મુજબ ટિકીટ બુકીંગ ૪(ચાર) મહિના અગાઉ કરાવવાની રહેશે. (અયોધ્યાથી છપૈયા ૩૫ કિ.મી.)

વિમાન વ્યવસ્થા :- અમદાવાદ, મુંબઈથી લખનૌ સુધી વિમાનની વ્યવસ્થા ઉપલબ્ધ (લખનૌથી છપૈયા ૧૭૦ કિ.મી.)

ટ્રેન તથા વિમાન બુકીંગ માટે સંપર્ક :- મીત ટુર્સ અને ટ્રાવેલ્સ - રાજકોટ. સતીષભાઈ - મો. ૯૯૯૮૮૬૨૧૦૯, ૮૫૩૦૯૧૨૩૪૫

છપૈયા ઉતારા વિષે માહિતી :- છપૈયાને આંગણે ઉજવાતા આ ભવ્ય મહોત્સવમાં લાભ લેનાર ટ્રેનયાત્રી તથા પોતાની રીતે વિમાન યા ટ્રેન કે અન્ય રીતે ડાયરેક્ટ આવવા ઈચ્છતા ભક્તજનો માટે જમવાની તથા ઉતારાની વ્યવસ્થા મહોત્સવ સ્થળ ઉપર ટેન્ટાઉસમાં કરવામાં આવશે. (ખાસનોંધ :- છપૈયામાં ઉતારા માટેની ધર્મશાળા યા હોટલ કે અન્ય કોઈ વ્યવસ્થા ન હોવાથી ટેન્ટામાં ઉતારો આપવામાં આવશે.) પોતાની રીતે મહોત્સવમાં આવનાર તમામ ભક્તોએ સરધાર મંદિરે પોતાનું નામ-સરનામાની વિગત સાથે આઈકાર્ડની ઝેરોક્ષકોપી ફરજીઆત મોકલવાની રહેશે. **અન્ય સૂચના :-** આ મહોત્સવનો લાભ લેનાર ભક્તોએ પોતાની સાથે ઠંડીનો સમય હોવાથી પહેરવા તેમજ ઓઢવા-પાથરવા માટે ગરમ વસ્ત્રો ફરજીઆત સાથે લાવવાના રહેશે. અને પોતે દરરોજ લેતા હોય તે દવાઓ તેમજ તાવ, ઉધરસ-શરદી, ઉલ્ટી-ઝાડા વગેરે દવાઓ સાથે લેવી.

whatsapp video
૭૬૦૦૦ ૫૮૫૦૩

YouTube
subscribe

sardharkatha

શ્રી સ્વામિનારાયણ
મહોત્સવ - હેરો-લંડન

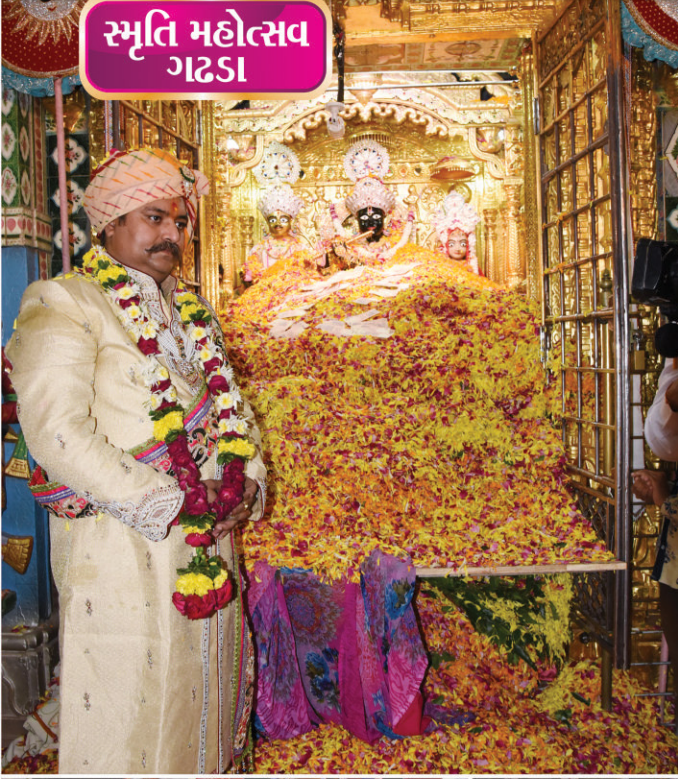

હેરો-લંડન (યુ.કે)ને આંગણે પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી ધર્મકુળ આશ્રિત શ્રી સ્વામિનારાયણ આજ્ઞા-ઉપાસના સત્સંગ મંડળ દ્વારા યોજાયેલ પાંચમો શ્રી સ્વામિનારાયણ મહોત્સવ અંતર્ગત પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી તથા પૂ. સ્વામી શ્રી પૂર્ણસ્વરૂપદાસજીના વક્તાપદે યોજાયેલ 'શ્રી સત્સંગિજીવન કથા પારાયણ'(તા. ૨૩ થી ૨૯-૮-૨૦૧૬)

સ્વામિનારાયણ ચિંતન, સપ્ટેમ્બર - ૨૦૧૬ (૫૧)

સ્મૃતિ મહોત્સવ ગઢડા

ગઢડાને આંગણે શ્રીહરિકૃષ્ણ મહારાજ, શ્રી ગોપીનાથજી મહારાજ આદિક દેવોના સામિધ્યમાં પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદથી ઉજવાયેલ પૂ. એસ.વી. સ્વામીના ગુરુ પૂ. સ.ગુ. શા. સ્વામી શ્રી ઘનશ્યામપ્રસાદદાસજી આયોજીત 'સ્મૃતિ મહોત્સવ' તથા ગઢડા મંદિરના પૂ. કો. શા. સ્વામી શ્રી ઘનશ્યામવલ્લભદાસજીના વક્તાપદે 'શ્રીમ્દ સત્સંગિજીવન કથા પારાયણ' (તા.૨ થી ૮-૮-૨૦૧૬)

૧-૨. ૩૬૦૦ કિલો પુષ્પોથી દેવોનો અભિષેક કરતા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી તથા પૂ. સંતો-ભક્તો. ૩. પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રીના વરદ હસ્તે સૌપ્રથમ વખત ૩૬૦૦ કિલો પુષ્પોથી દેવોનો અભિષેક કરાયો જેની નોંધ 'ગોલ્ડન બુક ઓફ વર્લ્ડ રેકોર્ડ'માં લેવાઈ હતી. જેનું પ્રશસ્તિપત્ર સ્વીકારતું શ્રી ગોપીનાથજી દેવ ટ્રસ્ટીમંડળ. ૪. મહોત્સવના આયોજક પૂ. શાસ્ત્રી સ્વામીને રાજપોનો હાર પહેરાવતા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી. ૫-૬. દાદાખાચર દરબારગઢમાં સભામાં ઉપસ્થિત પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી તથા વિશાળ સંખ્યા ભક્ત સમુદાય. ૭. કથા અંતર્ગત શ્રી ઘનશ્યામ પ્રાગટ્યોત્સવની ઉજવણી. ૮-૯. સભામાં ઉપસ્થિત સમગ્ર ધર્મકુળ પરિવાર.